



**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

Ακαδημαϊκό έτος 2015-2016

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

*«Το προφίλ του δράστη ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως. Μια τυπολογική ανάλυση
βασισμένη σε δείγμα εγκλείστων ανδρών των φυλακών Κορυδαλλού και γυναικών
του Ελεώνα Θήβας»*

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κ. Ζαραφονίτου Χριστίνα

Επιμέλεια εργασίας: ΣΥΡΜΑΛΗ ΕΛΕΝΗ του Αλεξάνδρου- Α.Μ. : 3214Μ010

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Καθ. Χρ. Ζαραφονίτου (επιβλέπουσα)

- Ι. ΤΣΙΓΚΑΝΟΥ** Καθηγήτρια εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου
- Α. ΧΑΛΚΙΑ** Επιστημονική συνεργάτης Παντείου Πανεπιστημίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑΣ ΑΠΟ ΠΡΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας και τα χαρακτηριστικά του: Θεωρητικές Προσεγγίσεις.....	8
A.1.1 Νομικές θεωρίες	8
A.1.2 Ψυχολογικές Θεωρίες.....	14
A.1.3 Ψυχοκοινωνικές, Ψυχοδυναμικές και Γνωστικές Θεωρίες	20
A.1.4 Κοινωνιολογικές θεωρίες	31
A.1.5 Nature vs Nurture ή Nature x Nurture;.....	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Το ΠΡΟΦΙΛ του/της δράστη ανθρωποκτονίας.....	49
Τυπολογίες ανθρωποκτόνων –Έρευνες- Ανάλυση κινήτρων	49
A. 2.1 Οι Επικρατέστερες Θεωρίες σχετικά με την προσωπικότητα του εγκληματία. ...	50
A. 2.2 Κατηγοριοποιήσεις Εγκληματιών	60
A. 2.3 Κίνητρα (έννοια- τυπολογίες).....	65
A.2.4 . Σκιαγράφηση του προφίλ μέσω της ανάλυση της δημιουργίας και ανάπτυξης των Κινήτρων και των Πεποιθήσεων.....	75
ΜΕΡΟΣ Β: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑΣ ΑΠΟ ΠΡΟΘΕΣΗ	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ	92
B.2.1 Ποιοτική Ανάλυση	92
B.2.2 Rational Choice Theory – Evoked Rational Motivation	113
B.2.3 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	120
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	128
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	138
ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	138
ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	140
ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ – ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ.....	141
ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ – ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ	142
ΕΡΓΑ.....	142
ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ- ΕΡΓΑΣΙΕΣ- ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ	143
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	145

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Ο ιστορικός χρόνος της ανθρωπότητας αρχίζει με μια *προσβολή-έγκλημα*, είτε αυτό λέγεται παραβίαση της εντολής, είτε «κλοπή της φωτιάς». Η προσβολή κάποιου αγαθού οδηγεί στην αντιπροσβολή του δράστη της προσβολής»¹.

Το εγκληματικό φαινόμενο είναι συνυφασμένο με την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη. Η παρουσία του στις κοινωνίες των ανθρώπων σταθερά και διαχρονικά μας παραπέμπει σε αυτό που ανέφερε ο Durkheim, παρομοιάζοντας το έγκλημα με τους ιούς του ανθρώπινου οργανισμού. Υπάρχουν, το γνωρίζουμε ότι δεν είναι εφικτή η πλήρης εξάλειψή τους ωστόσο στοχεύουμε στην καλύτερη αντιμετώπισή τους. Είτε προληπτικά, είτε θεραπευτικά, είτε επιθετικά, είτε με πιο ήπιους τρόπους. Γιατί ο στόχος των εγκληματολογικών ερευνών (θεωρητικών, εμπειρικών) είναι τελικά αυτός. Η αντεγκληματική πολιτική. Η καλύτερη και περισσότερο χρήσιμη για την κοινωνία, διαχείριση του φαινομένου. Είναι όμως όλα τα εγκλήματα ίδια; Έχουν τον ίδιο αντίκτυπο στην κοινωνία, τα ίδια επιζήμια αποτελέσματα; Προκαλούν όλα τα εγκλήματα όμοιας έντασης κοινωνική αντίδραση; Η άμεση και σύντομη απάντηση είναι, όχι.

Ο Αριστοτέλης αναφέρει στην «Τέχνη Ρητορική» (Αριστ.Ρητ. 1374b24- 1375a21): “ένα αδίκημα είναι πιο βαρύ όσο πιο μεγάλη είναι η αδικία που προκάλεσε... Μεγαλύτερο είναι το αδίκημα για το οποίο δεν υπάρχει ισοδύναμη με αυτό τιμωρία, αλλά όλες οι τιμωρίες είναι μικρότερές του. Επίσης αυτό για το οποίο δεν υπάρχει γιατρεία: πρόκειται για αδίκημα που είναι δύσκολο, μπορεί και αδύνατο να αντιμετωπισθεί. Επίσης αυτό για το οποίο ο παθών δεν μπορεί να προσφύγει για την τιμωρία του ενόχου στο δικαστήριο, επειδή είναι αδίκημα που δεν σηκώνει γιατρεία-

¹ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Μ., *Ιδιωτική εκδίκηση και δίκαιο ή ανομία*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2007, σελ.2

η δίκη είναι πράγματι, και κολασμός και γιατρεία”. Στον Αριστοτέλη χρωστάμε και τον διαχωρισμό των εγκλημάτων σε: αδικήματα, αμαρτήματα, ατυχήματα και κακουργήματα. Το έγκλημα το χαρακτηρίζει γενικά ως «κακό» που προσβάλλει την κοινωνία.

Τα άτομα αντιλαμβάνονται το έγκλημα μέσα από νοητικές αναπαραστάσεις οι οποίες έχουν σχηματισθεί μέσα στον χρόνο, δημιουργώντας συγκεκριμένα σχήματα και διαφοροποιούνται ανάλογα με τις κοινωνικές καταστάσεις και τα γεγονότα. Σε έρευνα των Χ. Ζαραφωνίτου και Α. Μαντόγλου (Καθηγητριών Εγκληματολογίας και Ψυχολογίας αντίστοιχα του Παντείου Πανεπιστημίου), «Η κοινωνική αναπαράσταση του εγκλήματος και του εγκληματία», συμπεραίνονται τα εξής:

- Η κοινωνική αναπαράσταση του εγκλήματος προσδιορίζεται ως αποκλειστικά βαριά και βίαιη εγκληματικότητα (αυτό προκαλεί έντονο φόβο και ανασφάλεια, κάνοντας τους πολίτες περισσότερο τιμωρητικούς).

- Η κοινωνική αναπαράσταση του εγκλήματος προσδιορίζεται από τα χαρακτηριστικά του βίαιου και επικίνδυνου κακοποιού, ξένου, περιθωριακού φτωχού και ψυχικά και σεξουαλικά διαταραγμένου (με τα ίδια αποτελέσματα, όσον αφορά τον φόβο, την ανασφάλεια και την τιμωρητικότητα του κοινού)².

Από την έρευνα σημειώνουμε καταρχήν το στοιχείο της ανασφάλειας που προκαλούν στους ανθρώπους τα βίαια εγκλήματα. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι η σύνδεση στο μυαλό των ατόμων, του εγκλήματος (ειδικά του βίαιου) με την προσωπικότητα του δράστη. Το γεγονός αυτό είναι άραγε πραγματικό (δηλαδή ισχύει) ή σχετίζεται με γνωστικές ιδεοληπτικές μεροληψίες σύμφωνα με τις οποίες κάθε πράξη μας (ειδικά αυτές που είναι επιζήμιες για τους συνανθρώπους μας) δηλώνει τελολογικά αυτό που είμαστε; Προκειμένου να κατανοηθεί η οποιαδήποτε ανθρώπινη συμπεριφορά και

² ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ., *Τιμωρητικότητα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2008, σελ.56-68

στην περίπτωση της συγκεκριμένης μελέτης, η εγκληματική, θα πρέπει να εκτιμηθούν μια σειρά από συγγενείς παράγοντες και παράμετροι. Η ανάλυσή δεν θα πρέπει να είναι μονοδιάστατη αλλά όσο το δυνατόν περισσότερο διεπιστημονική. Στην προσπάθεια να αναλυθεί το προφίλ του ανθρωποκτόνου λαμβάνονται υπόψη οι ψυχολογικές, κοινωνιολογικές και εγκληματολογικές θεωρίες, τα πορίσματα κάποιων γνωστών ερευνών καθώς και οι αφηγήσεις ζωής που προέκυψαν από ανοιχτές ερωτήσεις συνεντεύξεων που πάρθηκαν από κρατούμενους/ες στα σωφρονιστικά καταστήματα Κορυδαλλού και Ελεώνα Θήβας. Μέσα από τις απαντήσεις και την ερμηνεία των γεγονότων από τους ίδιους τους δράστες έγινε μια προσπάθεια ανάλυσης των κινήτρων της πράξης, της δημιουργίας της εγκληματικής ιδέας καθώς και της τελικής απόφασης και του τρόπου εκτέλεσης. Οι προηγούμενες σχέσεις με το θύμα, τι ρόλο διαδραματίζουν στην εξέλιξη και κατάληξη των γεγονότων; Η επιλογή του θύματος σχετίζεται με τα κίνητρα; Ο ίδιος ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο έχει μεγαλώσει και κοινωνικοποιηθεί ο/η δράστης τι ρόλο παίζει στην εγκληματική απόφαση; Το κίνητρο είναι κάτι που εμφανίζεται ξαφνικά, κατά την διάρκεια της αλληλεπίδρασης δράστη- θύματος ή ενυπάρχει σε κάποια υπολανθάνουσα μορφή (άμεσα συνδεδεμένο με τις αρχές και τις αξίες του/της δράστη), ώσπου οι κοινωνικές συνθήκες θα επιτρέψουν την εκδήλωσή του; Θα γίνει προσπάθεια προσέγγισης όλων αυτών τα ερωτημάτων. Στόχος είναι η διαμόρφωση μια τυπολογίας με σκοπό την κατανόηση, κατά το δυνατόν, της συγκεκριμένης συμπεριφοράς.

«Το εγκληματικό φαινόμενο γενικά έχει χαρακτηριστεί ως ένα δράμα με τρεις πράξεις και τρεις ηθοποιούς .Οι ηθοποιοί είναι ο δράστης ,το θύμα και οι φορείς κοινωνικού ελέγχου. Η πρώτη πράξη περιλαμβάνει τη θεσμοθέτηση των ποινικών διατάξεων, η δεύτερη την παραβίαση τους ή το πέρασμα στην πράξη και η τρίτη ,την

αντίδραση της κοινωνίας στο έγκλημα»³. Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, αυτό με την μεγαλύτερη βαρύτητα (σύμφωνα με τις αξίες των περισσοτέρων κοινωνιών), είναι και ένα από τα αρχαιότερα. Από την δολοφονία του Άβελ από τον Κάιν, μέχρι τις σημερινές ανθρωποκτονίες και τα κίνητρα αυτών, συναντάμε ένα κοινό: τον αποτροπιασμό των μελών των κοινωνιών για την πράξη και την απαίτηση να τιμωρούνται με παραδειγματικό τρόπο οι δράστες.

Δεν υπήρχαν και κατά πάσα πιθανότητα δεν θα υπάρξουν οργανωμένες κοινωνίες χωρίς έγκλημα. Η σκέψη της πλήρους εξάλειψής του, μοιάζει ουτοπική και παραπέμπει σε Οργουελικού τύπου αναλύσεις. Αν θεωρήσουμε ότι υπάρχει ένα συνεχές από την εγκληματική ιδέα ως την τελική πράξη η παρέμβαση του επίσημου κοινωνικού ελέγχου θα πρέπει να πραγματοποιηθεί μετά την πράξη. Υπάρχουν μέτρα που θα μπορούσαν να παρθούν αν οι επίσημοι ή ανεπίσημοι φορείς αντιληφθούν προπαρασκευαστικές πράξεις του εγκλήματος; Και λαμβάνοντάς τα, θα μπορούσαν να το αποτρέψουν; Σε κάποιες περιπτώσεις της έρευνας, η οποία θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο, υπήρξε η παρέμβαση της αστυνομίας και μάλιστα μετά από κλήση του μετέπειτα δράστη. Θα μπορούσε να προβεί σε άλλες ενέργειες πέρα από τις συστάσεις που έκανε;

Τον όρο «crimestop» τον συναντάμε στο έργο «1984» του G. Orwell όπου περιγράφεται η ικανότητα του ίδιου του ατόμου να σταματά ενστικτωδώς την εγκληματική σκέψη, μετά από χρόνια προπαγάνδα και συστηματική αγωγή των πολιτών προκειμένου να σκέφτονται σύμφωνα με την κομματική ιδεολογία⁴.

Με αυτόν τον τρόπο ωστόσο περιγράφεται μια μάλλον εφιαλτική κοινωνία για τις ανθρώπινες ελευθερίες και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ατόμων. Ειδικά το έγκλημα της ανθρωποκτονίας σηματοδοτεί την διάλυση οριστική ή παροδική του

³ ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ. Δ., *Εγκληματολογία- Σύγχρονες και Νεότερες κατευθύνσεις*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2014, σελ. 1

⁴ ORWELL G. 1984, ελληνική μετάφραση ΚΑΚΤΟΣ, 1978, σελ.295-275

κοινωνικού δεσμού του δράστη με την κοινωνία. Ο δράστης ο οποίος είτε για μεγάλο χρονικό διάστημα λειτουργεί στα άκρα του πλαισίου αυτού του δεσμού με την συμπεριφορά του, είτε είναι απόλυτα ενταγμένος κοινωνικά, διάγει μια άψογη (σύμφωνα με τα κοινωνικά πρότυπα) ζωή αλλά παλεύει με τις προσωπικές του ανασφάλειες και αγωνίζεται να προσαρμοστεί ώστε να γίνει αποδεκτός από το περιβάλλον του. Μήπως ουσιαστικά το έγκλημα της ανθρωποκτονίας καθιερώνει την αποτυχία της προσπάθειας του για προσαρμογή, όπως αναφέρει ο De Greeff για μια από τις περιπτώσεις ανθρωποκτόνων που μελέτησε (του Lagardere) ή πρόκειται για μια αποτρόπαια πράξη η οποία ωστόσο δεν αποκλείει τον σωφρονισμό του δράστη ; Ποια είναι τα κίνητρα που οδηγούν στην ανθρωποκτονία αλλά και ποια τα αντικίνητρα τα οποία αποτρέπουν τον δράστη;

Αντικίνητρα που πηγάζουν από την προσωπικότητα του δράστη αλλά σχετίζονται και με τον επίσημο και ανεπίσημο κοινωνικό έλεγχο⁵.

Αρχικά στην εργασία γίνεται προσέγγιση του φαινομένου μέσα από Νομικές Θεωρίες που αναλύουν τα χαρακτηριστικά της ανθρωποκτονίας. Στη συνέχεια θα αναφερθούν οι ψυχολογικές, κοινωνιοψυχολογικές, κοινωνιολογικές και βιολογικές θεωρίες που προσπαθούν να αναλύσουν τους παράγοντες δημιουργίας του φαινομένου. Κατόπιν θα αναζητηθούν τυπολογίες, τρόποι ανάλυσης του προφίλ των ανθρωποκτόνων, θεωρίες που σχετίζονται με την προσωπικότητα του δράστη, καθώς και τα ίδια τα χαρακτηριστικά της εγκληματικής πράξης που είναι απαραίτητα για να διαμορφωθεί το προφίλ. Θα ακολουθήσει ποιοτική και ποσοτική ανάλυση της έρευνας που πραγματοποιήθηκε και τα τελικά συμπεράσματα.

⁵ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ., *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2011, σελ. 106-107

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑΣ ΑΠΟ ΠΡΟΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας και τα χαρακτηριστικά του: Θεωρητικές Προσεγγίσεις

A.1.1 Νομικές θεωρίες

Η μελέτη των νομικών θεωριών σε σχέση με το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση είναι απαραίτητη, καθώς η βούληση του δράστη αναδεικνύεται σε κομβικό σημείο της συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης. Επικεντρώνονται στο βουλητικό στοιχείο της συμπεριφοράς και στην επίγνωση των αποτελεσμάτων της από τον ίδιο τον δράστη.

«Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως αποτελείται από την στεγνή ποινική υπόσταση πέντε μόλις λέξεων: “όποιος με πρόθεση σκότωσε τον άλλον”. Μια μαθηματική εξίσωση χωρίς ιδιαίτερη εννοιολογική δυσκολία. Έγκλημα που λίγα χρόνια πριν έστελνε τον ένοχο στο εκτελεστικό απόσπασμα και στις μέρες μας σε ισόβια δεσμά. Σε πολλές χώρες του πλανήτη η ποινή του θανάτου ισχύει ειδικά για τις περιπτώσεις των “ιδιαζόντων ειδεχθών» ανθρωποκτονιών”⁶. Ποσοτικά οι ανθρωποκτονίες από αμέλεια υπερέχουν σε σχέση με αυτές από πρόθεση, ωστόσο η σημασία που δίδεται τόσο σε κοινωνικό όσο και σε νομικό επίπεδο στις δεύτερες αποτελεί χαρακτηριστικό των περισσότερων δυτικών κοινωνιών (και όχι μόνο) κοινωνιών. «Αυτό συμβαίνει γιατί ο φόνος εμπεριέχει προμελετημένη αφαίρεση ανθρώπινης ζωής κι εκεί έγκειται και η απαξία της πράξης από το κοινωνικό σύνολο»⁷. Διαχρονικά η ανθρωποκτονία έχει χαρακτηριστεί ως το σοβαρότερο των

⁶ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ- ΓΟΝΑΤΑΣ Σ., *Ανθρωποκτονία με πρόθεση- Από την θεωρία στην πράξη*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2012, σελ. 9

⁷ ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ Χ., *Ο φόνος στην Ελλάδα- εγκληματολογική θεώρηση*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή, 1998, σελ.17

εγκλημάτων. «Η ανθρωποκτονία , ο αιμομικτικός βιασμός και ο βιασμός με θύματα παιδιά, αποτελούν το τρίπτυχο της πιο ακραίας μορφής βίας»⁸.

Η πρόθεση ή κατά άλλους, η βούληση, αναδεικνύεται στα εγκλήματα βίας και ειδικότερα στην ανθρωποκτονία, καθοριστικός παράγοντας.

Οι νομικές θεωρίες που ανέλυσαν το έγκλημα της ανθρωποκτονίας επικεντρώνονται κυρίως στη βούληση ή την συναισθηματική και ψυχολογική κατάσταση του δράστη.

1) Θεωρία της επιδοκμασίας του εγκληματικού αποτελέσματος – Θεωρία της δυνατότητας: σύμφωνα με τον Feuerbach στο βιβλίο του “Lehrbuch des reinlichen Rechts”, «δόλος είναι μόνο η ψυχική κατάσταση εκείνου που επιδιώκει – σκοπεύει το εγκληματικό γεγονός». Η θεωρία βασίζεται στο ψυχολογικό-συναισθηματικό υπόστρωμα του εγκληματία, ο οποίος επιδοκμάζει το εγκληματικό αποτέλεσμα. Είναι αυτό που χαρακτηρίζει ο Reinhard Frank ως εγκληματική *δόλια* συμπεριφορά: ο δράστης θα έπραττε όπως έπραξε ακόμη και αν είχε την δυνατότητα να προβλέψει την επέλευση του εγκληματικού αποτελέσματος .

2) Θεωρίες της διακινδύνευσης: ο δράστης με την συμπεριφορά του, θέτει σε κίνδυνο το έννομο αγαθό και συγχρόνως δεν λαμβάνει κανένα μέτρο προφύλαξης, για την αποτροπή του κινδύνου.

3) Θεωρία της αδιαφορίας: συνειδητή συναισθηματική αδιαφορία του δράστη για το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό (διαβλέπει την αμεσότητα του κινδύνου λόγω της συμπεριφοράς του, ωστόσο δεν κάνει τίποτα για να τον αποτρέψει).

4) Θεωρία της αποδοχής: ο δράστης πιθανοποιεί το αποτέλεσμα (ενδεχόμενος δόλος). Από την μια μεριά έχουμε τον άμεσο δόλο ,*επιδίωξη*, και από την άλλη μεριά την αποδοχή. Υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις και ερμηνείες του όρου «αποδέχομαι» . «Έχει ερμηνευθεί ως *ψυχολογική κατάσταση* συγγενή προς τη

⁸ ΤΣΙΓΚΡΗΣ Α., *Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2002, σελ.21

βούληση αλλά και ως ουδέτερη βουλευτικά έννοια»⁹ .

Σε κάθε οργανωμένη κοινωνία οι νόμοι αποτελούν ενσάρκωση του κοινωνικού συμβολαίου μεταξύ των μελών της. Ένα κοινωνικό συμβόλαιο το οποίο στόχο έχει την προστασία των βασικών αγαθών των ατόμων που αποτελούν το κοινωνικό σύνολο. Τα εγκλήματα βίας απειλούν τα θεμέλια ακριβώς αυτής της οργάνωσης. Όπως αναφέρει και ο Léauté, , η βία αν και κομμάτι της ζωής των κοινωνιών απειλεί τις τρεις θεμελιώδεις αξίες της ανθρωπότητας: της Ελευθερίας της Ισότητας και της Δικαιοσύνης. «Η βία από μια άποψη είναι το αντίθετο της ελευθερίας. Τείνει να εξαναγκάζει σε λύσεις. Παραγνωρίζει την κυριαρχία των συναινετικών διαδικασιών... Παραγνωρίζει τη ισότητα. Αρνείται στους αδυνάτους την θέση τους κάτω από τον ήλιο. Καθιστά προνομιούχο τον λόγο του ισχυρότερου. Δημιουργεί δύο μέτρα και δύο σταθμά... Καταστρέφει τον σεβασμό του άλλου. Κολακεύει την αδιαλλαξία. Θυσιάζει αθώους. Είναι η βασιλεία του εγωισμού»¹⁰ .

Όταν ερευνούμε το φαινόμενο της βίας θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας πολλούς παράγοντες: τον άνθρωπο, τον τόπο, τις αιτίες του συγκεκριμένου εγκλήματος και τις συνέπειές του. Η βία δεν περιορίζεται και δεν αφορά αποκλειστικά συγκεκριμένους τύπους. «Αυτό αποτελεί μια «άβολη» αλήθεια, καθώς σημαίνει ότι δεν μπορούμε να αποκλείσουμε την περίπτωση βίαιων περιστατικών στη ζωή μας, απλώς με το να παραμείνουμε μακριά από περιοχές με υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας». Όλοι έχουμε μια αίσθηση για το τι είναι η επιθετικότητα και η βία. Ωστόσο για να τις ορίσουμε θα πρέπει να συμφωνήσουμε στο ποια συμπεριφορά συνιστά βία και ποία όχι. Ο ορισμός της επιθετικότητας και της βίας περιλαμβάνει τρεις συνιστώσες:

- i. Την πράξη (το γεγονός)

⁹ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ- ΓΟΝΑΤΑΣ Σ., *Ανθρωποκτονία με πρόθεση- Από την θεωρία στην πράξη*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2012, σελ. 22-29

¹⁰ LEUTE J., *Notre Violence*, 1977 όπως αναφέρεται στην ελληνική μετάφραση: Η ανθρώπινη βία, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 1991, σελ. 25

- ii. Τον σκοπό (την πρόθεση)
- iii. Τις συνέπειες που έχει αυτή η πράξη στο θύμα (βλάβη)¹¹

Η επιθετικότητα επομένως είναι ένας τύπος συμπεριφορά η οποία εμπεριέχει την πρόθεση κάποιος να βλάψει κάποιον.

Η ποινική ευθύνη, ήδη πριν από την κλασσική εποχή, ήταν ατομική. Ο Αριστοτέλης μάλιστα ασχολήθηκε με το θέμα του καταλογισμού και διέκρινε την εκούσια από την ακούσια συμπεριφορά. Αναγκαία προϋπόθεση για να καταλογισθεί μια πράξη σε κάποιον αποτελεί το γεγονός, αυτή να πήγασε από τον εσωτερικό κόσμο το δράστη και να πραγματοποιήθηκε μετά λόγου γνώσης και ενσυνείδητα¹².

Ερωτήματα τίθενται για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα άτομο τελεί ανθρωποκτονία σε «βρασμό ψυχικής ορμής». Ως βρασμός ψυχικής ορμής νοείται η απότομη υπερδιέγερση ενός συναισθήματος σε τέτοιο βαθμό , που να μειώνεται ουσιαστικά η συμμετοχή της σκέψης στην ψυχική διαδικασία επιλογής κινήτρων για το σχηματισμό της βούλησης, χωρίς να φθάνει στον ανώτατο βαθμό, ώστε να δημιουργείται διατάραξη της συνείδησης και να αποκλείεται επομένως η ικανότητα για καταλογισμό:

-Αποτελεί την ελαφρυντική περίπτωση που προβλέπει ο νόμος,« η ώθηση του δράστη στην διάπραξη ενός εγκλήματος που προκαλείται από μια ανάρμοστη συμπεριφορά του θύματος ή από οργή ή βίαιη θλίψη που προκάλεσε μια άδικη πράξη του παθόντος εναντίον του προσώπου» του δράστη.

-Ο νόμος δεν ορίζει τη χρονική διάρκεια μεταξύ απόφασης και εκτέλεσης της ανθρωποκτονίας ,απλώς υπονοεί ότι ο δράστης θα πρέπει να είναι στην κατάσταση αυτή καθ'όλο το χρονικό διάστημα.

¹¹ PAKES F. & PAKES S., *Criminal Psychology*, 2009, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon, USA, σελ. 54-56

¹² ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη απ'την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1990, σελ21

-Μια κατάσταση ψυχικής υπερδιέγερσης δεν διαρκεί το ίδιο σε όλα τα άτομα (η κρίση πρέπει να είναι εξατομικευμένη)¹³.

Σύμφωνα με τον Ν. Χωραφά τα συστατικά στοιχεία ενός εγκλήματος είναι:

- i. Η αμιγώς εσωτερική φάση, κατά την οποία ο δράστης συλλαμβάνει την ιδέα να φονεύσει το θύμα
- ii. Η προπαρασκευαστική φάση, που περιλαμβάνει τις προετοιμασίες για την τέλεση του εγκλήματος
- iii. Η αρχή της εκτέλεσης (απόπειρα) και
- iv. Η φάση της ολοκλήρωσης, όπου ο δράστης πραγματώνει το έγκλημα της ανθρωποκτονίας¹⁴.

Ο Αριστοτέλης ανέφερε για τον δράστη και την ψυχική του κατάσταση κατά την τέλεση του εγκλήματος: «όταν δρώμεν εν πλήρει συνειδήσει της πράξεως, αλλ'όχι εκ προμελέτης της, διαπράττομεν αδίκημα λόγου χάριν, οσάκις παρασυρόμεθα υπό της οργής και των άλλων παθών, άτινα είναι αναγκαία ή φυσικά εις τον άνθρωπο. (Εάν τις βλάβη τον πλησίον του κατά τον τρόπο τούτον, αδικεί μόν και υπάρχει αδίκημα, αλλά δεν είναι ακόμη δια τον λόγον τούτον άδικος και κακός, διότι δεν οφείλεται η βλάβη εις την κακίαν). Όταν όμως ενεργή εκ προμελέτης, τότε είναι άδικος και κακός. Δια τούτο τα συνέπεια οργής πραττόμενα κρίνονται ορθώς ως μη γενόμενα εκ προμελέτης. Διοτί η αρχή της πράξεως δεν ευρίσκεται εις τον δρώντα υπό το κράτος της οργής, αλλ'εις τον προκαλέσαντα την οργή του. Ωσαυτως, εις ταύτας περιπτώσεις δεν αμφισβητείται, εάν εξετελέσθη η πράξις ή μη, αλλ'αν υπήρξε ακραία, δεδομένου ότι η οργή προέρχεται εκ τινος υποτιθέμενης αδικίας»¹⁵. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ανθρωποκτονία (σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα) είναι

¹³ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ- ΓΟΝΑΤΑΣ Σ., *Ανθρωποκτονία με πρόθεση- Από την θεωρία στην πράξη*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2012, σελ. 76-99

¹⁴ <http://www.poinikachronika.gr/assets/Mylonopoulos-PoinDik-GenikoM%20II-Apopeira,%20Symmetoxi,%20Syroi-10%20first%20p..pdf>

¹⁵ ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1990, σελ. 79

διαπροσωπικό έγκλημα και στις περισσότερες των περιπτώσεων θύμα και δράστης είχαν προηγούμενη επαφή και αλληλόδραση.

Με αυτό βεβαίως δεν εννοούμε ότι το θύμα ευθύνεται για την πράξη του δράστη. «Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας , κρίνεται ότι φέρει τη μορφή *βιοτικής σχέσεως* ,μεταξύ περισσοτέρων ατόμων». Η διάστασή του είναι και κοινωνική (κοινωνικές σχέσεις δράστη-θύματος /η προσωπικότητα και των δύο αποτελεί βασικό στοιχείο του εγκλήματος). Ο Von Henting αναφέρει : «υποστηρίζω, ότι πολλές εγκληματικές πράξεις είναι πολύ περισσότερο χαρακτηριστικές για την σχέση υποκειμένου-αντικειμένου ή για τον ίδιο τον εγκληματία. Υπάρχει ένα είδος αμοιβαιότητας, της οποίας η κατάληξη μπορεί να είναι ένα κέρδος για τον έναν και μια απώλεια για τον άλλον». Πλείστες έρευνες καταλήγουν στην ύπαρξη κάποιου είδους σχέσης μεταξύ θυμάτων ανθρωποκτονιών και των δολοφόνων τους. Ο Schroder σε μελέτη επτά ατόμων τα οποία φόνευσαν για να κλέψουν, βρήκε ότι στους πέντε από αυτούς υπήρχαν ειδικές σχέσεις θύματος-δράστη. Ο Pinatel διακρίνει τρεις κατηγορίες σχέσεων δράστη-θύματος:

- σχέσεις κατά τις οποίες το άτομο γίνεται θύμα, εξαιτίας της δικής του διαγωγής
- σχέσεις που δημιουργούνται κατά την στιγμή του εγκλήματος
- ενδιάμεσες σχέσεις (σχέσεις εξάρτησης πχ. συνεργασίες) .

«Ο Duchatelet σημειώνει ως σημαντικές τις σχέσεις περί τα πάθη , όπως στην περίπτωση ερωτευμένων ατόμων από την παιδική ηλικία , χωρίς να δοθεί λύση. Σε αυτή την περίπτωση δημιουργείται δυαδικό πάθος , το οποίο μπορεί να καταλήξει στο έγκλημα ή/και την αυτοκτονία»¹⁶.

Κατά τον Αλεξιάδη (2011) , ο ρόλος του θύματος έχει εγκληματολογικό ενδιαφέρον καθώς η συνειδητή ή μη συμπεριφορά ενός συγκεκριμένου ατόμου, δίνει την αφορμή

¹⁶BENIZELΟΣ Ε.- ΚΑΛΑΒΡΟΣ Ν.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ., Ελληνική Εταιρεία Θυματολογίας - Σχέσεις δράστη- θύματος, από θυματολογική σκοπιά, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991, σελ19

ή προκαλεί την διάπραξη σε βάρος του εγκλήματος. Στόχος είναι πάντα η πρόληψη. Το θύμα δεν αποτελεί παράγοντα εγκληματογένεσης .Ο ρόλος του είναι σημαντικός κατά το «πέρασμα στην πράξη». Η ιδέα της εγκληματικής πράξης έχει προαποφασιστεί. Κανένα άτομο δεν θέλει να γίνει θύμα. Ωστόσο σε πολλές περιπτώσεις η συμπεριφορά του διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο:

-Η ψυχοπνευματική κατάσταση του θύματος μπορεί να είναι τέτοια τη δεδομένη στιγμή, ώστε να μην μπορεί να αντιληφθεί τον κίνδυνο, ενώ προεγκληματικές συμπεριφορές του μελλοντικού δράστη της ανθρωποκτονίας υφίστανται .

-Κάποιες φορές το ίδιο το θύμα, λόγω της ψυχοπνευματικής ανωριμότητας ή για ψυχολογικούς λόγους, **επιδιώκει** τη θυματοποίησή του.

-Πολλές φορές το θύμα ούτε προκαλεί, ούτε επιδιώκει συνειδητά το έγκλημα. Ωστόσο δεν το αποτρέπει από αδιαφορία, **αμέλεια** ή **αισιοδοξία**

-Σε άλλες περιπτώσεις η **προηγούμενη θυματοποίηση** (κακοποίηση γυναίκας ή παιδιού) οδηγεί στην εκδήλωση από μέρους του θύματος εγκληματικής συμπεριφοράς (αντιστροφή ρόλων)¹⁷.

Η βούληση, η επίγνωση από τον δράστη των αποτελεσμάτων της πράξης, η αλληλεπίδραση δράστη- θύματος και η ψυχοπνευματική τους κατάσταση, συνθέτουν τα κύρια στοιχεία ανάλυσης των νομικών θεωριών για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας.

A.1.2 Ψυχολογικές Θεωρίες

Έχουν διατυπωθεί πολλές ψυχολογικές θεωρίες οι οποίες μελετούν την ανθρώπινη συμπεριφορά, ωστόσο θα αναφερθούν αυτές οι οποίες έχουν σχετιστεί από ψυχολόγους και εγκληματολόγους, με την εγκληματική και επιθετική συμπεριφορά,

¹⁷ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ. , *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 284-285

καθώς και αυτές που εμπλέκουν ψυχολογικά στοιχεία στην διαμόρφωση των παραγόντων εγκληματογένεσης. Είναι όμως τόσο απλό; Είναι δυνατόν συγκεκριμένα ψυχολογικά χαρακτηριστικά να συνδεθούν αιτιακά με τη βίαιη ή εγκληματική συμπεριφορά; Οι μορφές της επιθετικής συμπεριφοράς, ο βρασμός ψυχικής ορμής και πώς αυτός εκδηλώνεται, οι σχέσεις που διαμορφώνονται στα πρώτα χρόνια ζωής του ατόμου και οι ανεπάρκειες της προσωπικότητας του δράστη, διαδραματίζουν σύμφωνα με τις ψυχολογικές θεωρίες καθοριστικό ρόλο στην εκδήλωση της εγκληματικής πράξης.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η αναφορά της Φ.Τσαλίκουλου περί αμηχανίας της ψυχολογίας απέναντι στο φαινόμενο της βίας. Η αμηχανία που προκύπτει έγκειται στο ότι «η βία ξεφεύγει από κάθε μονο-αιτιολόγηση». Δεν αφορά μόνο το ατομικό, την ατομική συμπεριφορά και προσωπικότητα. «Θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι υπάρχουν πάντα δύο όροι. Ένας δράστης και ένας παραλήπτης της δύναμης». Δεν φτάνει για την εκδήλωση της βίας ο δράστης αλλά και το θύμα¹⁸.

Η κατάσταση του «βρασμού ψυχικής ορμής» δεν εκδηλώνεται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλα τα άτομα, όπως και κάθε ψυχικό φαινόμενο. Επιπλέον όπως σημειώνει και ο De Greeff η βία και η εγκληματική ιδέα δεν έχει χρόνο επώασης συγκεκριμένο. Μπορεί να ανατροφοδοτείται επί εβδομάδες ή μήνες. Και η έκφραση της βίας όμως δεν έχει μία και μόνο μορφή. Όπως αναφέρει ο Α. Αλεξανδρίδης η «βία» και ο «βίος» είναι ομόρριζες λέξεις. Η «οργανωτική βία» οδηγεί στη ζωή (βίος), την μετουσίωση και την δημιουργία, ενώ η αποδιοργανωτική βία «δεν συνδέεται με ένα σχέδιο ζωής» και οδηγεί στον θάνατο. Η βία δεν συναρτάται μόνο με το πολύ αλλά και με το λίγο ή το καθόλου. Είναι και ο υποβιβασμός της διέγερσης κάτω από το επιτρεπτό όριο¹⁹. Η βία είναι δυνατόν να έχει δημιουργική και οργανωτική μορφή (μετουσίωση κατά

¹⁸ ΤΣΑΛΙΚΟΥΛΟΥ Φ., «Περί βίας και ψυχολογίας», άρθρο στον τιμητικό τόμο Ι για τον ΦΑΡΣΕΔΑΚΗ Ι., *Η σύγχρονη εγκληματολογία η αντιμετώπιση και η επιστήμη της εγκληματολογίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2011, σελ. 643-645

¹⁹ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ., *Εγκληματολογία*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 284-285

Freud) και αποδιοργανωτική, καταστροφική μορφή.

-Αντικειμενότητες Σχέσεις

Οι σχέσεις με σημαντικά αντικείμενα (σημαντικοί άλλοι) και ο τρόπος που συνδεόμαστε μαζί τους κατά την παιδική ηλικία και τα επενδύουμε συναισθηματικά, επηρεάζουν και δημιουργούν τις αναπαραστάσεις οι οποίες πολλές φορές επηρεάζουν το είδος των σχέσεων που δημιουργούμε στην υπόλοιπη ζωή μας. Ο Bleuer (στον οποίο οφείλουμε την έννοια της σχιζοφρένειας) μελετώντας το φαινόμενο, εντόπισε τις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ ενός ατόμου και ενός σημαντικού αντικειμένου, οι οποίες πολλές φορές χαρακτηρίζονται από αντιφατικά συναισθήματα, υπερβολικής αγάπης και μίσους. Αυτή ακριβώς η αμφιθυμία οδηγεί σε εκδηλώσεις από την μία μεριά λατρείας και από την άλλη επιθετικότητας προς άτομα στα οποία έχουμε επενδύσει συναισθηματικά²⁰.

Μερικοί θεωρητικοί έχουν διευρύνει την ιδέα των εξωτερικευμένων αντικειμενοτρόπων σχέσεων, δίνοντας έμφαση στην αντανάκλαση αυτών των σχέσεων στις διαπροσωπικές αλληλεπιδράσεις (π.χ. Strupp & Binder, 1984). Υποστηρίζουν ότι οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων έχουν έναν *εγγενή κυκλικό χαρακτήρα*. Η ανθρώπινη κοινωνική συμπεριφορά εδραιώνεται και σταθεροποιείται μέσω μιας διαδικασίας επανατροφοδότησης, ήδη από την παιδική ηλικία, το αποτέλεσμα της οποίας επηρεάζει ή τροποποιεί την αιτία. Πολλές φορές σύμφωνα με τους Strupp και Binder, οικοδομείται ένα «δυσπροσαρμοστικό διαπροσωπικό πρότυπο», ένας φαύλος κύκλος αυτοεκπληρούμενων προφητειών, το οποίο αφορά άκαμπτες (κάποιος θεωρούμε ότι είναι «απόλυτα καλός» ή «απόλυτα κακός») και διαστρεβλωμένες προσδοκίες σε σχέση με τα άτομα που αλληλεπιδρούμε. Το άτομο

²⁰ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ Γ. - ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Φ., *Προσωπικότητα- Θεωρίες Κλινική Πρακτική και Έρευνα*, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 2011, σελ. 58-60

δεν είναι σε θέση να προσαρμοστεί στις φυσιολογικές διακυμάνσεις της συμπεριφοράς των άλλων και του εαυτού του²¹.

Στην ίδια λογική Ο Bowlby το 1958 παρουσίασε μια μελέτη (που πραγματοποίησε στις φυλακές ανηλίκων του Λονδίνου) στην οποία ανέφερε ότι τα βρέφη αναπτύσσουν μια ξεχωριστή σχέση με ένα πρόσωπο- συνήθως με την μητέρα- η οποία σχέση είναι ποιοτικά διαφορετική από αυτές που διαμορφώνουν με άλλα πρόσωπα γύρω τους. Αυτό το φαινόμενο το ονόμασε «*διαδικασία της μονοπροσωπικής προσκόλλησης*». Θεώρησε ότι αυτός ο δεσμός αρχίζει να αναπτύσσεται ήδη από τους πρώτους έξι μήνες ζωής του παιδιού και αν διασπαστεί εξαιτίας θανάτου της μητέρας ή άλλων παραγόντων (ακόμα και αν η μητέρα είναι παρούσα) , οι επιπτώσεις στην μετέπειτα ζωή του ατόμου θα είναι σοβαρές. Έτσι κατέληξε ότι η μητρική αποστέρηση είναι δυνατόν να προκαλέσει βλάβες στην κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και να οδηγήσει σε παραβατική συμπεριφορά στα χρόνια της εφηβείας. Στο δείγμα των παιδιών που μελέτησε, υπήρχαν δύο παιδιά τα οποία παρουσίαζαν έντονη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και έδειχναν να μην έχουν αναπτύξει καθόλου κοινωνικές σχέσεις. Ο Bowlby χρησιμοποίησε τον όρο *άστοργος χαρακτήρας* για να περιγράψει τα άτομα αυτά και απέδωσε την συμπεριφορά τους στην μητρική αποστέρηση που είχαν βιώσει²².

- Αίσθημα Κατωτερότητας

Ο De Greeff επηρεασμένος από τον Adler, θεωρεί καθοριστικό παράγοντα που οδηγεί στα εγκλήματα πάθους το αίσθημα κατωτερότητας που δημιουργείται κατά την διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Αυτό καθορίζει τόσο την επιλογή του συντρόφου, όσο και την επαναξιοποίησή του όταν αυτός, παύει να πληρεί τις προϋποθέσεις που

²¹ HEIDEN L.- HERSEN M. , *Introduction to Clinical Psychology*, Plenum Press, N.Y., 1995, στην ελληνική μετάφραση: *Εισαγωγή στην Κλινική Ψυχολογία*, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 1999, σελ. 306

²² HAYES N., *Foundation Of Psychology – An Introductory Text*, , Routledge London,1994, στην ελληνική μετάφραση: *Εισαγωγή στην Ψυχολογία, Β Τόμος*, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 1998, σελ.133-135

είχε θέσει το υποκείμενο. Το όποιο φυσικό ελάττωμα και το σύμπλεγμα που έχει ψυχική προέλευση και η ζήλεια, οδηγούν στην **συστηματοποίηση** των σκέψεων και είναι παράγοντες οι οποίοι λειτουργώντας συνδυαστικά μπορούν να οδηγήσουν στον φόνο. Το αίσθημα κατωτερότητας μπορεί να οφείλεται σε αποτυχημένη αγωγή, αισθήματα ενοχής, έμμονες ιδέες, διανοητική ανεπάρκεια, υπερβολική συστολή κ.α. Γενικότερα οι ανθρωποκτονίες καθώς και οι αυτοκτονίες από έρωτα δεν εξαρτώνται από την ένταση της αγάπης, ούτε από την ποιότητα του πάθους, αλλά αποκλειστικά από σοβαρές ανεπάρκειες της προσωπικότητας του ενόχου. Στις διαδικασίες αυτές κυριαρχεί το ψυχικό άλγος και η ανθρωποκτονία αποτελεί για τον δράστη έναν τρόπο εξαφάνισης αυτού που ο ίδιος θεωρεί ως αιτία του ψυχικού του πόνου²³.

Σύμφωνα με τον Adler στα πρώτα χρόνια της ζωής του, το άτομο αντιλαμβάνεται τις φυσικές και άλλες αδυναμίες του και δοκιμάζει το *αίσθημα κατωτερότητας* που τον ωθεί σε μια διαρκή προσπάθεια να το ξεπεράσει και να φτάσει στην ανωτερότητα που είναι ο στόχος του. Το αίσθημα κατωτερότητας πηγάζει και από τα αποθαρρυντικά - μειωτικά μηνύματα που παίρνουν οι άνθρωποι από τους γονείς. Σημαντικός είναι ο μηχανισμός της αντιστάθμισης. Αν δεν το πετύχει, ο μηχανισμός μετατρέπεται σε υπεραντιστάθμιση που οδηγεί το άτομο στην απομόνωση και αρνείται στοιχεία της πραγματικότητας. Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε στην οικογένεια και στην δυναμική που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών της. Ο τρόπος με τον οποίο θα αντιμετωπίσει ο άνθρωπος μία κατάσταση κατωτερότητας και η επιτυχία ή η αποτυχία του να βγει από την κατάσταση αυτή διαμορφώνει και τον ιδιαίτερο τύπο προσωπικότητας κάθε ατόμου. Έτσι έχουμε τους εξής τύπους:

²³ E. DE GREEFF, *Amour Et Crimes D'amour* Brussels, Vandeplas Deklerck, 1942, στην ελληνική μετάφραση: *Έρωτας και Εγκλήματα από Έρωτα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1989, σελ.143-158

- i. Τον κυριαρχικό τύπο, ο οποίος είναι προσανατολισμένος στους στόχους του, με έλλειψη όμως του αισθήματος κοινωνικότητας. Έτσι λειτουργεί με αντικοινωνικό τρόπο.
- ii. Τον δεκτικό τύπο, ο οποίος παρουσιάζει πραγματικό ενδιαφέρον για τους άλλους. Όταν έρχεται αντιμέτωπος με κάποια δυσκολία, συνεχώς απαιτεί από τους άλλους.
- iii. Τον αποφευκτικό τύπο που, αντί να αγωνίζεται για την επίτευξη στόχων, χαρακτηρίζεται από μια συμπεριφορά αναποφασιστικότητας .
- iv. Τον κοινωνικά χρήσιμο τύπο, ο οποίος χαρακτηρίζεται από δραστηριότητα και ενεργητικότητα, στοιχεία που βρίσκονται σε αρμονία με τις ανάγκες των άλλων και είναι θετικά - ευεργετικά γι' αυτούς²⁴.

Ο Adler θεωρούσε ότι ούτε η θανατική ποινή θα απέτρεπε έναν εγκληματία, καθώς λόγω του ναρκισσισμού του, της αδιαφορίας του για τους άλλους και της υπερβολικής αυτοπεποίθησής του, θα πίστευε ότι θα διέφευγε της σύλληψης²⁵.

Άλλοι επιστήμονες συνδέουν επίσης την συμπεριφορά με μεταβλητές οι οποίες σχετίζονται με την οικογένεια. Πιο συγκεκριμένα οι Rutter και Giller σημειώνουν ότι η επιθετική και βίαιη συμπεριφορά σχετίζεται:

-με οικογενειακές παραμέτρους

-με την προσωπικότητα του ίδιου του ατόμου

-με εξωτερικές ενδοψυχικών συγκρούσεων που βιώνει το άτομο²⁶.

²⁴ ²⁴ <http://www.psychologynow.gr/psychology-hall-of-fame/alfred-adler>

²⁵ INNES BRIAN, *Profile of a criminal mind*, στην ελληνική έκδοση: *Το προφίλ του εγκληματικού νου*, μετάφραση Α. ΒΑΣΙΛΑ, σελ.33, εκδόσεις ΚΟΧΛΙΑΣ, 2003

²⁶ M. RUTTER- H.GILLER, *Juvenile Delinquency Trends And Perspectives*, PENGUIN, 1983, όπως αναφέρεται στο άρθρο «*Birth Order And Youth Delinquent Behaviour Testing The Differential Parental Control Hypothesis In A French Representative Sample*», στο περιοδικό *Psychology Crime an Low*, Vol.11 (1), 2005, pp 73-85

Η δημιουργία της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας, είναι μια διαδικασία ιδιαίτερα σημαντική που καθορίζει τον τρόπο που το άτομο θα αλληλεπιδρά σε όλη του τη ζωή με το περιβάλλον του, καθώς και τις αντιδράσεις του σε καταστάσεις και γεγονότα που θα βιώσει. Ουσιαστικά πρόκειται για έναν επαναλαμβανόμενο κύκλο σχέσεων του οποίου οι ρίζες βρίσκονται στις πρώτες σχέσεις που δημιουργούμε με «σημαντικούς» άλλους.

A.1.3 Ψυχοκοινωνικές, Ψυχοδυναμικές και Γνωστικές Θεωρίες

Οι ψυχοδυναμικές και οι γνωστικές θεωρίες μελετούν το στοιχείο της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του ατόμου και των γνωστικών διαδικασιών αντίστοιχα, σε σχέση με την διαμόρφωση και την εκδήλωση συμπεριφορών. Η ανάπτυξη, γνωστική, ηθική ή κοινωνική δεν είναι μια στατική διαδικασία. Το άτομο μέσα από την αλληλεπίδραση, διαμορφώνει κατά την διάρκεια της ωρίμανσης του, την προσωπικότητα που θα καθορίσει την συμπεριφορά του και τις αντιδράσεις του σε καταστάσεις, θετικές ή αρνητικές.

-Ανάπτυξη του ΕΓΩ

Ο Erik Erikson θεώρησε ότι η εφηβεία είναι από τις πιο σημαντικές εξελικτικές βαθμίδες που καλύπτουν την ζωή του ατόμου. Κάθε στάδιο ο άνθρωπος καλείται να επιλύσει βασικές αναπτυξιακές κρίσεις. Κατά τη διάρκεια της πρώτης και της δεύτερης βρεφικής ηλικίας η αναπτυξιακή κρίση αφορά το δίπολο «εμπιστοσύνη ή δυσπιστία» και «αυτονομία ή αμφιβολία» αντίστοιχα. Στην πρώτη παιδική και μέση παιδική ηλικία η επίλυση αφορά τα στοιχεία «πρωτοβουλία ή ενοχή» και «φιλοπονία ή κατωτερότητα». Στην εφηβεία έχουμε την «απόκτηση ταυτότητας» ή την «σύγχυση ρόλων», στην νεανική ηλικία την «οικειότητα» ή την «απομόνωση», στην

μέση ώριμη ηλικία το «πανανθρώπινο ενδιαφέρον» ή την «αυτοαπορρόφηση» και στην ύστερη ώριμη ηλικία την «καταξίωση» ή την «απόγνωση». Στην εφηβεία ενώ το άτομο προσπαθεί να οικοδομήσει την ταυτότητά του, έρχεται αντιμέτωπο με τέσσερα προβλήματα:

- i. Την οικειότητα(ο έφηβος θα πρέπει να μπορεί να δημιουργεί στενές σχέσεις με άλλους ανθρώπους χωρίς να χάνει την ταυτότητά του και ταυτόχρονα να μην απομονωθεί).
- ii. Τον χρόνο.
- iii. Την φιλοπονία (την χρησιμοποίηση δηλαδή των ατομικών του δυνάμεων με παραγωγικό αποτελεσματικό τρόπο).
- iv. Την αρνητική ταυτότητα(μερικοί έφηβοι επιλέγουν μια ταυτότητα σαν αντίδραση σε πιέσεις και προκριμένου να επιδείξουν την αντίθεσή τους στο οικογενειακό ή κοινωνικό τους περιβάλλον.

Ο Erikson χαρακτηρίζει το στάδιο της εφηβείας και ως *ψυχοκοινωνικό μορατόριουμ* . Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου το άτομο επιδίδεται σε μια συνεχιζόμενη προσπάθεια αναζήτησης και εξέτασης εναλλακτικών λύσεων και δυνατοτήτων²⁷ .

–Γνωστική και Ηθική Ανάπτυξη

Η γνωστική ανάπτυξη και ηθική ανάπτυξη του ατόμου, καθώς και οι γνωστικές διαστρεβλώσεις (Cognitive Distortions) στον τρόπο σκέψης του, φαίνεται να σχετίζονται με την εγκληματική συμπεριφορά.

Οι γνωστικές διαστρεβλώσεις είναι αποτέλεσμα ανεπαρκούς τρόπου σκέψης. Τα πρότυπα αυτά σκέψης μπορεί να οδηγήσουν στην οικοδόμηση λανθασμένων ιδεών σχετικά με την εγκληματική συμπεριφορά και τα θύματα. Αυτού του είδους η οπτική οδήγησε και στις έρευνες τις ηθικής δικαιολόγησης των εγκληματικών πράξεων.

²⁷ HAYES N., *Foundation Of Psychology – An Introductory Text*, , Routledge London,1994, στην ελληνική μετάφραση: *Εισαγωγή στην Ψυχολογία, Β΄ Τόμος*, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 1998, σελ.23-27

Ο τρόπος ηθικής δικαιολόγησης (εκλογίκευσης) των πράξεων τους από την πλευρά των εγκληματιών, σχετίζεται ίσως με τις γνωστικές στρεβλώσεις στις οποίες αυτές υπόκεινται. Ο Gibbs κατέληξε σε τέσσερα στάδια ηθικής εκλογίκευσης :

1. Ανώριμη ηθική δικαιολόγηση/ Immature moral reasoning

α) Η δικαιολόγηση αναφέρεται στις αρχές εξουσίας και στις άμεσες φυσικές συνέπειες μιας συμπεριφοράς (τιμωρία).

β) Η εκλογίκευση αντανακλά βασικές αρχές κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ωστόσο το «καλό» και το «κακό» κρίνεται ανάλογα με τα οφέλη που αυτή η πράξη έχει για τον εαυτό.

2. Ωριμη ηθική δικαιολόγηση / Mature moral reasoning

γ) Η εκλογίκευση της συμπεριφοράς σχετίζεται με την κατανόηση των διαπροσωπικών σχέσεων. Αυτό επιτυγχάνεται με την σταδιακή ανάπτυξη της ενσυναίσθησης (empathy, δεν έχει σχέση με την εμπάθεια όπως μεταφράζεται στα ελληνικά αλλά με την αντίληψη των συναισθημάτων των άλλων και την πρόβλεψη της συμπεριφοράς τους- στα γερμανικά einfulung) και της θέασης των θεμάτων από μια ομαδική, κοινωνική πλευρά. Τα δύο αυτά στοιχεία επηρεάζουν την συνείδηση του ατόμου.

δ) Η δικαιολόγηση αντανακλά την κατανόηση από πλευράς του ατόμου του πολύπλοκου κοινωνικού συστήματος, των κοινωνικών απαιτήσεων, του δικαίου και των αξιών και περιλαμβάνει την ηθική κρίση και την προσωπική ακεραιότητα²⁸.

Η ανάπτυξη της ηθικότητας κατά την διάρκεια της ζωής του ατόμου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην συμπεριφορά του σε σχέση με τους επίσημους και άτυπους κοινωνικούς κανόνες. «Ηθικότητα ονομάζεται ένα σύστημα αξιολόγησης των

²⁸ PAKES F. & PAKES S., *Criminal Psychology*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon USA, 2009, σελ.50-51

ανθρωπίνων πράξεων. Η ανάπτυξη της ηθικότητας αποτελεί βασικό πυρήνα της διαδικασίας κοινωνικοποίησης του παιδιού. Ένα παιδί θα πρέπει να είναι ικανό να γνωρίζει τους κανόνες του «καλού» και του «κακού», του «ηθικού» και του «ανήθικου», του «σωστού» και του «εσφαλμένου». Πρέπει να ενστερνιστεί ηθικούς κανόνες και να συμπεριφέρεται σύμφωνα με αυτούς. Η ηθικότητα σύμφωνα με τους θεωρητικούς ακολουθεί στάδια που υποδηλώνουν διαφορετικούς τρόπους κατανόησης των ηθικών καταστάσεων και διλημμάτων. Δύο είναι οι βασικές θεωρίες που αναπτύχθηκαν: του J. Piaget (1932) και του Lawrence Kohlberg (1969). Ο Piaget επιχείρησε να καθορίσει τα κριτήρια που χρησιμοποιεί το παιδί σε κάθε ηλικία για να κρίνει την ηθικότητα μιας πράξης, χρησιμοποιώντας υποθετικά σενάρια και διλήμματα. Συντελείται μια σταδιακή ανάπτυξη, από το στάδιο της ετερόνομης ηθικής σε αυτό της αυτόνομης ηθικής (Ηθικός ρεαλισμός-Ισότητα-Δικαιοσύνη), που μοιάζει να σχετίζει την γνωστική ανάπτυξη με αυτή της ηθικής. Ο Piaget και οι συνεργάτες του εξέτασαν το γνωστικό στοιχείο της ηθικότητας αναζητώντας τα κριτήρια που χρησιμοποιεί ένα παιδί για να αποφασίσει για ηθικές πράξεις και ηθικούς κανόνες σε ομάδες παιδιών (διαφορετικής ηλικίας η κάθε ομάδα) ζεύγη ιστοριών με διάφορα ηθικά προβλήματα και στην συνέχεια καλεί τα παιδιά να προβούν σε ηθικές κρίσεις. Με αυτόν τον τρόπο καθόρισε τις αλλαγές που συμβαίνουν στην ηθική κρίση του παιδιού με την πάροδο της ηλικίας. Όταν ένα άτομο περάσει από το στάδιο της ετερόνομης ηθικής σε αυτό της αυτόνομης, θα πρέπει σταδιακά από την υποκειμενική ηθική να καταλήξει στην αμοιβαιότητα (υποκειμενική ηθική- προθετικότητα- συνεργασία- αμοιβαιότητα), προκειμένου να είναι σε θέση στην ενήλικη ζωή του να ακολουθεί κανόνες και να μην προκαλεί βλάβες στους συνανθρώπους του με τις πράξεις του. Ο Kohlberg κατά τον ίδιο τρόπο επινόησε τριάντα δύο (32) διαφορετικά ηθικά θέματα- διλήμματα που αφορούσαν την

αξία της ανθρώπινης ζωής, την υπακοή στους νόμους, την τήρηση των υποσχέσεων, την εκτέλεση καθήκοντος, τον σεβασμό στην ξένη περιουσία κ.α. Κατέληξε σε παρόμοια (Προηθικό- Συμβατική Ηθική- Αυτόνομη Ηθική) στάδια με αυτά του Piaget. Διαπολιτισμικές έρευνες, με ποικίλες κοινωνικές ομάδες, έδειξαν ότι το άτομο δεν μπορεί να προχωρήσει στο στάδιο της ηθικής ωριμότητας, αν προηγουμένως δεν έχει αφομοιώσει πλήρως το προηγούμενο στάδιο²⁹.

–Αξιοποίηση και Επαναξιοποίηση Αντικειμένων

Ο Etienne de Greeff ξεκινώντας την αναζήτηση των παραγόντων εγκληματογένεσης σχετικά με τα εγκλήματα πάθους, προβαίνει σε κριτική της προσέγγισης του Freud, αν και του αναγνωρίζει ότι υπήρξε ο πρώτος ο οποίος ανέδειξε το σεξουαλικό πρόβλημα ως πρωταρχικό και μοναδικής σημασίας για τον άνθρωπο. Αναφέρει συγκεκριμένα και όχι άδικα ότι μέσω της ψυχαναλυτικής θεωρίας «παραμένουμε εγκλωβισμένοι στο ατομικό». Οι ερωτικές σχέσεις σύμφωνα με τον De Greeff ξεπερνούν την σεξουαλική ανάγκη. Έχουν κατεύθυνση και ποιότητα και επηρεάζουν με πολύ συγκεκριμένο τρόπο την προσωπικότητα. Ο De Greeff αναλύει την έννοια των ενστίκτων δημιουργώντας μια τομή στην μέχρι τότε θεώρησή τους. Το ένστικτο παρουσιάζεται ως μια ροπή προς καθορισμένη δραστηριότητα, όσον αφορά τον στόχο της. Ωστόσο εξαρτάται από την προγενέστερη προσωπικότητα, από συνήθειες προγενέστερες αυτού³⁰.

Επηρεάζεται στο σημείο αυτό από τον Mac Dougal, ο οποίος σημειώνει ότι η ενστικτώδης διαδικασία που καθορίζει την συμπεριφορά μας προϋποθέτει :

- α) προηγούμενη γνώση
- β) μία ή πολλές ψυχικές στάσεις

²⁹ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ι., *Εξελικτική Ψυχολογία 3- η ψυχική ζωή από την σύλληψη ως την ενηλικίωση*, Ιδιωτική Έκδοση, 1985, σελ. 173- 179

³⁰ DE GREEFF E., *Amour Et Crimes D'amour*, Brussels, Vandeplas Deklerck, 1942, στην ελληνική μετάφραση : *Ερωτας και Εγκλήματα από Έρωτα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1989, σελ. 53-55

γ) προσαρμοσμένη παρόρμηση, η οποία γίνεται συνειδητή με την μορφή διαγράμματος πράξης ή επιθυμίας. Οι ανθρώπινες πράξεις διακρίνονται σε **ηθελμένες, ελεύθερες στην επεξεργασία** και πράξεις που τελέστηκαν από την κυριαρχία συναισθηματικών στοιχείων ή **πάθους**. Το υποκείμενο δεν αποφασίζει πάντα σύμφωνα με αυτό που επιθυμεί ,αλλά σύμφωνα με ό,τι του επιτρέπουν οι άλλοι. Η συνειδητοποίηση αυτή του προκαλεί σύγκρουση. Δεν αποφασίζουμε ελεύθερα. Οι αποφάσεις μας καθορίζονται από την προσωπικότητά μας και από ό,τι αυτή συνεπάγεται Το ένστικτο της αφομοίωσης σε μια ομάδα, βοηθά το άτομο να συμμορφωθεί με την κοινή λογική. Βασικές διαδικασίες στα εγκλήματα πάθους αποτελούν η **αξιοποίηση** και η **επαναξιοποίηση** του ερωτικού αντικειμένου (θυμίζει σε αυτό το σημείο τις έννοιες που εισήγαγε ο Freud : επένδυση – αποεπένδυση)³¹.

Ο Ferri αναφέρει ότι τα εγκλήματα πάθους είναι συχνά προμελετημένα αλλά ελάχιστα προπαρασκευασμένα. Τα στάδια πορείας της εγκληματικής ιδέας σύμφωνα με τον De Greeff είναι τα εξής:

1^ο η ατελέσφορη συναίνεση -η ιδέα υπάρχει χωρίς να είναι σαφής.

2^ο η διατυπωμένη συναίνεση -η ιδέα έχει εξελιχθεί αλλά δεν έχει ακόμα ωριμάσει. Ο μελλοντικός ανθρωποκτόνος ψάχνει ή προβαίνει σε «ισοδύναμα» της εγκληματικής πράξης πριν περάσει σε αυτή. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου τα «ισοδύναμα» μπορεί να πάρουν την μορφή της *ανθρωποκτόνου διάψευσης* (το θύμα «τυχαία» παραλίγο να πεθάνει), της *ανθρωποκτόνου παράλειψης* (ο μελλοντικός δολοφόνος αδιαφορεί όταν κινδυνεύει το μελλοντικό θύμα), της *ατελούς ανθρωποκτονίας* (αποτυχημένη απόπειρα φόνου), της *ανθρωποκτονίας φαινομενικά αυθόρμητης και αιφνίδιας*. Σε πολλές περιπτώσεις σε αυτό το στάδιο η εγκληματική ιδέα γίνεται έμμονη.

³¹ DE GREEFF E., *Amour Et Crimes D'amour*, Brussels, Vandeplas Deklerck, 1942, στην ελληνική μετάφραση: *Ερωτας και Εγκλήματα από Έρωτα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1989 , σελ.106-108

3^ο η κρίση (φτάνει στην τελική πράξη ενώ έχει παρατηρηθεί παροξυσμός, κακός ύπνος, προβλήματα στην διατροφή, αδιαφορία για την καθημερινότητα κ.α.).

Η ανθρωποκτονική επίθεση ή άλλα « ισοδύναμα» ,οδηγούν σε συγκινησιακή εκτόνωση. Οι αρχικές σκέψεις αυτοκτονίας μπαίνουν στο περιθώριο. Ο χρόνος επώασης της εγκληματικής ιδέας μπορεί να κρατήσει από πολλές ημέρες, μήνες έως και χρόνια³²

-Νοηματοδότηση Εγκληματικής Πράξης, Νοητικές Αναπαραστάσεις

Η ανθρωποκτονία αποτελεί διαπροσωπικό έγκλημα και πολλές φορές τέτοιου είδους πράξεις έχουν έναν χαρακτήρα ανταποδοτικό. Ο Black (1983) σημειώνει ότι πολυάριθμα τέτοια εγκλήματα έχουν μια ηθικοποιητική γεύση και αποβλέπουν στην αποκατάσταση της δικαιοσύνης , μετά από λάθος ή προδοσία³³.

Η Τυπική ακολουθία διαπροσωπικής βίας ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1^ο φταιξίμο ή προσβολή

2^ο προειδοποίηση

3^ο επιβάρυνση

4^ο συμπλοκή

σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και όσοι παρακολουθούν το συμβάν, με την στάση τους³⁴.

Μια άλλη θεωρία η οποία εμπλέκει στις ανθρώπινες αντιδράσεις γνωστικά αλλά και κοινωνιολογικά στοιχεία είναι και η Θεωρία συμβολοποίησης του C.Rogers (προσωποκεντρική προσέγγιση στην εξήγηση της συμπεριφοράς). Πρόκειται για μια διαδικασία επίγνωσης των εμπειριών και νοηματοδότησης της πραγματικότητας. Η καινούρια εμπειρία αξιολογείται με βάση την προϋπάρχουσα συμβολοποίηση και

³² DE GREEFF E., *Am our Et Crimes D'amour*, Brussels, Vandeplass Deklerck, 1942, στην ελληνική μετάφραση: *Έρωτας και Εγκλήματα από Έρωτα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1989 , σελ. 198

³³ M. CUSSON, *Criminologie Actuelle*, Paris, Presses Universitaires de France, 1998, στην ελληνική μετάφραση: *Σύγχρονη Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2009, σελ. 192

³⁴ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon, USA, 2008, σελ. 192

οδηγεί σε ανάλογες επιθετικές ή μη δράσεις³⁵. Κάτι ανάλογο είχε υποστηρίξει και ο Piaget με τις γνωστικές διαδικασίες της *αφομοίωσης* και της *συμμόρφωσης*. Παρόμοια γνωστική προσέγγιση είναι και η θεωρία των *προσωπικών ερμηνευτικών κατασκευασμάτων* του G. Kelly. Στην συγκεκριμένη προσέγγιση δίνεται έμφαση στις νοητικές διεργασίες στις οποίες προβαίνουν οι άνθρωποι προκειμένου να αντιληφθούν τον κόσμο. Η αντίληψη του κόσμου πραγματοποιείται μέσω νοητικών ερμηνειών, μέσω **νοητικών κατασκευών** οι οποίες είναι δυνατόν να αναθεωρηθούν ή να αντικατασταθούν (όταν υπάρχει βέβαια από μέρος του ατόμου μια ευελιξία και μια προσαρμοστικότητα στην συμπεριφορά του και στις αντιδράσεις του). Ουσιαστικά πρόκειται για έναν «κουνστρουκτουβιστικό εναλλακτισμό» μια που όλες οι ερμηνείες για το σύμπαν είναι ανοιχτές προς αναθεώρηση ή αντικατάσταση. Πόσο εύκολο ωστόσο είναι αυτό, όταν οι ερμηνείες για τον κόσμο είναι παγιωμένες για το κάθε άτομο ήδη από την παιδική του ηλικία; Ο Kelly υποστηρίζει ότι η ερμηνεία της συμπεριφοράς των συνανθρώπων μας πραγματοποιείται μέσω κατασκευών οι οποίες έχουν οικοδομηθεί βάσει των εμπειριών μας και της εκπαίδευσής μας (πολιτισμική, κοινωνική κ.α.). Στόχος είναι η *χαρτογράφηση του κόσμου* ώστε να λειτουργούμε αποτελεσματικά και χωρίς προβλήματα σε αυτόν. Κάθε ΠΕΚ (Προσωπικό Ερμηνευτικό Κατασκεύασμα) είναι δυνατόν να ερμηνεύσει ένα εύρος γεγονότων. Στην περίπτωση κατά την οποία το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με εμπειρίες που ακυρώνουν τις προβλέψεις του θα πρέπει να έχει την ικανότητα να ενσωματώσει στα ΠΕΚ του τις ασύμφωνες ερμηνείες. Όταν έχουμε να κάνουμε με μια άκαμπτη προσωπικότητα (παράδειγμα το «άκαμπτο σθένος» που δημιουργείται με την απόκτηση δοτής ταυτότητας σύμφωνα με τον Erikson που έχει ήδη αναφερθεί) οι

³⁵ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ Γ.- ΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Φ., *Προσωπικότητα- Θεωρίες Κλινική Πρακτική και Έρευνα*, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 2011, , σελ.205-206

αντιδράσεις του ατόμου στον μη επιτυχή χειρισμό των ασυμφωνιών των ΠΕΚ είναι οι εξής:

- i. **Αναστολή** (εγκατάλειψη του συγκεκριμένου ΠΕΚ)
- ii. **Επέκταση** (ακραία μορφή μανίας ως αντίδραση)
- iii. **Περιορισμός** (ακραία μορφή κατάθλιψης)

Αυτές οι σημαντικές αντιδράσεις αφορούν κυρίως τα *πυρηνικά* ΠΕΚ (τις βασικές μας αξίες και ερμηνείες του κόσμου δηλαδή) και όχι τόσο τα *περιφερειακά* ΠΕΚ . Το σημαντικό σε όλη αυτή την γνωστική διαδικασία είναι να επιτύχουμε έναν κύκλο εμπειρίας ο οποίος θα περιλαμβάνει τις φάσεις διαδοχικά: της πρόβλεψης, της επένδυσης, της συνάντησης(βίωση του γεγονότος) και της επικύρωσης ή της αναίρεσης(αν η νοητική κατασκευή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα). Όταν το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με γεγονότα τα αποτελέσματα των οποίων δεν είναι σε θέση να προβλέψει αντιδρά. Ο φόβος και το άγχος κυριαρχούν³⁶.

Παρόμοια θεωρία είναι και αυτή του Heider. Ο Heider επηρεασμένος από τις βασικές αρχές της Μορφολογικής Σχολής (Gestalt school), ανέπτυξε τη θεωρία της *ισορροπίας* (1958). Πρόκειται για μια γνωστική θεωρία ερμηνείας των στάσεων. Κάθε άτομο εμπεριέχει στο γνωστικό του πεδίο στάσεις για άλλα πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις. Οι στάσεις αυτές χαρακτηρίζονται από την τάση να είναι *συνεπείς* μεταξύ τους, ώστε να σχηματίσουν ένα αρμονικό σύνολο, μια καλή μορφή. Ουσιαστικά πρόκειται για μελέτη των διαπροσωπικών σχέσεων (τι σκέφτεται ένας άνθρωπος για τους άλλους, πώς αισθάνεται γι'αυτόν, πώς αντιδρά στις ενέργειές του). Το αίσθημα ορίζεται από τον Heider ως προς το πώς νιώθει κάποιος για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή πώς το αξιολογεί. Διαχωρίζει τον όρο *sentiment* (είναι ένα γενικότερο αίσθημα που έχει κάποιος απέναντι σε ένα πρόσωπο), από τον όρο

³⁶ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ Γ.- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Φ., *Προσωπικότητα- Θεωρίες Κλινική Πρακτική και Έρευνα*, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 2011, , σελ.264-281

emotion (συγκεκριμένη συναισθηματική αντίδραση). Όταν οι στάσεις δεν είναι αρμονικές και δεν έχουμε ισορροπία και καλή μορφή, το άτομο διακατέχεται από άγχος και δρα με στόχο την εξάλειψη του άγχους και την επίτευξη ισορροπίας. Το άτομο προσπαθεί να ενοποιήσει τα στοιχεία του γνωστικού του πεδίου, με βάση την ομοιότητά τους, την εγγύτητά τους, την οικειότητα και την ιδιοκτησία (αντικείμενα – πρόσωπα που το υποκείμενο θεωρεί ότι του ανήκουν αποκλειστικά). Οποιαδήποτε αλλαγή σε αυτή την μορφή προκαλεί αμφιθυμία και αντιδράσεις³⁷. Πολλοί ερευνητές έδωσαν βαρύτητα στην μίμηση και στην μάθηση σχετικά με την υιοθέτηση από τα άτομα βίαιων και επιθετικών συμπεριφορών. Πρόκειται για θεωρίες μάθησης οι οποίες καλύπτουν ένα μεγάλο πεδίο κοινωνικών επιστημών.

–Η Μάθηση Και η Μίμηση ως Παράγοντες Εγκληματογένεσης

Ο Bandura υπήρξε από τους πιο γνωστούς που προέκρινε την θεωρία της μάθησης για την εξήγηση της επιθετικής συμπεριφοράς. Υποστήριξε ότι οποιαδήποτε συμπεριφορά και η εγκληματική, γεννάται μέσα από τις διαδικασίες μίμησης των προτύπων στα οικογενειακά πλαίσια, αλλά και σημαντικών τρίτων. Εκτός από την μίμηση κοντινών ατόμων που αποτελούν πρότυπα, υπάρχει και η επιρροή που ασκείται από M.M.E., τον κινηματογράφο, τον αθλητισμό. Η θεωρία του τονίζει την σημασία της εμπειρίας στην εκμάθηση της επιθετικής συμπεριφοράς. Παρόμοια θεωρία ανέπτυξε και ο Zillman (1979,1988) την οποία συνέδεσε και με τις ορμές. Την προσέγγισή του την ονόμασε : *μοντέλο διέγερσης – μεταβίβασης* βάσει του οποίου η έκφραση της επιθετικότητας αποτελεί συνάρτηση :

-μαθημένων επιθετικών συμπεριφορών διέγερσης ή ερεθισμού από κάποια άλλη πηγή
-της ερμηνείας της κατάστασης διέγερσης από το άτομο, με τρόπο ώστε μια **επιθετική απόκριση** να μοιάζει κατάλληλη. Ο Zillman υποστήριξε ότι

³⁷ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ Σ., *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία- Η παράδοση Τόμος Β΄*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2008, σελ. 259- 274

αυτή η υπολειπόμενη διέγερση μεταβιβάζεται από την μία κατάσταση στην άλλη με τρόπο που αυξάνει την πιθανότητα μιας επιθετικής συμπεριφοράς, ειδικά αν αυτή είναι καλά εδραιωμένη στο συμπεριφορικό «ρεπερτόριο» κάποιου. Ο Dollard (1939) υποστήριξε ότι η επιθετική συμπεριφορά αποτελεί αντίδραση σε μια στερητική κατάσταση. Πρόκειται για την υπόθεση *ματαίωσης- επιθετικότητας* κατά την οποία κάθε ματαίωση οδηγεί σε επιθετικότητα. Αντίθετα ο Berkowitz υποστηρίζει ότι η στέρηση δεν οδηγεί νομοτελειακά σε επιθετική, βίαιη συμπεριφορά. Σημαντική είναι η νοηματοδότηση αυτής της στέρησης από το άτομο³⁸.

Ο Tarde ασχολούμενος με την γέννηση της εγκληματικότητας, συνδύασε τους ψυχολογικούς με τους κοινωνικούς παράγοντες. Για τον Tarde το έγκλημα έχει κατ'εξοχήν κοινωνικές ρίζες. Οι βιολογικοί παράγοντες παίζουν κάποιον ρόλο, όμως το κοινωνικό περιβάλλον παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Ρόλο διαδραματίζουν τόσο η «ατομική επιλογή», όσο και ο παράγοντας «τύχη». Η θεωρία του για την ηθική ευθύνη του εγκληματία βασίζεται σε ένα ψυχολογικό (ατομική ταυτότητα- έννοια του εαυτού) και ένα κοινωνικό στοιχείο³⁹.

Στην εγκληματολογία, οι ανθρωποκτονίες που αφορούν μοναδικές περιπτώσεις (“normal” homicides), σε αντίθεση με τις κατά συρροή δολοφονίες (“serial” killings), διαιρούνται σε δύο κατηγορίες:

α) Τα εγκλήματα εκ πάθους, τα οποία τελούνται κατά την διάρκεια μιας στιγμής έντασης, θυμού ή απόγνωσης.

β) Τις «εν ψυχρώ» δολοφονίες οι οποίες διακρίνονται από τον πιο προσεκτικό σχεδιασμό του εγκλήματος, με κίνητρα ελπίδες του δράστη και προσωπικά οφέλη.

³⁸ HOGG M.A.- VAUGHAN G.M., *Social Psychology*, 2008, στην ελληνική μετάφραση: *Κοινωνική Ψυχολογία*, Εκδόσεις GUTENBERG, 2010, σελ. 566-568

³⁹ ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1990, σελ.205

Συνήθως οι εγκληματίες που ανήκουν σε αυτές τις κατηγορίες δεν προβαίνουν σε παρόμοια πράξη, σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα (England, Wales 1989)⁴⁰.

Η εξήγηση της συμπεριφοράς με βάση την γνωστική, ηθική και ψυχοδυναμική ανάπτυξη ή με βάση την μίμηση και το συμπεριφορικό μοντέλο (επιβράβευση-τιμωρία), επιτρέπει και την αλλαγή της, μέσω μετατροπής του παραδείγματος που θα μπορούσε να αποτελέσει οδηγό. Όταν όμως πρόκειται για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας οι διεργασίες από την εγκληματική ιδέα έως την εγκληματική απόφαση, εμπλέκουν τόσο νοητικές παραστάσεις που έχουμε για τον εαυτό μας και τους άλλους, όσο και βαθύτερα κίνητρα, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις (και στην παρούσα έρευνα) δεν γίνονται άμεσα κατανοητά. Οι θεωρίες που παρουσιάστηκαν επιλέχθηκαν στην προσπάθεια ερμηνείας της ανθρώπινης δράσης και διερεύνησης των παραγόντων που διαμορφώνουν τις αντιδράσεις των ανθρώπων στα εξωτερικά ερεθίσματα που δέχονται και οι οποίες (αντιδράσεις) στις περιπτώσεις της έρευνας ήταν βίαιες.

A.1.4 Κοινωνιολογικές θεωρίες

Ο τρόπος με τον οποίο έχουν διαμορφωθεί οι κοινωνικές σχέσεις μεταξύ ατόμων και ομάδων ή υπο- ομάδων, η οργάνωσή τους, η πολιτισμική κουλτούρα και η κοινωνική διαστρωμάτωση, αναδεικνύονται από τους κοινωνιολόγους ως παράγοντες εκδήλωσης εγκληματικών συμπεριφορών. Η ανομία ή η εφαρμογή των κανόνων που

⁴⁰ LANE B. & W. GREGG W., *The Encyclopedia Of Serial Killers*, HEADLINE BOOK PUBLISHING PLC, London, 1991, σελ. 5

έχει θέσει η κοινωνία για τα μέλη της, σχετίζονται με την διαμόρφωση του κοινωνικού ιστού και τις κυρίαρχες αξίες.

Σε σχέση με τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις για το έγκλημα και την επιθετική συμπεριφορά ο Durkheim καταλαμβάνει σημαντική θέση. Για τον Durkheim η *ανομία* υπάρχει σε μια κοινωνία όταν υφίσταται κατάλυση και έλλειψη ρυθμιστικών κανόνων. Η ηθική καθοδήγηση λείπει και μειώνεται η κοινωνική συνεκτικότητα. Υπό αυτές τις συνθήκες η εγκληματική συμπεριφορά (στην οποία συμπεριλαμβάνονται και τα εγκλήματα βίας) εκδηλώνεται. Ο Merton επαναπροσδιόρισε την έννοια της ανομίας και διατύπωσε την θεωρία της έντασης (strain theory). Η επιθετική εγκληματική συμπεριφορά θεωρείται απόρροια της ανισοροπίας μεταξύ των επιθυμητών στόχων και διαθέσιμων μέσων επίτευξης. Ο Durkheim θεωρεί ότι κανένα άτομο δεν μπορεί να συλλάβει την αντικειμενική ηθική. «Η ηθική πράξη είναι αυτή που εμφανίζεται σύμφωνη προς μια δεδομένη κατάσταση της κοινωνίας». Οι ηθικοί κανόνες καθορίζονται ανάλογα με τις αξίες μιας συγκεκριμένης ομάδας και εποχής. *En μέρει* και ο Piaget συμφωνεί με την οπτική αυτή. Η θεωρία του ωστόσο περί ηθικότητας παρουσιάζει μια σημαντική διαφορά. Για αυτόν «το παιδί δεν είναι μόνο ένας υπο κατασκευή ενήλικας, αλλά αποτελεί ένα εξ ολοκλήρου ξεχωριστό υποκείμενο, με τις προσωπικές του δυνατότητες κατανόησης και το όραμά του για έναν αρχέτυπο κόσμο». Οι πρώτες σχέσεις τις οποίες το παιδί δημιουργεί με τους «σημαντικούς» ενήλικες, ο σεβασμός, η συνειδητοποίηση των κανόνων, το βοηθούν στην μετέπειτα ζωή μου να λειτουργεί με βάση την αυτόνομη ηθική του και όχι την ετερόνομη. Η ηθική δεν είναι κάτι που «σερβίρεται» καταναγκαστικά. Δεν φέρει την έννοια της υποχρέωσης. Θα πρέπει να γίνει κομμάτι του ατόμου, να συνειδητοποιηθεί ώστε την κρίσιμη στιγμή να λειτουργεί ως φυσική επιλογή. Για τον Piaget η ανάπτυξη της ηθικότητας είναι μια γνωστική διαδικασία και αναπτύσσεται μέσα από

στάδια. Όπως γνωστική είναι και η διαδικασία της *αφομοίωσης* και της *συμμόρφωσης*. Οι νέες κοινωνικές αναπαραστάσεις δηλαδή, είτε αφομοιώνονται από το υπάρχον νοητικό πλαίσιο, είτε συμμορφώνονται με αυτό. Ανάλογες απόψεις είχαν εκφραστεί και από τον C.Rogers στην προσωποκεντρική του θεωρία. Ίσως οι διαδικασίες αυτές θα ήταν δυνατόν και να αναλύσουν ως έναν βαθμό την θεωρία ελέγχου του Hirschi για τις «εσωτερικές δυνάμεις» που αποτρέπουν τα άτομα από το να εγκληματούν. Το προσωπείο της άψογης ζωής το οποίο πολλά άτομα είναι υποχρεωμένα να φέρουν, λόγω των κοινωνικών πλαισίων, χωρίς να συνειδητοποιήσουν μέσα από την αναζήτηση της προσωπικής τους ταυτότητάς, την αξία της ανθρώπινης ύπαρξης, σε περιόδους έντονου άγχους και ατομικών και κοινωνικών αποκαθλώσεων, καταρρέει αφήνοντας τον άνθρωπο «γυμνό» από ηθικούς φραγμούς⁴¹.

-Υποπολιτισμικές Ομάδες και Κοινωνική Ταυτότητα

Ο A. Cohen διατύπωσε την θεωρία των υπό-πολιτισμικών ομάδων – «παραβατικός υπό-πολιτισμός». Πρόκειται για το σύνολο των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών και αξιών μιας ομάδας. Τα άτομα που ανήκουν στην ομάδα «εκπαιδεύονται» σε αξίες και συμπεριφορές και πραγματοποιείται κατ'αυτόν τον τρόπο και η εκμάθηση μέσω της παραβατικής ομάδας, εγκληματικών συμπεριφορών. Ο W. Miller εντόπισε συγκεκριμένα στοιχεία (**εστιακά ενδιαφέροντα**) τα οποία μεταβιβάζονται στα πλαίσια της υποκοουλτούρας αυτής στα πλαίσια των υπό-πολιτισμικών ομάδων:

- «το μπλέξιμο» (ταραχώδης συμπεριφορά, συγκρούσεις με την αστυνομία)
- «τη σκληρότητα- παλληκαριά»
- «την πανουργία» (smartness)

⁴¹ DIGNEFFE F., *Éthique Et Délinquance*, GENEVE- PARIS, MEDECINE ET HYGIENE- MERIDIEN KLINCKSIEK, 1989, στην ελληνική μετάφραση: *Ηθική και Εγκληματικότητα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2000, σελ. 69, 74, 75, 116 και 123

- «την ριψοκίνδυνη συμπεριφορά» (exitement)
- «την μοιρολατρία» (fate)
- «την αυτονομία» (autonomy)⁴².

Ο Nieburg (1969) ερευνώντας το αξιακό σύστημα της Σικελικής Μαφίας, η οποία ευθύνεται κατά καιρούς για πολλές δολοφονίες, έδωσε ένα παραστατικό παράδειγμα της παραδοσιακής τελετής μύησης στην ομάδα. Το τελετουργικό βασίζεται στον φόνο κάποιου ο οποίος έχει επιλεγεί από τα «ανώτερα στελέχη». Μετά από μια μακροσκελή αρχική περίοδο παρατήρησης, το νέο μέλος της Μαφίας παρευρίσκεται σε συνάντηση με άλλα μέλη όπου υπό τον φως των κεριών κι έναν άγιο ως θρησκευτικό έμβλημα του οποίου η εικόνα ραντίζεται από το αίμα του νέου μέλους. Στην συνέχεια του ανατίθεται μια αποστολή δολοφονίας η οποία αν στεφτεί με επιτυχία το άτομο γίνεται και επίσημο μέλος. Ο κώδικας της Μαφίας βάσει του οποίου προκλήσεις, προσβολές μέχρι και διαφορές γνώμης πρέπει να λύνονται με βία και δολοφονίες ονομάζεται *maschimo*⁴³.

Η αντιπροσωπευτική μελέτη σε σχέση με τις υπο-πολιτισμικές προσεγγίσεις είναι αυτή των Marvin Wolfgang και Franco Ferracuti. Η έρευνα αναφέρεται στην κοινωνική, εθνική ή φυλετική προέλευση των *βίαιων προτύπων*. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας του M. Wolfgang (1958) στην Φιλαδέλφεια για τις ανθρωποκτονίες, διαπιστώθηκε ότι το 43% των δραστών και το ¼ περίπου των θυμάτων ανθρωποκτονιών είχαν συλληφθεί παλαιότερα για κάποιο αδίκημα κατά προσώπων. Ο δείκτης των δραστών για τον λευκό πληθυσμό ήταν 1,8/100.000 και για την ηλικία των 20-24 ετών 8,2/100.000. Οι αντίστοιχοι δείκτες για τους μαύρους ήταν

⁴² ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ., *Εγκληματολογία- Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2014, σελ. 245- 254

⁴³ HOGG M.A.- VAUGHAN G.M. *Social Psychology*, 2008, στην ελληνική μετάφραση: *Κοινωνική Ψυχολογία*, Εκδόσεις GUTENBERG, 2010, σελ. 586

24,6 και 92,5⁴⁴.

Οι Wolfgang και Ferracuti σημειώνουν για την έννοια της υπο-κουλτούρας ότι η πρόθεση «υπό» δηλώνει μια υπο-κατηγορία και δεν θα πρέπει να έχει αρνητικό πρόσημο παρά μόνον αν η κατηγορία αυτή θεωρείται ανεπιθύμητη από τα μέλη του κυρίαρχου συστήματος το οποίο έχει διαφορετικό σύστημα αξιών. Γενικά η «κουλτούρα» αποτελείται από πρότυπα, εκφρασμένα ή υπονοούμενα και από σύμβολα. Ο πυρήνας της αποτελείται από παραδοσιακές ιδέες και αξίες και τα συστήματά της μπορεί να θεωρηθούν είτε προϊόντα πράξης είτε προτεινόμενοι όροι για περαιτέρω πράξη. Οι Jaeger και Selznick υποστηρίζουν ότι «η κουλτούρα αποτελείται από οτιδήποτε παράγεται από και είναι ικανό να συντηρήσει της συμβολική εμπειρία». Ο Cohen δίνοντας τον ορισμό της υποκουλτούρας αναφέρεται στα πνευματικά πρότυπα των υποομάδων. Οι υποομάδες έχουν συγκεκριμένους κανόνες και αξίες. Οι κανόνες ουσιαστικά είναι ομαδοποιημένες οδηγίες ή απαγορεύσεις ενώ οι αξίες αποτελούν κανονιστικά (με την έννοια του επιθυμητού) πρότυπα που δεν ακολουθούνται από προβλεπόμενες κυρώσεις όπως συμβαίνει με τους κανόνες). Η αξία επηρεάζει το άτομο σε σχέση με την επιλογή επιθυμητών μεθόδων, τρόπων ή μέσων για δράση. Πηγή προέλευσης των κανόνων είναι η παράδοση, η μεταφυσική δύναμη(π.χ. ο Θεός), ο Νόμος και η κοινή γνώμη. Τρόποι προέλευσης των αξιών είναι ο γνωστικός, ο εκτιμητικός και ο ηθικός⁴⁵.

Η δυσλειτουργική κοινωνική συμπεριφορά που ενεργοποιεί σχήματα «βίας» αποτελεί και ένα σχήμα συναισθηματικής παρέκκλισης. Η συναισθηματική παρέκκλιση συγκροτείται, σύμφωνα με τον J.H. Turner (2007) από τα εξής σημεία κλειδιά :

α) Ο εαυτός και

β) Η βίωση κάποιου είδους φόβου και ντροπής.

⁴⁴ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1995, σελ. 126

⁴⁵ WOLFGANG M.- FERRACUTI F., *The Subculture Of Violence*, 1967, στην ελληνική μετάφραση: *Η Υποκουλτούρα Της Βίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1995, σελ. 177-178

Η έννοια της παρέκκλισης αναφέρεται τόσο στους τρόπους βίωσης και συγκρότησης των συναισθηματικών εμπειριών όσο και στους τρόπους δημόσιας έκφρασης, οι οποίοι καθορίζονται από το εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο και την κοινωνική κατάσταση μέσα στην οποία λειτουργούμε (Thoits, 1990). Η Thoits υποδεικνύει ότι οι συναισθηματικές παρεκκλίσεις εμφανίζονται συχνότερα και εντονότερα όταν συντρέχει κάποια από τις ακόλουθες τέσσερις δομικές συνθήκες :

“α) Όταν διαπιστώνεται κατοχή πολλαπλών ρόλων που συνεπάγεται αλληλοσυγκρουόμενες συναισθηματικές προσδοκίες.

β) Όταν διαπιστώνεται ένταξη σε περισσότερους κόσμους υποπολιτισμικής περιθωριοποίησης που διέπονται από αντίστοιχους συναισθηματικούς κανόνες (feeling norms).

γ) Σε περιπτώσεις μετάβασης ρόλων (normative and non-normative role transitions) καθώς και μεταβολών σε παραδοσιακούς ρόλους.

δ) Όταν κυριαρχούν άκαμπτες αρχές ή κανονισμοί ρύθμισης των λειτουργικών ρόλων και των εθιμοτυπικών τελετουργιών, διότι τότε επικρατούν άκαμπτοι συναισθηματικοί εξαναγκασμοί (Thoits, 1990:188-89)”⁴⁶ .

Η προσπάθεια αιτιολόγησης της βίας και της εγκληματικής συμπεριφοράς μέσα από την συγκεκριμένη προσέγγιση, προκρίνει τόσο το ενδοατομικό ψυχολογικό στοιχείο, όσο και το κοινωνιολογικό τα οποία μέσα από την αλληλόδρασή τους οικοδομούν την ανθρώπινη συμπεριφορά.⁴⁷

Ο Edwin Sutherland (1947) διατύπωσε την θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού ή συναναστροφής (differential association theory) προσπαθώντας να εξηγήσει την

⁴⁶ ΑΣΤΡΙΝΑΚΗΣ Α.- ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ.- ΙΑΤΡΙΔΗΣ Τ., «Ο ρόλος της ντροπής και της υπερηφάνειας στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας κατοίκων της ορεινής Κρήτης», άρθρο στον τιμητικό τόμο για τον ΦΑΡΣΕΔΑΚΗ Ι: Η σύγχρονη Εγκληματολογία η αντιμετώπισή της και η επιστήμη της Εγκληματολογίας, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2011, σελ. 177-178

⁴⁷ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ., Εγκληματολογία, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2011, σελ. 67-68

εγκληματική βίαιη συμπεριφορά που εκδηλώνεται στις υποομάδες στα πλαίσια μιας υποκουλτούρας. Σημείωσε εννέα προτάσεις:

- 1) Η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται
- 2) Η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται στην συναναστροφή με άλλα άτομα
- 3) Το κύριο μέρος της εκμάθησης της εγκληματικής συμπεριφοράς συμβαίνει μέσα σε κλειστές ομάδες, τα μέλη των οποίων συνδέονται με προσωπικούς δεσμούς μεταξύ τους.
- 4) Στην εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς περιλαμβάνεται:
 - α) εκμάθηση «τεχνικών» διάπραξης εγκλημάτων
 - β) συγκεκριμένη κατεύθυνση κινήτρων, αναγκών, λογικών επεξηγήσεων, διαθέσεων του ατόμου (προκειμένου να παραβιάσει τον νόμο)
- 5) Υποκειμενική αξία ή απαξία του ποινικού νόμου
- 6) Το άτομο θα γίνει εγκληματίας γιατί οι αντιλήψεις για μη εφαρμογή του νόμου μέσα στην ομάδα υπερισχύουν αυτών για σεβασμό του νόμου
- 7) Η συναναστροφή του ατόμου με διάφορες ομάδες μπορεί να διαφέρει σε κάθε περίπτωση σε ποιότητα, συχνότητα και ένταση
- 8) Η εκμάθηση της εγκληματικής συμπεριφοράς ακολουθεί τους κανόνες που ακολουθούνται σε κάθε είδους μάθηση.
- 9) Η εγκληματική συμπεριφορά δεν μπορεί να εξηγηθεί με τις γενικές αξίες και ανάγκες⁴⁸.

Ο Milton Yinger εισήγαγε την έννοια της αντι-κουλτούρας **contraculture** αντί της **subculture**. Χρησιμοποιεί την πρόθεση «αντί» για να τονίσει την θέση απογοήτευσης ή μειονεξίας που βρίσκονται συνήθως τέτοιες υπο-ομάδες και την υποβόσκουσα σύγκρουση με την κυρίαρχη ομάδα. Είναι δυνατόν η συμμετοχή του ατόμου σε

⁴⁸ M.WOLFGANG- F. FERRACUTI, The subculture of violence, TAVISTOCK, LONDON, 1967, στην ελληνική μετάφραση «Η υποκουλτούρα της βίας», ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1995, σελ. 182

διαφορετικές ομάδες με διαφορετικούς ρόλους σε κάθε μία, οι οποίες βρίσκονται σε υπολανθάνουσα ή εκφραζόμενη διαμάχη, να του δημιουργήσει αμφιθυμικά συναισθήματα. Η συμμετοχή μας σε ομάδες είναι απαραίτητη όχι μόνο για την υιοθέτηση μιας κοινωνικής ταυτότητας, αλλά και για την βελτίωση της αυτό-εικόνας μας. Αυτή (η αυτό-εικόνα) ενισχύεται όταν αξίες σημαντικές για την ομάδα (η αρρενωπότητα, ο ανδρισμός, η έννοια της τιμής ή της ντροπής, η έννοια της επαγγελματικής επιτυχίας κ.α.) προστατεύονται. Οι Rodriguez Moqueta, Manstead, & Fischer (2002) σημειώνουν σε σχέση με την «έννοια της προσβολής ντροπής»: η βίωση προσβολής σε ρόλους, επιβάλλει ταυτόχρονα και την άμεση και δυναμική αποκατάσταση της προσβολής αυτής. Δημιουργείται ένα υποστηρικτικό πλέγμα κινήτρων που οργανώνεται κοινωνικά στην βάση της προστασίας της τιμής το οποίο στηρίζει τις *συναισθηματικές αντιδράσεις* του ατόμου σε σχέση με την αλληλεπίδραση με τους άλλους. Σε μια κατάσταση προσβολής, θίγεται η δημόσια εικόνα του εαυτού. Η αντίδραση του ατόμου σχετίζεται με την αντίδραση που αναμένουν οι άλλοι από αυτό. Από την άλλη μεριά οι «Θεωρίες της έντασης» αντιστρέφουν τον προβληματισμό σχετικά με το έγκλημα. Διατυπώνουν το ερώτημα : γιατί κάποιοι άνθρωποι δεν εγκληματούν. Τι είναι αυτό που προκαλεί την συμμόρφωση⁴⁹.

Ο T. Hirsch υποστηρίζει ότι οι αυτό συμβαίνει λόγω του δυνατού δεσμού (Bond Society) που έχουν δημιουργήσει με την κοινωνία . Η άποψη των Gottfredson & Hirschi (1990) για τον αυτό-έλεγχο της εγκληματικότητας ίσως θα μπορούσε να συνδεθεί με την Θεωρία των Piaget και Kohlberg για την ανάπτυξη της ηθικότητας. Η ανάπτυξη της ηθικότητας όπως και η γνωστική ανάπτυξη περνάει από στάδια. Υπάρχουν άνθρωποι όπως σημείωνε ο Piaget που δεν φτάνουν ποτέ στο ανώτερο στάδιο της γνωστικής ανάπτυξης. Επίσης υπάρχουν περιπτώσεις ανθρώπων οι οποίοι

⁴⁹ΑΣΤΡΙΝΑΚΗΣ Α.- ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ.- ΙΑΤΡΙΔΗΣ Τ., «Ο ρόλος της ντροπής και της υπερηφάνειας στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας κατοίκων της ορεινής Κρήτης», άρθρο στον τιμητικό τόμο για τον ΦΑΡΣΕΔΑΚΗ Ι.: *Η σύγχρονη Εγκληματολογία η αντιμετώπισή της και η επιστήμη της Εγκληματολογίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2011 , σελ. 91-92

δεν καταφέρνουν να προσεγγίσουν το στάδιο της αυτόνομης ηθικής εκκινώντας από αυτό της ετερόνομης. Είναι ερώτημα είναι το κατά πόσο αυτά τα άτομα διαθέτουν μηχανισμούς αυτοελέγχου, σε σχέση με το έγκλημα, όταν η ηθική τους ανάπτυξη (που ακολουθεί τα βήματα της γνωστικής) δεν έχει ολοκληρωθεί και είναι σε θέση να κάνουν τις σωστές επιλογές την κρίσιμη στιγμή της αλληλεπίδρασης με συνανθρώπους τους. Οι Hirschi και ο Pinatel τόνιζαν τις γνωστικές μειονεξίες των εγκληματιών: κυριαρχία του παρόντος, έλλειψη υπομονής στην επίτευξη στόχων και αδυναμία δημιουργίας ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου ζωής. Ο Black (1983) αναφέρει ότι πολλά τέτοια εγκλήματα έχουν μια «ηθικοποιητική γεύση». Η βίωση μιας «προσβολής ντροπής» (Rodriguez, Moqueta, Manstead & Fischer, 2002) επιβάλλει ταυτόχρονα και την άμεση και δυναμική αποκατάσταση της προσβολής αυτής⁵⁰. Κατ'αυτόν τον τρόπο, όπως ήδη αναφέρθηκε, δημιουργείται ένα υποστηρικτικό πλέγμα κινήτρων που οργανώνεται κοινωνικά στην βάση της **προστασίας της τιμής**, το οποίο στηρίζει τις αντιδράσεις του δράστη. Σε μια προσβολή θίγεται η εικόνα του ατόμου. Μοιάζει με μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία το αποτέλεσμα.

Η διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας πραγματοποιείται μέσω της υιοθέτησης των αξιών και των αρχών της ομάδας στην οποία ανήκουμε. Η συμπεριφορά μας εκδηλώνεται ενώ χάρει της υποστήριξης των υπολοίπων μελών. Ακόμα και το έγκλημα είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτό από το αξιακό σύστημα της ομάδας ή υποομάδας, αρκεί να υπάρχει επαρκές πλαίσιο αιτιολόγησης αυτού. Αυτό δεν σημαίνει ότι το άτομο δεν έχει προσωπική βούληση ή ακολουθεί πιστά ό,τι του υπαγορεύουν. Η εγκληματική συμπεριφορά όμως μέσω της διαδικασίας της μάθησης τείνει να αποτελεί μέρος της προσωπικότητας. Σημαντική είναι και η κοινωνικοποίηση του ρόλου του φύλου του άνδρα και της γυναίκας μέσα από πρότυπα που ορίζει το

⁵⁰ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χ., *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2008, σελ. 264 και βλέπε υποσημείωση «50»

συγκεκριμένο κοινωνικοηθικό πλαίσιο. Η υπεράσπιση της τιμής από την μεριά του άνδρα και η παθητική στάση της γυναίκας σε βίαιες συμπεριφορές, δημιουργούν σε περιπτώσεις το υπόβαθρο για την εκδήλωση εγκληματικών πράξεων. Πολλές ανθρωποκτονίες από πρόθεση έχουν ως κίνητρό τους είτε την προάσπιση της τιμής, πράξη που θεωρείται αναγκαία για την αναγνώριση της αξίας του άρρενος, είτε την προηγούμενη κακοποίηση της γυναίκας από τον σύντροφό της, η οποία από θύμα γίνεται δράστης. Παρόμοιες περιπτώσεις υπάρχουν και στην παρούσα έρευνα.

Η ανάλυση των θεωριών που εμπλέκουν την κοινωνική παράμετρο στη γέννηση της επιθετικής συμπεριφοράς είναι απαραίτητη, καθώς το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνεται η εν λόγω αντίδραση σχετίζεται ,με την κοινωνική ανάπτυξη και τους δεσμούς που έχει δημιουργήσει το άτομο κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ειδικά για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας το οποίο είναι διαπροσωπικό, το κοινωνικό γίνεσθαι συντελεί στη διαμόρφωση παραγόντων εγκληματογένεσης.

A.1.5 Nature vs Nurture ή Nature x Nurture;

Το ερώτημα για το αν η φύση (βιολογικοί παράγοντες) ή η ανατροφή διαμορφώνουν την ανθρώπινη συμπεριφορά θεωρείται στις μέρες μας ξεπερασμένο. Η σχέση μεταξύ των δύο είναι στενή και λειτουργεί πολλαπλασιαστικά. Ίσως η μελέτη κινείται πλέον στην αναζήτηση της βαρύτητας του κάθε παράγοντα στην εκδήλωση της συμπεριφοράς.

«Όταν ο Popper ισχυρίζεται ότι κάθε αποκτηθείσα γνώση αποτελεί μια τροποποίησης – ενδεχομένως απόρριψη- μιας ορισμένης γνώσης που υπήρχε πριν, συνδέει αυτήν την γνώση εκκίνησης με τις έμφυτες κλίσεις, από τις οποίες, για κάθε είδος και σύμφωνα με διαφορετικούς τρόπους, μια ανάγνωση του πραγματικού

εκτυλίσσεται». Ο ισχυρισμός του ίδιου, ότι η κύρια διαφορά ανάμεσα στον Αϊνστάιν και μιας αμοιβάδας, είναι ότι ο πρώτος αναζητά συνειδητά την εξάλειψη των λαθών του και προβαίνει σε μια συνειδητή κριτική των θεωριών του, αν και ακραίως ξεκινά από την λογική βάση της δημιουργίας μιας άρρητης θεωρίας της γνώσης και της εξήγησης της εξελικτικής διαδικασίας προσαρμογής του ανθρώπου στο φυσικό του περιβάλλον. Ο C. Debuyst αναφέρεται σε ενστικτώδεις τρόπους ανάγνωσης της πραγματικότητας. Η επιθετικότητα αποτελεί ανιμιστικό χαρακτηριστικό και ωφελμιστικό σε σχέση με την επιβίωση του είδους. Όταν κάποιος παρουσιάζεται ως φορέας εχθρικών διαθέσεων, προκαλείται μια κατάσταση συναγερμού και τίθενται σε λειτουργία ο αμυντικός μηχανισμός. Το άτομο αντιδρά επιθετικά. Οι εχθρικές διαθέσεις είναι δυνατόν να απειλούν όλο το φάσμα των κερτημένων μας. Ο Lorenz σημειώνει ότι η επιθετικότητα κατευθύνεται από *τελετουργικά*. Τα τελετουργικά είναι κινητήρια σχήματα φυλογενετικά προσαρμοσμένα, τα οποία, αρχικά χρησίμευαν στο είδος για να αντιδράσει στις ανάγκες του περιβάλλοντος, αλλά στην συνέχεια απέκτησαν λειτουργίες επικοινωνίας. Πολλές φορές τα σχήματα αυτά έχουν ρυθμιστικό χαρακτήρα (εκτονώνουν την επιθετικότητα με πράξεις «ισοδύναμες» ή προπαρασκευαστικές -φιλονικίες, απόπειρες- της ανθρωποκτονίας), ενώ σε άλλες περιπτώσεις δεν επιτυγχάνεται η εκτόνωση. Ο Debuyst παραπέμπει στον Popper σε σχέση με την αντίδραση. Η συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα προϋπάρχουσας γνώσης και έμφυτων κλίσεων. «Ερμηνεύουμε την πραγματικότητα κατακερματίζοντάς την και αναδομώντας την, ανάλογα με την σημασία που αποδίδουμε στα γεγονότα και τις γνωστικές συνδέσεις στις οποίες προβαίνουμε». Τα ερεθίσματα που δεχόμαστε, όταν προκαλούν μια κατάσταση συναγερμού ή άμυνας, ενεργοποιούν κατά τρόπο σχεδόν αυτόματο ψυχολογικούς μηχανισμούς που καθορίζουν την σχέση με το περιβάλλον. Παλαιότερα οι μηχανισμοί αυτοί ήταν απαραίτητοι για την ίδια την επιβίωση του

είδους. Η προβολή εχθρικών διαθέσεων προς αυτόν που φαίνεται να είναι φορέας απειλής λειτουργεί ως αμυντικός μηχανισμός. Πρόκειται για μια ανιμιστική θεώρηση των κοινωνικών φαινομένων. Ο De Greeff έχει υποστηρίξει ότι οι συγκεκριμένοι ψυχολογικοί αμυντικοί μηχανισμοί τους οποίους «κληρονομήσαμε» παραμένουν *άφθαρτοι*⁵¹.

Σε παρόμοιες αιτιολογήσεις της εγκληματικής συμπεριφορά προέβησαν και οι εκπρόσωποι της Ιταλικής Θετικιστικής Σχολής Lombroso, Garofalo και Ferri.

- Ο Lombroso πραγματοποίησε έρευνες σε καταδικασθέντες εγκληματίες υποστήριξε ότι η εγκληματική συμπεριφορά του «εκ γενετής» εγκληματία οφείλεται στον αταβισμό, σε κληρονομικό εκφυλισμό ή σε ψυχική νόσο.

- Ο Garofalo διαχώρισε τα εγκλήματα σε *φυσικά-πραγματικά* και *συμβατικά*. Ο πραγματικός εγκληματίας πάσχει από «ηθική ανωμαλία» και έλλειψη αλτροϊστικών συναισθημάτων. Θα πρέπει να εξαλειφθεί η επικινδυνότητά του είτε «αφανίζοντάς τον με την ποινή του θανάτου», είτε εξουδετερώνοντάς τον(ισόβια)

-Ο Ferri διέκρινε τους εγκληματίες σε πέντε βασικές κατηγορίες (εκ γενετής, ψυχοπαθείς, από πάθος, περιστασιακοί, καθ'έξιν). Διατυπώνει τον νόμο του εγκληματικού κορεσμού σύμφωνα με τον οποίο το μέγεθος της εγκληματικότητας κάθε χρόνο αποτελεί συνάρτηση φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, εγγενών τάσεων και περιστασιακών ορμών του ατόμου⁵².

Παρόμοια παραδείγματα ερευνών αποτελούν και οι έρευνες των Goring και Galton περί κληρονομικής κατωτερότητας, η οποία οδηγεί σε επιθετική εγκληματική συμπεριφορά και βίαια εγκλήματα. Επίσης τον ίδιο προσανατολισμό είχαν και οι μελέτες των Lange και Christiansen . Αν και υπάρχει ένας μεγαλύτερος συσχετισμός κληρονομικότητας- εγκληματικότητας μεταξύ μονοζυγοτικών σε σχέση με

⁵¹ DEBUYST C., *Modèle Éthologique Et Criminologique*, LIEGE/ BRUXELLES, MARDAGA, 1985, στην ελληνική μετάφραση: *Ηθολογικό Πρότυπο Και Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 1999, σελ. 34-52

⁵² ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ., *Εγκληματολογία- Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ. 213- 216

δυζυγοτικά δίδυμα, ο ίδιος ο Christiasen (1968) καταλήγει στο συμπέρασμα: «καμιά μελέτη μέχρι τώρα δεν μας παρείχε ικανοποιητικές αποδείξεις της υπεροχής των γενετικών παραγόντων έναντι των περιβαλλοντολογικών, σε σχέση με την εγκληματογένεση». Στα ίδια αποτελέσματα καταλήγουν και οι έρευνες του Gynn(1974) με επιληπτικούς οι οποίοι είχαν καταδικασθεί για βίαια εγκλήματα. Η όποια εγκεφαλική ή ψυχική δυσλειτουργία αποτελεί παράγοντα γέννησης βίαιης και επιθετικής συμπεριφοράς, **όταν όμως** συσχετισθεί με κακοποιητικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Ο Chance από την άλλη μεριά τονίζει την σημασία των *εκφραστικών μιμητικών*. Πρόκειται για γνωστικά σχήματα που μας οδηγούν στην προσπάθεια πρόβλεψης της συμπεριφοράς των συνανθρώπων μας⁵³.

Έχουν πραγματοποιηθεί πολλές μελέτες για τον ρόλο που διαδραματίζουν οι ορμόνες ως παράγοντες εγκληματογένεσης. Οι ορμονικές διαταραχές σε πολλές περιπτώσεις επηρεάζουν την συμπεριφορά μας. Ειδικά για τις γυναίκες δολοφόνους έχει μελετηθεί το προ-εμμηνοιακό σύνδρομο (pre-menstrual syndrome- PMS) . Τόσο ο Freud όσο και ο Pollack, υποστήριξαν ότι οι γυναίκες γίνονται πιο επιθετικές σε προ-εμμηνοιακές περιόδους. Το γεγονός αυτό δημιούργησε κοινωνικές αναπαραστάσεις σε σχέση με την συμπεριφορά των γυναικών τις περιόδους αυτές. Από τις έρευνες του Dalton (1961) διαφαίνεται ότι οι γυναίκες νιώθουν διαφορετικά όχι μόνο λόγω των ορμονών αλλά επειδή αναμένεται από αυτές να έχουν διαφορετική συμπεριφορά, στις συγκεκριμένες φάσεις της ζωής τους. Ο Johnson (1987) προέκρινε μια ανθρωπολογική άποψη για το θέμα και υποστήριξε ότι το σύνδρομο PMS πρέπει να ειδωθεί και να εξεταστεί ως διαταραχή με πολιτισμική σημασία (υπόβαθρο),

⁵³PRINS H., *Criminal Behavior*, THE PITMAN PRESS, 1973, σελ. 51- 56

περιορισμένη στην Δύση (Δυτικό κόσμο) και ότι έχει προέλθει από τις πολιτισμικές διαμάχες και τον ρόλο των γυναικών⁵⁴.

Ο Ancher (1994) από την άλλη μεριά συνέκρινε τις περιπτώσεις διαπροσωπικής βίας με τις συγκρούσεις των ζώων. Μια από τις παρατηρήσεις του αφορούσε τον τρόπο διεξαγωγής μιας σύγκρουσης μεταξύ ζώων του ίδιου είδους. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες έχουν λίγα να κερδίσουν και η κατάσταση γίνεται επικίνδυνη για την επιβίωσή τους, αποχωρούν όσο το δυνατόν πιο άμεσα. Αντίθετα οι άνθρωποι φαίνεται να συγκρούονται μέχρι θανάτου συχνά για ασήμαντες αφορμές. Οι εξηγήσεις που δίνει για το γεγονός αυτό είναι δύο: Οι άνθρωποι τελικά δεν είναι τόσο έξυπνοι ή η εναλλακτική και πιο πιθανή εξήγηση αφορά τα πραγματικά κίνητρα. Πολλές φορές δεν είναι αυτά που παρουσιάζονται εκ πρώτης όψεως⁵⁵.

-Δημιουργία αισθημάτων

Πολλές φορές αναφερόμαστε στον όρο **αίσθημα**. Πως προκύπτει όμως ένα αίσθημα; Και πώς ορίζεται εννοιολογικά; Κάθε αισθητήριο όργανό μας προκαλεί το δικό του είδος αισθήματος, ανεξάρτητα από την φύση του ερεθίσματος . Ο φυσιολόγος C. Weber θέλοντας να εξηγήσει, τόσο τα φυσιολογικά(οργανικά) όσο και τα ψυχολογικά φαινόμενα κατέληξε στον εξής νόμο τον οποίο διατύπωσε με μαθηματικούς όρους αργότερα ο μαθηματικός Fecher : Η δύναμη ενός ερεθισμού πρέπει να αυξάνει με αναλογία προς τον προηγούμενο ερεθισμό, ώστε να γίνονται αντιληπτοί και οι ερεθισμοί που ακολουθούν ($A = \Sigma_{\log} E$, όπου $A = \text{ΑΙΣΘΗΜΑ}$, $\Sigma = \text{ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ}$, $E = \text{ΕΡΕΘΙΣΜΑ}$, η ένταση δηλαδή του αισθήματος αυξάνεται με αναλογία προς τον λογάριθμο της αντίστοιχης δύναμης του ερεθισμού. Είναι το λεγόμενο **κατώφλι διαφοράς των ερεθισμών**). Τι σημαίνει όμως αυτό για τις εκτιμήσεις που κάνουμε για πρόσωπα και καταστάσεις; Ο Weber χρησιμοποιεί εύστοχα το παράδειγμα των

⁵⁴ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, PORTLAND OREGON USA, σελ. 175

⁵⁵ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, PORTLAND OREGON USA , σελ. 183- 184

δολοφονιών. Υποστηρίζει ότι στην ηθική και νομική κρίση των εγκληματιών υπάρχει μια μεγάλη διαφορά στο αίσθημά τους, όταν κάποιος κάνει έναν (τον πρώτο) φόνο. Όταν όμως έχει κάνει περισσότερους ένας ακόμα δεν βαραίνει συνειδησιακά τόσο πολύ όπως τον πρώτο. Ούτε δημιουργεί ανάλογα αισθήματα. Σαν να είμαστε σε ένα απόλυτα σκοτεινό δωμάτιο και κάποιος ανάψει ξαφνικά ένα κερί. Αυτό θα κάνει στις αισθήσεις μας την διαφορά. Ωστόσο αν ήδη έχουμε αναμμένα 7 κεριά, το να ανάψουμε άλλο ένα δεν θα καταγραφεί τόσο έντονα στις αισθήσεις μας, ούτε θα μας δημιουργήσει έντονο αίσθημα⁵⁶.

–Χρήση Ναρκωτικών και Τυχερά Παιχνίδια

Η χρήση ναρκωτικών και χαπιών την περίοδο της δολοφονίας ίσως παρουσιάζει έναν βαθμό συσχέτισης με την πράξη. Όπως αναφέρει ο Goldstein : ⁵⁷Τα ναρκωτικά και η βία φαίνεται να σχετίζονται: ψυχοφαρμακολογικά, οικονομικά (με έναν παθολογικό τρόπο) και συστημικά. Το ψυχοφαρμακολογικό μοντέλο σύνδεσης ναρκωτικών-επιθετικότητας, υποστηρίζει ότι ορισμένα άτομα, ως αποτέλεσμα της βραχυπρόθεσμης ή μακροπρόθεσμης λήψης συγκεκριμένων ουσιών, μπορεί να γίνουν ευερέθιστα , παράλογα και μπορεί να εμφανίζουν βίαιη συμπεριφορά. Οι πιο σχετικές ουσίες σε αυτό το θέμα είναι πιθανώς αλκοόλ, διεγερτικά, βαρβιτουρικά και PCP. Μια μακρά βιβλιογραφία εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ αυτών των ουσιών και της βίας ... Ακόμα κι αν η σχέση μεταξύ των ναρκωτικών και της βίας έχει επανειλημμένα τεκμηριωθεί τόσο στον Τύπο και όσο στην κοινωνική επιστημονική έρευνα, μόλις πρόσφατα έχουν γίνει προσπάθειες για την αξιολόγηση του προβλήματος σε εθνικό επίπεδο (αναφέρεται στις Η.Π.Α.). Εκτιμάται ότι το 10% των ανθρωποκτονιών και των επιθέσεων σε εθνικό επίπεδο, αποτελούν αποτέλεσμα της χρήσης ναρκωτικών.). Σε μια άλλη πρόσφατη έκθεση, υπολογίζεται ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες, το 1980,

⁵⁶ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν., *Ψυχολογία - Σύγχρονη πειραματική*, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα, 2000, σελ. 231- 233

⁵⁷ GOLDSTEIN P. «*The Drugs /Violence Nexus: A Tripartite Conceptual Framework*» περιοδικό: *Journal of Drug Issues*, v.39, 1985: 143-174

υπήρξαν πάνω από 2.000 ανθρωποκτονίες που σχετίζονται με τα ναρκωτικά. Υποθέτοντας μια μέση διάρκεια ζωής 65 χρόνια, είχαμε απώλεια περίπου 70.000 χρόνων ζωής. Αυτή η έκθεση εκτιμά ότι το 1980 πάνω από 460. 000 επιθέσεις είχαν σχέση με τα ναρκωτικά, και ότι σε περίπου 140.000 από αυτές τις επιθέσεις τα θύματα υπέστησαν σωματική βλάβη που οδηγεί σε περίπου 50.000 ημέρες νοσηλείας. Ενώ η σχέση μεταξύ ναρκωτικών και της βίας φαίνεται ισχυρή, και η χρήση και διακίνηση ναρκωτικών φαίνεται να είναι σημαντικοί αιτιολογικοί παράγοντες στη συχνότητα εμφάνισης της βίας, υπήρξε μικρή προσπάθεια για να τοποθετηθεί αυτή η σχέση σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο, για την καθοδήγηση περαιτέρω εμπειρικής έρευνας.

Ο εθισμός στον τζόγο αποτελεί σε ορισμένες περιπτώσεις παράγοντα βίαιης και επιθετικής συμπεριφοράς που θα μπορούσε να οδηγήσει (αναφέρεται στα επόμενα κεφάλαια συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης ανθρωποκτονίας) λόγω των συνθηκών που δημιουργεί ο εθισμός, στην δολοφονία. «Ως παθολογικός τζόγος ορίζεται η έντονη ανάγκη του ατόμου να παίζει τυχερά παιχνίδια (χαρτιά, φρουτάκια, στοίχημα) σε τέτοιο βαθμό που να δημιουργείται πρόβλημα στον προσωπικό ή επαγγελματικό τομέα». Ο παθολογικός τζόγος αποτελεί ένα είδος «συμπεριφορικού εθισμού» . Οι συμπεριφορικοί εθισμοί, είναι οι συμπεριφορές εκείνες από τις οποίες το άτομο «παίρνει» ευχαρίστηση και δεν μπορεί να λειτουργήσει φυσιολογικά στην καθημερινότητά του παρά μόνο μέσω αυτών. Λειτουργούν κατά τον ίδιο τρόπο με τον εθισμό σε ουσίες και **σχετίζονται με τον κλασσικό μηχανισμό ερεθίσματος και ανταμοιβής**. Τα συμπτώματα σύμφωνα με το DSM-IV-TR είναι τα εξής:

- Το άτομο έχει συνεχόμενες σκέψεις γύρω από τυχερά παιχνίδια.
- Το άτομο παίζει συνεχώς όλο και μεγαλύτερα χρηματικά ποσά.
- Έχουν γίνει προσπάθειες διακοπής της συμπεριφοράς, αλλά ήταν ανεπιτυχείς.

- Η συμπεριφορά αλλάζει δραστικά όταν προσπαθεί να διακόψει τον τζόγο (συναισθηματική ευαισθησία, μη λειτουργικότητα) .

Χρησιμοποιεί τον τζόγο για να αποφύγει άλλα προβλήματα που έχει στη ζωή του.

- Συνεχίζει να παίζει τυχερά παιχνίδια με σκοπό να κερδίσει όσα έχασε παίζοντας .

- Ψεύδεται για τον αριθμό των ωρών που ασχολείται με τον τζόγο ή για το μέγεθος των ποσών που παίζει .

- Έχει προσπαθήσει να βρει λεφτά για να τζογάρει μέσω παράνομων ή ανήθικων τρόπων

- Αντιμετωπίζει προβλήματα στον επαγγελματικό ή προσωπικό τομέα που σχετίζονται με τον τζόγο.

- Στηρίζεται αποκλειστικά σε άλλα άτομα ώστε να τον βοηθήσουν να βγει από το οικονομικό και ηθικό αδιέξοδο που έχει φτάσει μέσω του τζόγου⁵⁸.

Τα αίτια του παθολογικού τζόγου δεν είναι ξεκάθαρα. Έρευνες δείχνουν «σημαντικές διαφορές στον τρόπο λειτουργίας του εγκεφάλου των τζογαδόρων σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό, κυρίως όσον αφορά τον μηχανισμό ανταμοιβής». «Γενικά είναι δύσκολο να βρεθούν σχέσεις αίτιου-αιτιατού μεταξύ μιας παθολογικής πράξης και της λειτουργίας του εγκεφάλου». Οι ψυχολογικοί παράγοντες φαίνεται πως παίζουν τον σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη του συγκεκριμένου εθισμού. Τα αισθήματα ευφορίας και ενθουσιασμού κυριαρχούν κατά την διάρκεια του παιχνιδιού. Πολλές φορές ο τζόγος λειτουργεί ως «θεραπεία» για άτομα (κυρίως γυναίκες) που πάσχουν από κατάθλιψη. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα άτομα έχουν προβλήματα γνωστικού τύπου. Ο παθολογικός τζόγος παρουσιάζεται συνήθως σε άτομα που έχουν διαγνωσθεί με ψυχικές διαταραχές όπως η ιστριονική, η ναρκισιστική και η μεταιχμιακή διαταραχή προσωπικότητας. Η ιστριονική (histrionic) ή αλλιώς

⁵⁸ <http://psychologein.dagorastos.net/2010/06/14/gambling/>

δραματική διαταραχή προσωπικότητας αποτελεί μια διαταραχή με βασικό χαρακτηριστικό της την υπερβολική συναισθηματικότητα και την αναζήτηση της προσοχής (δεν σχετίζεται με την «κυστερία»). Η ναρκισσιστική διαταραχή έχει χαρακτηριστικά την αίσθηση προσωπικής μαγαλειότητας, την υπερευαισθησία και την έλλειψη ενσυναίσθησης. Στην μεταιχμιακή διαταραχή υπάρχει μεγάλη αστάθεια σε όλες τις διαστάσεις της ζωής του ατόμου. Τα άτομα είναι παρορμητικά, απρόβλεπτα και αυτοκαταστροφικά. Δεν μπορούν πολλές φορές να ελέγξουν τον θυμό τους και ταυτόχρονα παρατηρείται μια διαταραχή ταυτότητας (σύγχυση αξιών, στόχων, φύλου, εικόνας του εαυτού)⁵⁹.

Θα ήταν δυνατόν να υποτεθεί ότι οι κληρονομικοί παράγοντες ορίζουν τα όρια της ανάπτυξης η οποία είναι δυνατόν να επιτευχθεί, αν υφίστανται βέβαια οι απαραίτητες κοινωνικές συνθήκες και τα μέσα τα οποία είναι αναγκαία. Αν το άτομο διαθέτει το ανάλογο υποστηρικτικό περιβάλλον, σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο, η εξέλιξη θα μπορούσε να είναι ομαλή. Δεν θα ήταν δυνατόν να καταλήξει κάποιος στο συμπέρασμα, ότι ένας παράγοντας από μόνος του θα μπορούσε να ορίσει την ωρίμανση και την ομαλή ανάπτυξη. Ούτε υπάρχουν μέχρι στιγμής έρευνες οι οποίες να επιβεβαιώνουν κάτι τέτοιο. Η θεώρηση αλλάζει όταν εμπλέκεται με κάποιον τρόπο η χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών ή όταν αντιμετωπίζουμε θέμα ψυχοπαθολογίας του δράστη.

⁵⁹ ΜΑΝΟΥ Ν., «Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής», UNIVERSITY STUDIO PRESS, Θεσσαλονίκη, 1988, σελ. 303- 316

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: Το ΠΡΟΦΙΛ του/της δράστη ανθρωποκτονίας

Τυπολογίες ανθρωποκτόνων –Έρευνες- Ανάλυση κινήτρων

Χρησιμοποιείται ο όρος «προφίλ», διότι έχει επικρατήσει στην σχετική βιβλιογραφία και δεν εξαντλείται μόνο στην ανάλυση της φυσιογνωμίας.

Ο όρος «προφίλ» (αγγλικά: profil, γαλλικά :ετυμολογικά: profil, ιταλικά: profile, γερμανικά: profilbild) παραπέμπει στην «κατανομή του προσώπου». Όταν αναφερόμαστε στο προφίλ ενός εγκληματία εννοιολογικά και χρηστικά, στις εγκληματολογικές και αστυνομικές έρευνες, μελετάμε τον δράστη με έναν πολυδιάστατο τρόπο. Η σύνθεση του προφίλ περιλαμβάνει την μελέτη:

- 1) Του **κινήτρου** του εγκλήματος.
- 2) Το *modus operandi* του δράστη.
- 3) Θέματα σχετικά με το θύμα: επιλογή του από τον δράστη, σχέσεις με τον δράστη.

Επιλέγονται αυτά τα τρία στοιχεία ως παράγοντες που συνθέτουν ένα προφίλ καθώς θεωρείται ότι με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να καταλήξουμε σε βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ανθρωποκτόνου. Τα κύρια ενδιαφέροντα των εγκληματιών, ο τύπος της σχέσης που δημιουργείται με το θύμα, τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία επιλέγει τις συνθήκες τέλεσης του εγκλήματος, ο χρόνος σχεδιασμού του εγκλήματος με το οποίο δεσμεύεται και το επίπεδο του ρίσκου που είναι διατεθειμένος /η να πάρει, βοηθούν στην οικοδόμηση της εικόνας του διανοητικού κόσμου του⁶⁰.

Σύμφωνα με έρευνα της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Λονδίνου, η οποία ονομάστηκε CTN project (Coals to Newcastle) – 1995, το προφίλ είναι η

⁶⁰JACKSON J.- BEKERIAN D., «*Offender Profiling - Theory, search and article*», WILEY, 1999, σελ. 40

συμπεριφορά του δράστη που εκδηλώνεται σε ένα έγκλημα ή σε μια σειρά από παρόμοια εγκλήματα. Τα δεδομένα του CTN διαιρούνται στα εξής πεδία:

- 1) Χαρακτηριστικά του παραβάτη.
- 2) Χαρακτήρας του παραβάτη.
- 3) Προέλευση παραβάτη.
- 4) Τωρινές καταστάσεις στις οποίες εμπλέκεται ο παραβάτης.
- 5) Εγκληματικότητα του παραβάτη.
- 6) Γεωγραφία του παραβάτη.
- 7) Πρόβλεψη μελλοντικής συμπεριφοράς του παραβάτη.
- 8) Στρατηγική συνέντευξης.
- 9) Εκτίμηση απειλών.
- 10) Συγκεκριμένες συστάσεις στην αστυνομία⁶¹

Η μελέτη της προσωπικότητας του εγκληματία έχει απασχολήσει πολλούς επιστήμονες. Θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ :**τύπου** ανθρώπου και **χαρακτήρα** ατόμου. Ο τύπος περιλαμβάνει ένα γενικό σύνολο γνωρισμάτων, κοινό σε πολλά άτομα. Ο χαρακτήρας του ατόμου θεωρείται αυστηρώς ιδιαίτερο γνώρισμά του σε ατομικό επίπεδο⁶².

A. 2.1 Οι Επικρατέστερες Θεωρίες σχετικά με την προσωπικότητα του εγκληματία.

Όπως σημειώνει και η Καθηγήτρια Εγκληματολογίας Χ. Ζαραφονίτου (αναλύοντας την έρευνα του κακουργιοδικείου της Bouches-du- Rhone),⁶³ «η ομαδοποίηση των

⁶¹JACKSON J.- BEKERIAN D., *Offender Profiling - Theory, search and article*, WILEY, 1999, σελ. 66, 67 και 71

⁶²BENIZEΛΟΣ Ε.- ΚΑΛΑΒΡΟΣ Ν.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α. - ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ., *Ελληνική Εταιρία Θυματολογίας - Σχέσεις δράστη- θύματος, από θυματολογική σκοπιά*, Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991, σελ.29

⁶³ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, , ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1995, σελ. 189- 197, πίνακες: στο ίδιο σελ. 192- 193

περιεχομένων από τις δικογραφίες πληροφοριών, κατέληξε στη διατύπωση των τριών βασικών κριτηρίων διαμόρφωσης δικαστικής κρίσης:

- το επίπεδο βαρύτητας του αδικήματος,
- οι ενδείξεις ενοχής,
- ο βαθμός ένταξης του κατηγορουμένου στην εγκληματικότητα.

Ο ίδιος ο επιστημονικός φορέας του κακουργιοδικείου της Bouches-du- Rhone μελετώντας τις πλευρές της ποινικής διαδικασίας, ερεύνησε και το πώς σχετίζεται η συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του κατηγορουμένου με τις αξιολογικές κρίσεις.

-Τύποι Προσωπικότητας Του Δράστη

Ο Sutherland και ο Cressey σημειώνουν ότι υπάρχει αριθμός παραγόντων που θα πρέπει να παρουσιαστούν, πριν ένα μέρος της συμπεριφοράς να ετικετικοποιηθεί ως «εγκληματικό» (Sutherland and Cressey 1960: 12-13). Μερικοί από αυτούς(τους παράγοντες), μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- 1) Πριν η συμπεριφορά χαρακτηριστεί ως εγκληματική, θα πρέπει να υφίστανται ορισμένες εξωτερικές βλαβερές συνέπειες...ακόμα κι αν κάποιος αποφασίσει να διαπράξει έγκλημα, αλλά αλλάξει γνώμη πριν κάνει οτιδήποτε σχετικό, κανένα έγκλημα δεν διαπράττεται. Η πρόθεση δεν λαμβάνεται υπόψη ως πράξη.
- 2) Η βλάβη θα πρέπει να είναι νομικά απαγορευμένη. Η αντικοινωνική συμπεριφορά δεν είναι έγκλημα εκτός αν καθίσταται τέτοια από τον νόμο.
- 3) Θα πρέπει να υπάρχει μια ακολουθία στην συμπεριφορά, δηλαδή θα πρέπει να υπάρχει ριψοκίνδυνη (παράτολμη) δράση ή απραξία, η οποία προκαλεί βλαβερές συνέπειες.

- 4) Θα πρέπει να υπάρχει *mens rea* (εγκληματική πρόθεση). Τα ζητήματα της πρόθεσης, της ευθύνης (νομικά) για τις συνέπειες της πράξης κάποιου, και η εγκληματική πρόθεση, αποτελούν σημαντικά επίμαχα αντικείμενα μελέτης για όποιον μελετά την νομική επιστήμη⁶⁴.

Ο Eysenck στηριζόμενος στον Jung, στα πειράματα του Skinner(εκμάθηση συμπεριφοράς μέσω δοκιμής και πλάνης – περιστέρια) , καθώς και στην κλασσική σχολή, κατατάσσει τους εγκληματίες μάλλον στους εξωστρεφείς παρά στους εσωστρεφείς.

Διακρίνει τους εγκληματίες σε:

- i. Ψυχωτικούς – εγκληματίας με τον παράγοντα Ψ (επιθετικός, ψυχρός, αντικοινωνικός, συναισθηματικός, ρηχός, παρορμητικός, απρόσωπος, ισχυρογνώμον, δημιουργικός) .
- ii. Εξωστρεφείς –εγκληματίας με τον παράγοντα Ε (κοινωνικός, ζωηρός, ανέμελος, εξουσιαστικός, ενεργητικός, ασταθής, παρορμητικός)
- iii. Νευρωτικούς-εγκληματίας με τον παράγοντα Ν(αγχώδης, δειλός, ευσυγκίνητος, παράλογος,με κατάθλιψη, με χαμηλή αυτό-εκτίμηση,με ευμετάβλητη ψυχική διάθεση)⁶⁵.

Σχετικά με τους ανθρωποκτόνους ή δολοφόνους, ο Blackburn μελετώντας 56 νοσηλεύόμενους δολοφόνους, με βάση την ψυχολογική δοκιμασία MMPI δημιούργησε τους εξής τύπους:

- ο τύπος του υπό-ελεγχόμενου ανθρωποκτόνου, που περιλαμβάνει τον ψυχοπαθητικό (χαμηλός βαθμός αυτό-ελέγχου, επιθετικότητα, εξωστρέφεια) και τον παρανοϊκό επιθετικό (χαμηλός βαθμός αυτό-ελέγχου, επιθετικότητα, ψυχωτικά συμπτώματα)

⁶⁴ PRINS H, *Criminal Behavior*, THE PITMAN PRESS, 1973, σελ. 5

⁶⁵ ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ., «Εγκληματολογία- Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις», ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ.98

- ο τύπος του υπέρ-ελεγχόμενου ανθρωποκτόνου που περιλαμβάνει τον ελεγχόμενο-κατασταλτικό(υψηλός βαθμός αυτό-ελέγχου, χαμηλά επίπεδα επιθετικότητας και άγχους) και τον καταθλιπτικό(μη παρορμητικό, με υψηλά επίπεδα εσωστρέφειας, άγχους και κατάθλιψης, καθώς και επιθετικότητα προς τον εαυτό του).

Ο Jung κάνει τον διαχωρισμό μεταξύ δύο τύπων ανθρώπου:

- i. τον εσωστρεφή (αγχώδης, νευρωτικός) και
- ii. τον εξωστρεφή (με έντονες συγκινησιακές αντιδράσεις) .

Οι δύο αυτοί τύποι βρίσκονται στα δύο άκρα ενός συνεχούς. Το κάθε άτομο βρίσκεται σε κάποιο σημείο αυτού του συνεχούς . Ο σταθερός εσωστρεφής και ο νευρωσικός εσωστρεφής υπόκεινται σε διαδικασία εκμάθησης κανόνων. Ο σταθερός εξωστρεφής και ο νευρωσικός εξωστρεφής όχι⁶⁶.

Είναι απαραίτητο να αναφερθούν σε σχέση με την προσωπικότητα των εγκληματιών, κάποιοι από τους προβληματισμούς του C. Debuyst. Όταν αναφερόμαστε σε προσωπικότητες παρανοϊκές ή ψυχοπαθείς, έχουμε να κάνουμε με συμπεριφορές που «παραφωνούν» σε σχέση με τον μέσο όρο. Ωστόσο σύμφωνα με τον Demaret, τα γονίδια που σχετίζονται με την σχιζοφρένεια αν δεν είναι επαρκή ώστε να οδηγήσουν σε ψύχωση, μπορεί να αποδειχθούν χρήσιμα σε κάποιες κοινωνικές καταστάσεις και στην επιβίωση, π.χ. συνθήκες πολέμου, επίθεσης κλπ. Είναι χαρακτηριστική η ρήση του: «εν καιρώ ειρήνης τους κλείνουμε σε άσυλο. Εν καιρώ πολέμου υπολογίζουμε σε αυτούς και τους γεμίζουμε παράσημα»⁶⁷.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και των εγκλημάτων από τους Ναζί που αποκαλύφθηκαν, πολλοί επιστήμονες διενήργησαν έρευνες ψάχνοντας τους παράγοντες οι οποίοι οδηγούν τους ανθρώπους σε τέτοιου είδους αποτρόπαιες

⁶⁶ ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ., «Εγκληματολογία- Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις», ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ. 61-62

⁶⁷ DEBUYST C, *Modèle Éthologique Et Criminologie*, LIEGE/ BRUXELLES, MARDAGA, 1985, στην ελληνική μετάφραση: *Ηθολογικό Πρότυπο Και Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 1999, , σελ. 61-62

συμπεριφορές. Ο Adorno(1950) ανέπτυξε την *θεωρία της αυταρχικής προσωπικότητας*. Πρόκειται για την δυσλειτουργική προσωπικότητα η οποία ωστόσο βρίσκεται στο άλλο άκρο της θεωρίας για την ψυχοπαθητική-κοινωνιοπαθητική προσωπικότητα που διατυπώθηκε την επόμενη δεκαετία. Τα χαρακτηριστικά της αυταρχικής προσωπικότητας είναι ο πλήρης σεβασμός και συμμόρφωση στην εξουσία, στην ιεραρχία και το κοινωνικό status και τους κανόνες, χωρίς αυτή η συμμόρφωση να υπόκειται σε οποιαδήποτε ατομική κριτική θεώρηση. Έχει τις ρίζες της στην παιδική ηλικία του ατόμου. Γονείς με ακραία τιμωρική συμπεριφορά και αυστηρές πειθαρχικές τακτικές δημιουργούν ένα είδος συναισθηματικής εξάρτησης με το παιδί τους. Τα παιδιά αναπτύσσουν μια αμφίθυμη συναισθηματική κατάσταση σε σχέση με τους γονείς του. Ο θυμός (για τις αυστηρές τιμωρίες) και η αγάπη είναι απόλυτα συνδεδεμένες καθ'ολη την διάρκεια του βίου τους. Κατά την ενήλικη ζωή τους προβάλλουν την αγάπη τους σε σχήματα εξουσίας εξιδανικεύοντας τα δείχνοντας τον σεβασμό και την απόλυτη υπακοή τους. Ο θυμός, ο οποίος ενυπάρχει στο συναισθηματικό τους πεδίο αλλά έχει απωθηθεί λόγω ενοχών και φόβου, βρίσκει διέξοδο εκφραζόμενος σε αδύναμα σε σχέση με τους ίδιους άτομα. Επενδύουν στις αδύναμες προσωπικότητες με τις οποίες έρχονται σε επαφή, τα συναισθήματα του φόβου και της ανασφάλειάς τους και εκφράζουν όλο το μίσος που έχει συσσωρευτεί κατά την παιδική τους ηλικία λεκτικά και σωματικά⁶⁸.

Ο Sheldon κατατάσσει τους εγκληματίες σε ενδομορφικούς τύπους, μεσομορφικούς τύπους και εκτομορφικούς τύπους. Οι μεσομορφικοί τύποι παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά. Ο Kremtscher από την άλλη μεριά διατύπωσε την άποψη ότι η τυπολογία των φυσικών χαρακτηριστικών σχετίζεται με την ιδιοσυγκρασία των εγκληματιών τους οποίους διαίρεσε σε: πυκνικός, αθλητικός, λεπτόσωμος,

⁶⁸HOGG M.A.- VAUGHAN G.M., *Social Psychology*, PEASRON EDUCATION LIMITED, 2008, στην ελληνική μετάφραση: *Κοινωνική Ψυχολογία*, GUTEMBERG, 2010,σελ. 482- 483

δυσπλαστικός. Οι αθλητικοί και οι δυσπλαστικοί εμπλέκονται σε βίαια και σεξουαλικά εγκλήματα⁶⁹.

Σχετικά με τις περιπτώσεις των serial killers, οι Gresswell και Hollin, καταλήγουν στην εξής τυπολογία πολλαπλών δολοφόνων:

- 1) Οι κατά φαντασία ανθρωποκτόνοι (έχουν φαντασιακές πεποιθήσεις σε σχέση με τα θύματα)
- 2) Οι ιεραπόστολοι ανθρωποκτόνοι (οι οποίοι θεωρούν ότι έχουν αποστολή να απαλλάξουν την κοινωνία από ανθρώπους που παρουσιάζουν παραβατικές συμπεριφορές)
- 3) Οι ηδονιστές ανθρωποκτόνοι (επιθυμούν την ταπείνωση των θυμάτων τους, λαμβάνοντας ευχαρίστηση από την πράξη τους)
- 4) Οι ανθρωποκτόνοι που έχουν ως κίνητρο την επίδειξη δύναμης και ελέγχου. Ο φόνος αποτελεί για αυτούς μορφή κυριαρχίας⁷⁰

Ο Pinatel διέκρινε στον πυρήνα της εγκληματικής προσωπικότητας τέσσερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά: εγωκεντρισμό, αστάθεια, επιθετικότητα, ενεργό αδιαφορία. Οι γυναίκες ανθρωποκτόνοι έχουν σαφώς χαμηλά ποσοστά σε σχέση με τους άντρες. Η χαμηλή νοημοσύνη δεν φαίνεται να συνδέεται με την εγκληματική συμπεριφορά⁷¹.

–Η Ψυχοπαθητική Προσωπικότητα

Η ψυχοπαθητική προσωπικότητα ανήκει στην κατηγορία των ατόμων με διαταραχή προσωπικότητας, σύμφωνα με τον αγγλικό Νόμο για την Ψυχική Υγεία του 1983. Δεν θα πρέπει να συγχέουμε την ψυχοπάθεια (psychopathy) με την ψυχασθένεια, τις ψυχικές νόσους ή τις ψυχικές διαταραχές. Χαρακτηρίζεται ως ψυχοπαθητική ή κοινωνιοπαθητική προσωπικότητα, η δυσκοινωνική προσωπικότητα. Τα άτομα με

⁶⁹ PRINS H., *Criminal Behavior*, The Pitman press, 1976, σελ. 55- 67

⁷⁰ «Multiple Murders: A Review», BRITISH JOURNAL OF CRIMINOLOGY, 34, 1994, σελ. 1-29

⁷¹ ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ., *Εγκληματολογία- Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ. 108

δυσκοινωνική προσωπικότητα διακρίνονται από επιθετικότητα ,παραβίαση μείζονων κοινωνικών κανόνων, περιφρόνηση κοινωνικών υποχρεώσεων, ναρκισσισμό. Είναι συνήθως ανώριμα άτομα, καταστροφικά, δεν αισθάνονται ενοχή, δεν μαθαίνουν από τις εμπειρίες τους, δεν μπορούν να δεχτούν ούτε να δώσουν αγάπη. Δεν έχουν αντοχή στις απογοητεύσεις, και η συμπεριφορά τους είναι συγκρουσιακή με το κοινωνικό περιβάλλον. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο όλοι οι άνθρωποι με ψυχοπαθητική προσωπικότητα δεν εγκληματούν. Από τον γενικό πληθυσμό τα ποσοστά των ατόμων αυτών είναι κάτω του 6% (P.Morvan 2013) Ένα σημαντικό στοιχείο αναδεικνύεται από την έρευνα του P.Morvan (2013). Τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι η σχέση μεταξύ αντικοινωνικής προσωπικότητας και εγκληματικής συμπεριφοράς ενδυναμώνεται σε συνθήκες κράτησης. Τα ποσοστά των κρατουμένων με ψυχοπαθητική προσωπικότητα έφτασαν το 50-76%⁷². Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα δημιουργούν προβληματισμούς σχετικά με τον ορισμό και την ίδια την ύπαρξη της ψυχοπαθητικής προσωπικότητας. Οι συνθήκες διαβίωσης στις φυλακές είναι ιδιαίτερες και ίσως αποτελούν παράγοντα που επιτείνει την εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών. Ίσως η αμηχανία μας να εξηγήσουμε και να αναλύσουμε τις αιτίες συγκεκριμένων εγκλημάτων μας οδηγεί στην κατάταξη των ατόμων στην συγκεκριμένη κατηγορία. Η ψυχοπαθητική ή κοινωνιοπαθητική προσωπικότητα (Cassiers, 1968) είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ουσιαστικά την Αντικοινωνική Διαταραχή της Προσωπικότητας. Το βασικό χαρακτηριστικό της διαταραχής είναι ένα μακρό ιστορικό συνεχούς και χρόνιας ανεύθυνης και αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Διάφορες μελέτες έχουν δείξει ότι τόσο περιβαλλοντικοί όσο και γενετικοί παράγοντες παίζουν ρόλο στην εμφάνιση της διαταραχής αυτής. Η έλλειψη σταθερού συναισθηματικού δεσμού με κάποιο

⁷² ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ., *Εγκληματολογία- Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2014, σελ. 107

σημαντικό άτομο (π.χ. γονείς που είναι απόντες ή έντονα παρορμητικοί, ασταθείς, ασυνεπείς στην συμπεριφορά τους προς το παιδί) φαίνεται ότι αποτελεί παράγοντα δημιουργίας της διαταραχής. Έτσι συχνά παρουσιάζεται το φαινόμενο (όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της διπολικής διαταραχής) να εμφανίζονται την ίδια διαταραχή γονείς και παιδιά κυρίως λόγω της γειννίας. Ωστόσο και ο γενετικός παράγοντας ίσως παίζει κάποιον ρόλο καθώς και παιδιά που έχουν υιοθετηθεί από μικρά παρουσιάζουν την διαταραχή των βιολογικών γονέων σε ορισμένες περιπτώσεις⁷³

-Σχιζοφρένεια

Σχετικά με το έγκλημα της ανθρωποκτονίας, οι σχιζοφρενείς προσωπικότητες παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά σε κάποιες έρευνες. Έρευνα του Wetzel ανάμεσα σε μια ομάδα ανθρωποκτόνων εντοπίζει το ποσοστό του 33% σχιζοφρενών. Ενώ άλλες έρευνες των Walker και Mc Cabe βρίσκουν ότι ανάμεσα σε ψυχωικά άτομα που διέπραξαν εγκλήματα βίας ενάντια σε άλλα πρόσωπα το 52,85% ήταν σχιζοφρενείς. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι γενικότερα στα βίαια εγκλήματα αναζητείται η εξήγηση της σχιζοφρένειας από τους επιστήμονες, πράγμα που δεν συμβαίνει σε αξιόπινες πράξεις μικρότερης βαρύτητας. Ίσως δηλαδή το φαινόμενο αυτό να σχετίζεται και με την θεατότητα (visibility) τέτοιων περιπτώσεων.

Οι ερευνητές συμφωνούν στα γενικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τέτοιων περιπτώσεων:

- 1) Τα θύματα των βίαιων εγκλημάτων με δράστες σχιζοφρενείς προέρχονται κυρίως από το συγγενικό περιβάλλον και σπανίως (σε ποσοστό 12% με 16%) είναι άγνωστα στον δράστη.
- 2) Τις περισσότερες φορές οι δράστες είναι νεαροί στα πρώτα στάδια της νόσου.

⁷³ MANOY N., *Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*, UNIVERSITY STUDIO PRESS, Θεσσαλονίκη, 1988, σελ. 310-313

- 3) Οι πιθανότητες το θύμα να είναι άγνωστο αυξάνονται όταν ο ψυχωσικός άνδρας, κάνει χρήση ουσιών και δεν μένει με την οικογένειά του.
- 4) Η εξάρτηση από το αλκοόλ επιβαρύνει τις πιθανότητες εκδήλωσης βίαιης συμπεριφοράς.
- 5) Η διακοπή της φαρμακευτικής αγωγής ή η άρνηση λήψης φαρμάκων έχει επίσης συνδεθεί με την βία και την εγκληματικότητα των ατόμων με σχιζοφρένεια⁷⁴.
- 6) Αναφέρεται ιδιαίτερα η συμβολή ψυχοσικών συμπτωμάτων, όπως ψευδαισθήσεων και ιδέες καταδίωξης στην πρόκληση εγκλημάτων⁷⁵.

Οι περιπτώσεις σχιζοφρένειας αφορούν ποσοστό του πληθυσμού που υπολογίζεται από 0,2% έως 1% . Η πάθηση αποτελεί ουσιαστικά μια διαγνωστική ομπρέλα που καλύπτει μια ποικιλία κλινικών καταστάσεων(παρανοϊκός τύπος, κατατονικός τύπος, αποδιοργανωμένος τύπος, αδιαφοροποίητος τύπος και υπολειμματικός τύπος .

Δεν θα πρέπει να συγχέουμε τις ψυχικές διαταραχές με τις νευρωτικές διαταραχές. Στις νευρωτικές διαταραχές η πραγματικότητα παραμένει ανέπαφη, ενώ σε ψυχωτικές διαταραχές διαταράσσεται η πραγματικότητα και η αντίληψη του χώρου, του χρόνου και των ανθρώπων. Η ίδια προσωπικότητα του ατόμου στις ψυχωτικές διαταραχές μεταβάλλεται και παρατηρούνται παραισθήσεις και ψευδαισθήσεις. Οι νευρώσεις προκαλούνται από καταστάσεις άγχους με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος κάποιος. Επίσης δεν θα πρέπει να συνδέουμε την ψυχοπαθητική προσωπικότητα με την σχιζοφρενή⁷⁶.

⁷⁴ Monahan J “Mental disorder and violent behavior” American Psychologist, 47: 511-521,1992 και Swanson J , Estroff S, Swartz M et al., ‘Violence and severe mental disorder on clinical and community population: the effects of psychotic symptoms, comorbidity, and lack of treatment” Psychiatry, 60: 1-22, 1997)

⁷⁵ ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ., *Σχιζοφρένεια και Φόβος*, Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα, 2007, σελ. 158-162

⁷⁶ Monahan J “Mental disorder and violent behavior” American Psychologist, 47: 511-521,1992 και Swanson J , Estroff S, Swartz M et al., ‘Violence and severe mental disorder on clinical and community population: the effects of psychotic symptoms, comorbidity, and lack of treatment” Psychiatry, 60: 1-22, 1997)

Γενικότερα όσον αφορά την εξατομικευμένη έρευνα των εγκληματιών, οφείλεται εν πολλοίς στην αντίδραση της κοινωνίας συνολικά στο έγκλημα. Η έρευνα της κλινικής εγκληματολογίας σε σχέση με την προσωπικότητα του εγκληματία είχε ουσιαστικά ως αφετηρία της, την άτυπη και τυπική κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα. Η αγανάκτηση της ομάδας, απέναντι στον άνθρωπο που «προσβάλλει τα θεμελιώδη αλτρουιστικά συναισθήματα του οίκτου και της εντιμότητας» (Garofalo), οδήγησε στην προσπάθεια απομόνωσης των ατόμων αυτών, τα οποία δεν συμμετείχαν στη συλλογική συνείδηση. Τα άτομα αυτά δεν ανήκαν στον μέσο όρο και η προσωπικότητά τους θα έπρεπε να διερευνηθεί.

Για την προσωπικότητα, η ψυχολογία αξιώνει ότι αποτελεί προϊόν της *προσωπικής ιστορίας* του κάθε ατόμου, ειδικότερα των ταυτίσεων και των συγκρούσεων που σημάδεψαν την παιδική του ηλικία. Άλυτες ψυχικές συγκρούσεις καθηλώσεις, παλινδρομήσεις τείνουν να διαιωνίζονται και να αναβιώνουν⁷⁷. Η αδυναμία γενικά αποδεκτής διάκρισης ψυχολογικών τύπων και κατηγοριών εγκληματιών οφείλεται στο γεγονός ότι κάθε προσπάθεια προσκρούει «εις την άπειρον ποικιλία της φύσεως του ανθρώπου»⁷⁸.

Ιδιαίτερη βαρύτητα έδωσαν στον εγκληματία οι θεμελιωτές της επιστήμης της εγκληματολογίας, οι Ιταλοί θετικιστές Lombroso, Ferri και Garofalo.

Οι περισσότερες τυπολογίες ανθρωποκτόνων αναδεικνύουν ως βασικό στοιχείο της κατηγοριοποίησης την προσωπικότητα του δράστη. Οι τύποι αυτοί έχουν κοινά στοιχεία τα οποία σχετίζονται με τον τρόπο που οι εγκληματίες επικοινωνούν στους άλλους τα συναισθήματα τους. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, σημαντικό ρόλο στην ανάλυση της προσωπικότητας του δράστη, παίζει και ο τρόπος που διαχειρίζεται τις καταστάσεις και πως επενεργεί και λειτουργεί στην καθημερινότητα. Δεν θα ήταν

⁷⁷ ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ., *Σχιζοφρένεια και Φόνος*, Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα, 2007, , σελ. 226

⁷⁸ ΓΑΡΔΙΚΑΣ Κ., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, 1957 , σελ.422

δυνατόν να υπάρχουν αυστηρά διαχωριστικά όρια μεταξύ τυπολογιών. Υφίσταται ένα πλήθος παραγόντων που αλληλεπιδρούν, όχι πάντα με τα ίδια αποτελέσματα. Γι'αυτόν τον λόγο και δεν υπάρχει μια γενικά και διαχρονικά αποδεκτή κατηγοριοποίηση.

A. 2.2 Κατηγοριοποιήσεις Εγκληματιών

Οι κατηγοριοποιήσεις και οι διαμόρφωση τυπολογιών των εγκληματιών κύριο στόχο έχουν την μελέτη της συμπεριφοράς, με σκοπό την κατανόηση και την κατά το δυνατόν πρόληψη των αρνητικών αποτελεσμάτων της, τόσο για το άτομο όσο και για το κοινωνικό σύνολο. Δεν πρόκειται για χρησιμοποίηση των ατόμων- περιπτώσεων ως αντικείμενα με έναν υποτιμητικό τρόπο. Η διαμόρφωση κατηγοριών είναι αναγκαία για την μελέτη.

Ο Lombroso κατέταξε τους εγκληματίες σε εκ γενετής παράφρονες, ηθικά παράφρονες, τους εκ πάθους και τους περιστασιακούς. Ο Ferri καταλήγει στους εξής τύπους:

- 1) παράφρονες
- 2) εκ γενετής
- 3) παράφρονες
- 4) ηθικά παράφρονες
- 5) από πάθος
- 6) περιστασιακοί⁷⁹.

Ο Garofalo υποστήριξε ότι τα εγκλήματα διαιρούνται σε δύο κατηγορίες:

-τα πραγματικά ή φυσικά εγκλήματα, που προσβάλλουν τα ηθικά συναισθήματα του μέσου ανθρώπου οποιασδήποτε κοινωνίας και

⁷⁹ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1996, σελ. 51

-τα συμβατικά ή νομικά εγκλήματα τα οποία έχουν θεσμοθετηθεί για να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς της εκάστοτε εξουσίας.

Ο εγκληματίας ενώ δεν είναι ασθενής, είναι μη φυσιολογικός άνθρωπος, αφού στερείται των αισθημάτων οίκτου και εντιμότητας, τα οποία προσβάλλονται κατά την διάπραξη ενός φυσικού εγκλήματος. Επιπλέον διακρίνεται για την επικινδυνότητά του⁸⁰.

Μια άλλη διάκριση που κάνει ο Garofalo και αφορά τους «πραγματικούς εγκληματίες» (και όχι τους απλά εξεγερμένους, των οποίων το έγκλημα συνίσταται στην ανυπακοή του νόμου, δίχως να είναι όμως «κοινωνικά κατώτεροι») στις εξείς τάξεις:

- 1) δολοφόνους
- 2) βίαιους
- 3) κακοήθεις
- 4) κυνικούς⁸¹.

-Ο εκ Πεποιθήσεως Εγκληματίας

Το θέμα της κατηγορίας του εκ πεποιθήσεως εγκληματία, καθώς και ποιες περιπτώσεις κατατάσσονται σε αυτήν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα του επιστήμονες. Αυτό συμβαίνει γιατί κατά πολλούς υπάρχει ο «κίνδυνος της τιμητικής ποινής», καθώς υπάρχει διαφοροποίηση η οποία αφορά την ποιότητα των κινήτρων της εγκληματικής πράξης⁸². Ένα ακόμα πρόβλημα που τίθεται είναι και ποιοί ακριβώς εντάσσονται στην κατηγορία. Οι εγκληματίες πάθους, όπως αναφέρει ο De Greeff, οι πολιτικοί και κοινωνικοί εγκληματίες όπως σημειώνει ο Ferri, οι εγκληματίες τιμής; Και υπάρχουν αλήθεια «ευγενή» ή «ηθικά» ή «αλτρουιστικά» κίνητρα σε μια δολοφονία; Σύμφωνα με τον L. Ferrajoli «η ηθικότητα του σκοπού υποβοηθάει, στην

⁸⁰ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1996, σελ. 89

⁸¹ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη απ'την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 1990, σελ. 292

⁸²ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ Δ., *Εγκληματολογία*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 1966, σελ. 117

τυπική σταλινική αντίληψη, την παντελή αδιαφορία ως προς την ηθικότητα των μέσων. Σ' αυτή την ηθική τελλολογία έχουν τις ρίζες τους τόσο ο πιο κυνικός οπορτουνισμός, όσο και η διπρόσωπη πολιτική, εννοούμενη σαν τεχνική της μεσολάβησης μεταξύ σκοπών και μέσων...»⁸³

-Δομικά στοιχεία Προφίλ

Ειδικά στις ανθρωποκτονίες που πρόκειται για διαπροσωπικό έγκλημα η μελέτη των αλληλεπιδράσεων δράστη-θύματος αναδεικνύεται καθοριστική.

Σε έρευνες που έχουν διεξαχθεί από το FBI τα στοιχεία που βοηθούν για την σκιαγράφηση του προφίλ ενός εγκληματία είναι τα εξής:

- 1) Η επιλογή του θύματος.
- 2) Τα χαρακτηριστικά του θύματος.
- 3) Ο τρόπος που λειτουργούν οι δράστες(*modus operandi*, μεθοδολογία της πράξης).
- 4) Η στάση-συμπεριφορά του δράστη απέναντι στο θύμα.
- 5) Ο τρόπος που αντιδρούν οι δράστες σε συγκεκριμένες συμπεριφορές των θυμάτων.
- 6) Η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι δράστες (τόνος φωνής, εκφράσεις, ροή λόγου, λέξεις).
- 7) Η έκταση της βίας που χρησιμοποιήθηκε.
- 8) Η κατάσταση του θύματος μετά το έγκλημα.
- 9) Τα στοιχεία- αποδείξεις από την σκηνή του εγκλήματος.
- 10) Η ηλικία του δράστη και του θύματος.
- 11) Το φύλο του δράστη και του θύματος.
- 12) Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά δράστη- θύματος (επάγγελμα, οικογενειακή κατάσταση, προσωπικές-κοινωνικές σχέσεις, μόρφωση).

⁸³ ΚΟΝΤΑΞΗΣ Θ., *Ο εκ πεποιθήσεως εγκληματίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2001,σελ.41

13) Το πολιτισμικό υπόβαθρο δράστη-θύματος.

14) Τόπος κατοικίας και των δύο (γεωγραφικό προφίλ)- χωρική συμπεριφορά του δράστη μέσα σε ένα πλαίσιο τοποθεσιών.

15) Πιθανές ψυχικές διαταραχές.

16) Εξωτερική εμφάνιση δράστη- θύματος.

17) Συνήθειες- δραστηριότητα- καθημερινότητα δράστη και θύματος⁸⁴.

Το προφίλ οδηγεί ουσιαστικά και στα πιθανά κίνητρα του δράστη. Οι τρόποι και οι προσπάθειες του δράστη να επιτεθεί στο θύμα του (ή να αναζητήσει στις περιπτώσεις των serial killers) – hunting typology αποτελούν στοιχεία του προφίλ. Ενδιαφέρουσα είναι η ταξινόμηση που κάνει ο Warren (1966). Πρόκειται για ένα σύστημα που επικεντρώνεται στον τρόπο που ο παρεκκλίνων βλέπει, αντιμετωπίζει τον εαυτό του, τον κόσμο γύρω του και τις αλληλεπιδράσεις με τους συνανθρώπους του. Σε σχέση με την διαπροσωπική ωριμότητα (interpersonal maturity) καθορίζει διαφορετικούς υποτύπους, όπως: αντικοινωνικός, επιθετικός/υποκοινωνικός, ενεργητικός αντικοινωνικός, παθητικός αντικοινωνικός, ανώριμος κομφορμιστής, πολιτισμικός κομφορμιστής-προσανατολισμένος σε ομάδα, χειριστικός-ρεαλιστής, νευρωτικός, προσανατολισμένος στην αυτονομία του, αγχώδης εσωστρεφής, συναισθηματικός- ανασταλτικός, προσαρμοστικός⁸⁵.

Μια ανθρωποκτονία είτε αποτελεί για τον δράστη αυτό που αναφέρει η Α. Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου (Les mobiles du dlit) «μια προσπάθεια προσαρμογής, διόρθωσης και καλυτέρευσης της ψυχικής του κατάσταση», είτε αυτό που σημειώνει ο E. De Greeff (Έρωτας και εγκλήματα από έρωτα) , «την οριστική αποτυχία της

⁸⁴ JACKSON J. - BEKERIAN D., *Offender Profiling - Theory, research and article*, WILLEY, 1999, σελ. 132

⁸⁵ LISTWAN S.J., *Personality and Criminal Behavior: reconsidering the individual*, UNIVERSITY OF CINCINATY, 2001, σελ.47-48

προσπάθειας του δράστη για προσαρμογή», είναι μια πράξη η οποία δεν μπορεί να αναλυθεί χωρίς να έχουμε μελετήσει την πορεία του ατόμου προς την πράξη και τα βιώματά του. Τα τελευταία καθορίζουν και τα κίνητρά του τα οποία μας βοηθούν στις κατηγοριοποιήσεις.

Οι Andrews & Bonta (1998) προέβησαν σε μια μετα-ανάλυση ερευνών (Gendreau, Andrews, Goggin, Chanteloupe- 1992), για να καθορίσουν τους προγνωστικούς παράγοντες υποτροπής (δευτερογενής εγκληματοποίηση). Κατέληξαν στους εξής «παράγοντες κλειδί» :

- i. Τάξη χαμηλότερης κοινωνικής προέλευσης
- ii. Ψυχοπαθολογία/ Προσωπική θλίψη (απελπισία)
- iii. Εκπαίδευση/ Επάγγελμα
- iv. Γονικοί/ Οικογενειακοί παράγοντες
- v. Ιδιοσυγκρασία/ Προσωπικότητα
- vi. Αντικοινωνική/ες στάση/ συναναστροφές

Ως κύριοι παράγοντες αναδείχθηκαν από την έρευνα, η προσωπικότητα και η αντικοινωνική στάση και συναναστροφές⁸⁶.

Παρατηρείται ότι οι κατηγοριοποιήσεις των εγκληματιών γενικά εμπλέκουν παράγοντες πέρα από την προσωπικότητα. Οικογενειακούς, την αντικοινωνικότητα, την κοινωνικοοικονομική τάξη, το επάγγελμα, την εκπαίδευση. Για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας (στις περισσότερες των περιπτώσεων) τόσο στην παρούσα ερευνητική εργασία, όσο και στην βιβλιογραφία, δεν φαίνεται ότι υπάρχει άμεση αιτιακή σχέση με το επάγγελμα, την τάξη ή την εκπαίδευση. Αυτό συμβαίνει λόγω της φύσης του εγκλήματος. Έχει περισσότερο σχέση με την προσωπικότητα του δράστη, την συγκεκριμένη κατάσταση και την αλληλεπίδραση με το θύμα.

⁸⁶ S.J. LISTWAN S.J. , *Personality and Criminal Behavior: reconsidering the individual*, UNIVERSITY OF CINCINATY, 2001, σελ.44-45

A. 2.3 Κίνητρα (έννοια- τυπολογίες)

Τα κίνητρα των ανθρωποκτόνων αποτελούν- όπως αναφέρθηκε- μαζί με τον τρόπο δράσης και τις σχέσεις δράστη- θύματος, βασικούς πυλώνες για την μελέτη του Προφίλ. Το ερώτημα που τίθεται σχετίζεται με την έννοια και την φύση των κινήτρων. Γίνεται αντιληπτό στον ίδιο/α τον/την δράστη το πραγματικό κίνητρο;

Σε πολλές περιπτώσεις η αιτία του εγκλήματος δεν είναι αυτή που παρουσιάζεται. Μπορεί να καταχωρηθεί μια ανθρωποκτονία ως έγκλημα με κίνητρο τις οικονομικές διαφορές, ενώ ουσιαστικά πρόκειται για έγκλημα τιμής (όπως φάνηκε και από μια συνέντευξη κρατουμένου στην παρούσα ερευνητική εργασία).

Οι Francis Pakes και Suzanne Pakes κάνουν έναν διαχωρισμό των κινήτρων. Τα διαιρούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες :

-Τα οργανικά- *Instrumental crimes* τα οποία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν και ωφελμιστικά. Εμπλέκεται το οργανικό στοιχείο, καθώς μέσω του εγκλήματος ικανοποιείται μια οργανική ανάγκη (π.χ. η ληστεία σε ένα φαρμακείο από έναν χρήστη ναρκωτικών ως άμεσο στόχο έχει την κάλυψη της οργανικής του ανάγκης να πάρει ναρκωτικά). Σημειώνουν : «It is not about the crime **per se**, but about the profit that it brings».

-Τα εκφραστικά εγκλήματα- *Expressive crimes* . Σε αυτή τη κατηγορία ανήκουν τα εγκλήματα μίσους, πάθους, οι βανδαλισμοί κ.α. Το ίδιο το έγκλημα είναι το βασικό κίνητρο⁸⁷.

Αναλύοντας την έννοια του «κινήτρου» ο Ι.Μ.Δασκαλόπουλος το ορίζει ως ένα ψυχικό συμβάν (συναίσθημα, τάση κ.α.) από το οποίο εκπηγάει ένα άλλο ψυχικό συμβάν το οποίο ωστόσο αποτελεί «απόρροια» και όχι «αιτιατό». Τα κίνητρα

⁸⁷ PAKES F.& PAKES S., *Criminal Psychology*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon USA, 2009, σελ. 32

συνήθως δεν συνειδητοποιούνται πλήρως από τους δράστες⁸⁸

Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας αποτελεί το μοναδικό έγκλημα βίας χωρίς συμπαγές κίνητρο. Ο σκοτεινός αριθμός είναι από πολύ μικρός έως ανύπαρκτος. Η τυπολογία των κινήτρων της ανθρωποκτονίας περιλαμβάνει:

- 1) τη σεξουαλική ικανοποίηση
- 2) το ερωτικό πάθος
- 3) την προσβολή της τιμής
- 4) τη λύτρωση
- 5) την έκρηξη
- 6) τις περιουσιακές διαφορές
- 7) το ξεκαθάρισμα λογαριασμών
- 8) την αντεκδίκηση
- 9) την ιδεολογία
- 10) την άμυνα και
- 11) την ψυχοπαθολογία του δράστη⁸⁹.

Λαμβάνοντας υπόψη τους ισχυρισμούς των δραστών σε μια έρευνα που αφορούσε τους φόνους στην Ελλάδα από το 1986 έως το 1995 του Χ.Τσουραμάνη, διακρίνονται οι παρακάτω κατηγορίες λόγων διάπραξης του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας:

- 1) εκδίκηση (ο δράστης ισχυρίζεται ότι το θύμα τον έβλαψε με κάποιον τρόπο)
- 2) προσβολή της τιμής του δράστη
- 3) ξεκαθάρισμα λογαριασμών αντιπάλων συμμοριών
- 4) χωρίς προφανή λόγο ή ασήμαντη αφορμή
- 5) πολιτική αντιπαράθεση

⁸⁸ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Ι.Μ., *Στοιχεία Εγκληματολογίας, τμ. 1^{ος} ΓΕΝΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, τεύχος 1^ο*» 1972, 1-122

⁸⁹ ΤΣΙΠΚΡΗΣ Α., *«Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα»*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 125-126

- 6) κτηματικές διαφορές
- 7) οικονομικές διαφορές
- 8) εξαιτίας άλλου εγκλήματος (ληστεία, βιασμός)
- 9) έντονη φιλονικία
- 10) απαίτηση θύματος, όπου το ίδιο το θύμα για δικούς του λόγους ζητά από τον δράστη να το σκοτώσει
- 11) άμυνα
- 12) ερωτική αντιζηλία
- 13) εξαφάνιση εξώγαμου παιδιού για κοινωνικούς λόγους (ως μη αποδεκτό)⁹⁰

Για τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής ανθρωποκτονίας, σύμφωνα με τον Χ. Δημόπουλο έχουμε δύο κατηγορίες: την γονεοκτονία και την αδελφοκτονία. Η γονεοκτονία διακρίνεται στην πατροκτονία (patricide) και στην μητροκτονία (matricide) ή στην δολοφονία και των δύο γονέων. Όταν στις γονεοκτονίες οι δράστες είναι ανήλικοι πρόκειται για περιπτώσεις που είτε έχουν υποστεί χρόνια κακοποίηση από τους γονείς, είτε έχουν κάποια ψυχική ασθένεια, είτε παρουσιάζουν έντονη αντικοινωνική συμπεριφορά. Οι J.Levi και J.Al.Fox, κατατάσσουν τις ομαδικές ανθρωποκτονίες ανάλογα με τα κίνητρα έως εξής:

- 1) Οικογενειακές ανθρωποκτονίες.
- 2) Ανθρωποκτονίες για λόγους εκδίκησης.
- 3) Ανθρωποκτονίες με κίνητρο το κέρδος .
- 4) Ανθρωποκτονίες με σεξουαλικά κίνητρα ή σαδιστικές διαθέσεις.

Ο G.R. Swanson και οι συνεργάτες του αναλύοντας τα πορίσματα της έρευνάς τους διέκριναν:

-Τις «ανθρωποκτονίες από ζηλοτυπία» («Jealously Murders»).

⁹⁰ ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ Χ., *Ο φόνος στην Ελλάδα- εγκληματολογική θεώρηση*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1998, σελ. 73-74

-Τις ανθρωποκτονίες με σκοπό το κέρδος («Profit Murders») , από τις οποίες ο δολοφόνος επιθυμεί να αποκομίσει κάποιο κέρδος από τον θάνατο του θύματος.

-Τις ανθρωποκτονίες που τελούνται «παρεμπιπτόντως», κατά την τέλεση κάποιου άλλου εγκλήματος (π.χ. ληστείας) «Felony Murders».

-Τις ανθρωποκτονίες οι οποίες τελούνται για πολιτικούς λόγους («Political Murders»).

-Τις ανθρωποκτονίες που έχουν κίνητρο την εκδίκηση («Revenge Murders»), δηλαδή «προμελετημένη ανταπόδοση του κακού» στο θύμα.

-Τις ανθρωποκτονίες οι οποίες τελούνται ύστερα από την διάπραξη ενός σεξουαλικού εγκλήματος («Sex Murders») και επ'αυκαιρία ή εξαιτίας αυτού . Κατά κανόνα στις περιπτώσεις αυτές είτε δεν υφίσταται καμία σχέση μεταξύ δράστη και θύματος (περιπτώσεις serial killers ή κατ'εξακολούθησιν βιαστών), είτε υπήρξε ή υπάρχει κάποια αιμομικτικού τύπου σχέση⁹¹.

«Οι ερευνητές συμφωνούν ότι η κύρια αιτία της συζυγικής ανθρωποκτονίας είναι η ζήλια, η βούληση αποκλειστικής σεξουαλικής κατοχής της γυναίκας εκ μέρους του άνδρα». Σύμφωνα με τους Daly και Wilso, ο φόνος στην προκειμένη περίπτωση είναι η κορυφή του παγόβουνου. Στις περισσότερες των περιπτώσεων έχει προηγηθεί για πολλά χρόνια ενδοοικογενιακή βία . Ο μελλοντικός συζυγοκτόνος περιορίζει την αυτονομία της γυναίκας βαθμιαία και ασκεί βία η οποία αυξάνεται βαθμιαία. Σε έρευνα στο Κεμπек (Νταλι-Ουίλσον 1996), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι σύντροφοι σκοτώνουν όταν ζουν με ελεύθερη ένωση ,παρά όταν είναι παντρεμένοι. Οι διαζευγμένες γυναίκες έχουν περισσότερες πιθανότητες να δολοφονηθούν από τον πρώην σύζυγό τους σε σχέση με τις παντρεμένες (συγκεκριμένα τέσσερις φορές περισσότερο). Γενικά το 60% των συζυγικών ανθρωποκτονιών δεν λαμβάνουν χώρα

⁹¹ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χ., *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας*, Αθήνα, 2008, σελ. 737

στους κόλπους των νόμιμα παντρεμένων ζευγαριών. Αιτίες του φαινομένου της συγκρουσιακής βίας γενικά :

- *δικαίωση* (ο δράστης έχει την αίσθηση ότι έχει αδικηθεί).
- *υπεράσπιση της τιμής τους* (ειδικά όταν μια προσβολή πραγματοποιείται δημόσια) .
- *για να σώσουν τη ζωή τους* (αμυντική ανθρωποκτονία αφού ο δράστης έχει περιέλθει σε πανικό)⁹² .

Η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα του δράστη καθορίζει σε πολλές περιπτώσεις τις αντιδράσεις του και την επιθετική ή μη συμπεριφορά του.

Ο ανδρισμός έχει υποστηριχθεί ότι είναι πολιτισμικά μια κατάσταση κατά την οποία οι άνδρες οφείλουν να αποδείξουν την δύναμή τους και την ανεξαρτησία τους (Gilmore 1991). Έχει σημειωθεί ότι ψυχολογικά οι ταυτότητες των μικρών αγοριών δεν είναι περισσότερο πιθανό να οικοδομηθούν βάσει τυποποιήσεων που δημιουργούνται εξαιτίας της παρουσίας ή της απουσίας πατρικού προτύπου αλλά αυτή (η ταυτότητα του κοινωνικού φύλου) εξαρτάται κατά μεγάλο ποσοστό από πολιτισμικές εικόνες σε σχέση με τον ανδρισμό. Χαρακτηριστικά ένας εγκληματίας αναφέρει στην έρευνα του Gilligan (2003:1149) που πραγματοποιήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο: «Δεν ένιωσα ποτέ πριν τόσο σεβασμό σε ολόκληρη την ζωή μου, όπως όταν σημάδεψα κάποιους τύπους με όπλο στο πρόσωπο»⁹³ .

Οι παράγοντες των εγκλημάτων οργής(θυμού), έχουν συνεχόμενα ερευνηθεί από ψυχολόγους και ψυχιάτρους γιατί αυτοί οι εγκληματίες φέρονται να είναι ψυχολογικά νορμάλ («φυσιολογικοί») μέχρι να κάνουν την επίθεση. Ο Cartwright (2002) πραγματοποίησε μεταέρευνα πολλών και διαφορετικών κλινικών μελετών με

⁹² LEVI J.- FOX A. , *America's Growing Menace – Mass Murder – Chillingprofiles Of Compulsive Killers*, Plenum Press, N.Y., 1985, σελ. 8-89

⁹³ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ Π., *Εγκλήματα Ζηλοτυπίας- εγκληματολογική θεώρηση & Νομολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2001, σελ. 34-35

αντικείμενο τα εγκλήματα οργής και θυμού. Κατέληξε στις εξής ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις:

1) Πολλοί φόννοι συμβαίνουν στα πλαίσια της σεξουαλικής οικειότητας(στα πλαίσια μιας στενής σεξουαλικής σχέσης).

2) Στις περισσότερες περιπτώσεις οι εγκληματίες, μέχρι την στιγμή της επίθεσης παρουσιάζονταν ως «φυσιολογικές» προσωπικότητες στο κοινωνικό σύνολο. Ο Wertham (1962) αναφέρεται στην ιδέα της «καταθυμικής κρίσης» (πρόκειται για μια ασταθή κατάσταση και δραματική αλλαγή συμπεριφοράς που πηγάζει από ένα συναισθηματικά ιδιαίτερα αγχωτικό γεγονός και μια σημαντική αλλαγή στη ζωή του ατόμου- το σημείο κατά το οποίο το «δράμα», η διαμάχη φτάνει στα άκρα και πρέπει να διευθετηθεί).

3) Αυτοί που ρέπουν προς τη βία συχνά διαθέτουν μικρή ικανότητα στο να εκφράζουν τα συναισθήματα τους⁹⁴.

Ο Cartwright (2002) υποστήριξε ότι οι ανθρωποκτόνοι πάθους (rage murderers) συχνά παρουσιάζουν μια ναρκισσιστική εικόνα. Το ναρκισσιστικό στοιχείο λειτουργεί ως αμυντικός μηχανισμός και χαρακτηρίζεται από μια άκαμπτη διάσπαση μεταξύ ενός σχήματος ισοζυγίου ιδανικοποιώντας σχέσεις με αντικείμενα και εσωτερικεύοντας τα «κακά» αντικείμενα. Οικοδομούν μια εσωστρεφή προσωπικότητα και ουσιαστικά έναν ψευδή εαυτό, με την έννοια ότι παρουσιάζουν μια ιδανική έκδοση (εικόνα) του εαυτού τους στον κόσμο. Κάτω από την επιφάνεια υφίστανται μεγάλος θυμός και αρνητικά συναισθήματα. Ο ιδανικός ψεύτικος εαυτός απαιτεί συνεχή επανατροφοδότηση και επιβεβαίωση από τον κοινωνικό περίγυρο, μια που ενισχύεται από αυτόν. Οι σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους συνήθως παραμένουν επιφανειακές γιατί είναι αναγκαίες μόνο για να διαδραματίσουν τον ρόλο

⁹⁴ M. CUSSON, *Criminologie Actuelle*, PRESSES UNIVERSITAIRES DE FRANCE, PARIS, 2002, στην ελληνική μετάφραση: *Σύγχρονη Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, σελ. 30-36

τους από απόσταση. Η μεγάλη οικειότητα είναι δυνατόν να επιτρέψει στους άλλους να αντιληφθούν την πραγματικότητα κάτω από τον ψεύτικο εαυτό. Ο Cartwright (2002) σημειώνει επίσης ότι η βία μπορεί να γίνει αντιληπτή και ως αποτέλεσμα μιας αποτυχίας που θεωρείται αντιπροσωπευτική των ικανοτήτων κάποιου⁹⁵.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Philip που παρουσιάζει ο ερευνητής, ο οποίος δολοφόνησε τον γείτονα και φίλο του για το παρκινγκ έξω από το σπίτι του. Ο Philip είχε μια επιτυχημένη καριέρα, ήρεμος και σεβαστός από όλους. Εκ πρώτης όψεως φαινόταν ένα έγκλημα συγκρουσιακής βίας. Ο γείτονας προσέβαλε τον δράστη. Στην αφήγηση των γεγονότων μετά ο δολοφόνος υποστήριξε ότι μετά την βρισιά, ο φίλος και γείτονάς του ένιωθε ότι δεν θα ήταν ποτέ πια το ίδιο πρόσωπο : «κάτι μέσα μου έσπασε και μου είπε ότι δεν θα ήμουν ποτέ ξανά ο ίδιος ... Ήταν ο γείτονάς μου, ένας φίλος. Εμείς ποτέ δεν είχαμε μαλώσει στο παρελθόν, αλλά εκείνη τη στιγμή ήταν σαν να ήταν κάποιος άλλος, ένα είδος κινδύνου για τη ζωή μου...» (Cartwright 2002: 168). Όπως αποδείχθηκε κατόπιν ο Philip πριν λίγες ημέρες είχε κάνει ένα λάθος στη δουλειά του και είχε δεχθεί έντονη κριτική από τους προϊσταμένους του. Η συμπεριφορά του γείτονα (ο οποίος καμία σχέση δεν είχε με το εργασιακό του περιβάλλον) ήταν ένα ακόμα δείγμα έλλειψης σεβασμού προς το άτομό του και απειλή για την άψογη εικόνα που παρουσίαζε στο κοινωνικό περιβάλλον μέχρι τότε.

Ο Wolfgang (1958) μετά από έρευνα του στην Φιλαδέλφεια, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το 26% των ανθρωποκτονιών ανήκαν στην κατηγορία victim-precipitated homicide, την ανθρωποκτονία, που ενεργοποίησε το θύμα, το οποίο πρώτο αυτό, άρχισε να κραδαίνει ένα όπλο ή να χτυπά. Για να εκδηλωθεί η συγκρουσιακή βία εκτός από την σύγκρουση, έχει ως απαραίτητες προϋποθέσεις για

⁹⁵ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon USA, 2008, σελ. 186- 187

να εκδηλωθεί: την άρση των αναστολών βίας και την παρουσία.

Ο Gilligan (1997,2003) έκανε μια σημαντική παρατήρηση ερευνώντας υποομάδες οι οποίες είχαν εμπλοκή σε εγκλήματα βίας. Υποστήριξε ότι δεν βιώνουν όλοι οι εγκληματίες αισθήματα ενοχής, όταν προκαλούν βλάβη στους συνανθρώπους τους. Το αίσθημα της ενοχής οικοδομείται με τα χρόνια κατά την διάρκεια της ηθικής ανάπτυξης του παιδιού (όπως ήδη έχει αναφερθεί). Επίσης και ο Gilligan θεωρεί ότι η βία σχετίζεται με τις στις πολιτισμικές νόρμες που αφορούν το ανδρικό φύλο με βάση το οποίο μεγαλώνουν τα παιδιά. Αυτό σημαίνει ότι σε πολλές περιπτώσεις τα αγόρια «μαθαίνουν» από μικρά ότι οφείλουν σε διάφορες καταστάσεις να χρησιμοποιήσουν την βία προκειμένου να διατηρήσουν τον ανδρισμό τους και την αρρενωπότητά τους. Πίσω από την μάσκα του «cool» ατόμου και της αυτοπεποίθησης ελλοχεύει ο φόβος. Τα άτομα νιώθουν ευάλωτα. Φοβούνται ανά πάσα στιγμή ότι θα χάσουν βασικές αξίες που καθορίζουν την προσωπικότητά τους όπως είναι η τιμή, η περηφάνια, ο σεβασμός, ο ανδρισμός. Αξίες που έχουν διδαχθεί ότι αν τις χάσουν, χάνουν ουσιαστικά και την ταυτότητά τους. Σχετικά με τις γυναίκες από την άλλη μεριά υπάρχει μια ενδιαφέρουσα έρευνα του Polk στο Ηνωμένο Βασίλειο (1991, 1994). Μόνο το 11% των ανθρωποκτονιών αφορούσε γυναίκες, ενώ μόνο το 9% από είχαν προβεί στην διάπραξη της ανθρωποκτονίας χωρίς συνεργό. Συνήθως στις ανθρωποκτονίες με δράστες γυναίκες έχει προηγηθεί χρόνια κακοποίηση και στις περισσότερες των περιπτώσεων πρόκειται για τον ερωτικό τους σύντροφο. Στην ίδια έρευνα το 8% των περιπτώσεων των φόνων είχε ως θύματα παιδιά. Στις μισές περιπτώσεις από αυτές οι δολοφόνοι ήταν οι μητέρες (οι οποίες συνήθως μετά αυτοκτόνησαν) και πολλά θύματα ήταν νεογέννητα⁹⁶. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Connie που αναφέρει στην μελέτη του ο Polk.

⁹⁶ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon USA, 2008 , σελ. 188-192

Η Connie είχε εγκαταλειφθεί από τον άντρα της. Σκότωσε τα παιδιά της και αυτοκτόνησε εξηγώντας σε γράμματα που άφησε ότι ο λόγος που προβαίνει στην πράξη είναι η μεγάλη της αγάπη προς τα παιδιά της. Προχώρησε σε μια εκλογίκευση της πράξης της και υποστήριξε ότι τα παιδιά λόγω της απουσίας του πατέρα από το σπίτι θα ήταν δυστυχισμένα. Αντίθετα κοντά στον Θεό θα έβρισκαν την χαρά και την γαλήνη. Θα ήταν ήρεμα χωρίς τον ψυχικό πόνο που θα τους προκαλούσε η διάλυση της οικογένειας⁹⁷.

Πολλές φορές ενώ το κίνητρο φαίνεται εκ πρώτης όψεως ένας παράγοντας πολύ συγκεκριμένος, η περαιτέρω ανάλυση αναδεικνύει και άλλα στοιχεία κάνοντας επιτακτική την ανάγκη βαθύτερης διερεύνησης της προσωπικότητας του δράστη και της σχέσης του με το θύμα.

Ο Π. Παπαϊωάννου (1994-2000) αναλύει στην έρευνά του για τα Εγκλήματα Ζηλοτυπίας, τόσο το κίνητρο, όσο και την «απόχρωση» κινήτρου, δημιουργώντας κατ'αυτόν τον τρόπο υποκατηγορίες των κινήτρων.

Συγκεκριμένα προβαίνει στον εξής διαχωρισμό:

1.Κίνητρο:«Ερωτική ζηλοτυπία».

απόχρωση κινήτρου:

α. «Εκδικητική» (ζηλοτυπία ως σκληρή ανταπόδοση).

Ο δράστης έχοντας απορριφθεί, «εκδικείται», γνωρίζοντας ότι έχει «χάσει το παιχνίδι».

β. «Τιμωρητική» (ζηλοτυπία ως έκφραση του θιγέντος ενστίκτου κατοχής). Ο δράστης τιμωρεί τον σύντροφο επειδή «τόλμησε να τον αφήσει». Περιπτώσεις παθολογικής ζηλοτυπίας.

2. Κίνητρο: «Αφανισμός θύματος- elimination murder».

⁹⁷ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon USA, 2008, σελ. 193-201

απόχρωση κινήτρου:

α. «Τριγωνική ερωτική σχέση»

β. «Επίλυση διλλήματος». Ο δράστης επιλύει το βιοτικό του πρόβλημα αφανίζοντας το πρόσωπο που το δημιουργεί.

3.Κίνητρο:«Κακές συζυγικές σχέσεις».

απόχρωση κινήτρου:

α. «Τυραννική συμπεριφορά» προς την σύζυγο. Χρόνια, «κατ'ήθος», βιαιότητα χαρακτήρος. Επιβεβαίωση ενστίκτου κυριαρχίας.

β. «Αντίδραση- απελευθέρωση» της συζύγου απέναντι στην τυραννική συμπεριφορά του συζύγου (χρόνια ψυχολογική και σωματική κακοποίηση).⁹⁸

Στις περιπτώσεις στις οποίες το κίνητρο είναι η ιδιωτική εκδίκηση (ή εκδίκηση αίματος ή βεντέτα), ο δράστης ως προσωπικότητα δεν εκπροσωπεί και δεν εκφράζει μόνο την ατομική του ταυτότητα αλλά και την κοινωνική, την συλλογική. Ενώ η βεντέτα στην πρωτογενή της εκδοχή, ανήκει στην νηπιακή ηλικία του ποινικού συστήματος για το μεγαλύτερο μέρος του γνωστού κόσμου, εντούτοις σε περιοχές με γεωγραφική απομόνωση και ιδιοσυγκρασικά ιστορικά στοιχεία, ο ποινικός έλεγχος δεν ακολουθεί την εξελικτική πορεία και δεν μετασχηματίζεται αλλά εγκλωβίζεται σε παρωχημένα σχήματα. Το άτομο μεγαλώνοντας σε ένα τέτοιο περιβάλλον, διατηρεί έντονη την συλλογική του μνήμη. Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να διαχωρίσουμε τις περιπτώσεις του δράστη ανθρωποκτονίας με κίνητρο την βεντέτα και του δράστη της ad hoc εκδικητικής ανθρωποκτονίας που αποτελεί ατομική του και μόνο υπόθεση. Ο δράστης στην πρώτη περίπτωση λειτουργεί ως μέλος της ομάδας, η ευθύνη είναι συλλογική, η έννοια της τιμής στην κουλτούρα του δράστη έχει εξέχουσα θέση καθώς και η πεποίθηση πως οι νεκροί πρέπει να δικαιωθούν «τιμωρώντας» με τον

⁹⁸ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ Π., «Εγκλήματα Ζηλοτυπίας- εγκληματολογική θεώρηση & Νομολογία», ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2001, σελ. 51-81

ίδιο τρόπο τους ενόχους (ίση ανταπόδοση βλάβης). Τέλος η βία στην ιδιωτική εκδίκηση εκδηλώνεται μέσα σε πλαίσια τα οποία ακολουθεί ο δράστης και είναι ελεγχόμενη. Ο δράστης ακολουθεί τους κανόνες της ηθικής που υπαγορεύονται από την υπο- ομάδα στην οποία ανήκει⁹⁹.

Όταν πρέπει να αναλύσουμε τα κίνητρα ενός ανθρώπου που διέπραξε ανθρωποκτονία, ενώ μέχρι την στιγμή της πράξης, η ζωή του ακολουθούσε μια σταθερή, ομαλή πορεία, κάνουμε το λογικό άλμα να θεωρήσουμε ότι πιθανότατα η αιτία σχετίζεται με την ψυχοπαθολογία του δράστη. Με κάποιο στοιχείο που δεν είχε εκδηλωθεί μέχρι εκείνη την στιγμή. Σαφέστατα υπάρχουν παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων. Δεν ισχύει όμως πάντα. Και δεν θα πρέπει να καταφεύγουμε σε αυτή την εξήγηση πριν αποφανθούν οι ειδικοί επιστήμονες.

A.2.4 . Σκιαγράφηση του προφίλ μέσω της ανάλυση της δημιουργίας και ανάπτυξης των Κινήτρων και των Πεποιθήσεων

Οι θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί για τα κίνητρα, τα συνδέουν με γνωστικές, συμπεριφορικές και ψυχαναλυτικές διαδικασίες. Πέρα από τα βιολογικά, τα οποία έχουν χρηστική λειτουργία (επιβίωσης του ανθρώπινου οργανισμού) και βρίσκονται σε άμεση σχέση με τις βασικές μας ανάγκες, υπάρχουν και αυτά που «μαθαίνονται» ή δημιουργούνται μέσα από την ανάπτυξη και ωρίμανση του ατόμου.

Κίνητρο είναι οτιδήποτε κινεί- ωθεί ή παρασύρει- σε δράση. Τα κίνητρα είναι δυνατόν να ωθούν το άτομο (ή ένα ζώο) ενεργώντας από μέσα ή να ελκύουν ενεργώντας από έξω. Είναι τόσο εσωτερικές αιτίες συμπεριφοράς (όπως τα ένστικτα, οι ορμές, οι σκοποί, οι επιθυμίες, οι προθέσεις, τα συναισθήματα, οι διάφορες υποκειμενικές καταστάσεις και ερμηνείες των πραγμάτων, όσο και οι εξωτερικές

⁹⁹ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Μ., *Ιδιωτική εκδίκηση και δίκαιο ή ανομία- Βεντέτα και νόμος: Εγκληματολογική προσέγγιση*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2007, σελ. 15-27

αιτίες, όπως οι αμοιβές και οι ποινές ή τα θέλητρα και φόβητρα). Μπορεί να είναι εγγενή ή επίκτητα, βιολογικά- ψυχολογικά ή κοινωνικά, συνειδητά ή ασυνείδητα, σταθερά (διαχρονικά) ή να σχετίζονται με μελλοντικούς και παροδικούς στόχους ή προθέσεις. Τα κίνητρα έχουν ένα φυσιολογικό υπόβαθρο και ένα συμπεριφορικό. Ειδικότερα οι συμπεριφορές που συνδέονται με ανάγκες επιβίωσης του οργανισμού ονομάζονται ένστικτα. Ένστικτο είναι μια κληρονομούμενη, στερεότυπη ακολουθία δραστηριοτήτων που έχει τη δική της ειδική ενέργεια (Evans, 1975)¹⁰⁰.

¹⁰¹Οι επικρατέστερες θεωρίες σχετικά με τα κίνητρα είναι οι εξής:

1^η: Η Ψυχαναλυτική Θεωρία των κινήτρων.

Πηγή των κινήτρων βρίσκεται στο ασυνείδητο. Σύμφωνα με τον Freud υπάρχουν οκτώ είδη συμπεριφοράς που μπορούν να θεωρηθούν ως ασφαλείς δείκτες ασυνείδητων κινήτρων:

1. Οι ελεύθεροι συνειρμοί .
2. Οι αντιστάσεις.
3. Τα πρότυπα απεχθειών.
4. Τα πρότυπα ζωής.
5. Τα ανέκδοτα και τα λεκτικά σφάλματα.
6. Τα όνειρα.
7. Τα νευρωτικά συμπτώματα.

Τα κίνητρα εδράζονται στο ασυνείδητο αλλά μορφοποιούνται ως σκέψεις και ιδέες.

2^η: Οι ανθρωπιστικές θεωρίες των Rogers και Maslow.

Σύμφωνα με τον Rogers το βασικό κίνητρο του ατόμου είναι αυτό της αυτοπραγμάτωσης. Ο Maslow διαμόρφωσε ένα σύστημα πολλαπλών κινήτρων, στο

¹⁰⁰ ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ-ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α., *Ψυχολογία Κινήτρων*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2012, σελ.17-52

¹⁰¹ ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ-ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α., *Ψυχολογία Κινήτρων*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2012, σελ. 68-152

οποίο οι ανάγκες κατατάσσονται ανάλογα με την ισχύ τους στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς (η γνωστή πυραμίδα ιεραρχίας αναγκών του Maslow).

“Πυραμίδα Αναγκών του MASLOW”



(Ο πίνακας σχεδιάστηκε βάσει της πυραμίδας του Maslow από το βιβλίο: «Ψυχολογία των Κινήτρων» της Α. Κωσταρίδου- Ευκλείδη, 2012, σελ.92)

3^η: Οι συμπεριφορικές θεωρίες κινήτρων .

Τα κίνητρα σχετίζονται με μαθημένες συμπεριφορές (ζεύγη Ερέθισμα- Αντίδραση).

Οι συμπεριφοριστές έδωσαν έμφαση στην μάθηση και στους νόμους που την διέπουν.

Τα αποτελέσματα μιας ενέργειας θα καθορίσουν και τα κίνητρα στο μέλλον για την επανάληψη ή όχι της ενέργειας αυτής. Ο Thorndike κατέληξε στον νόμο του αποτελέσματος, ο οποίος διέπεται από τέσσερις αρχές:

α) η αρχή της αμοιβής

β) η αρχή της τιμωρίας

γ) η αρχή της απόδρασης (όταν εμφανίζεται ένα απωθητικό ερέθισμα)

δ) η αρχή της παράλειψης (μη εμφάνιση αμοιβής).

Ο Hull όρισε τον παρακάτω τύπο σε σχέση με τα κίνητρα και την συμπεριφορά: $E = D \times H$ (όπου E είναι το διεγερτικό δυναμικό, D η ορμή και H η συνήθεια).

4^η: Θεωρίες του άριστου πεδίου .

Υποστηρίζουν την αρχή της απλοποίησης σύμφωνα με την οποία ένα ερέθισμα μέσω της έκθεσής του γίνεται πιο απλό. Έτσι επιζητείται κάτι πιο σύνθετο. Αν συνεχιστεί το επίπεδο του αρχικού ερεθίσματος, ο οργανισμός χάνει το ενδιαφέρον του για το ερέθισμα και δεν μαθαίνει τίποτα νέο.

5^η : Η Θεωρία του πεδίου του Lewin.

Η συμπεριφορά δεν επηρεάζεται μόνο από το παρόν αλλά και από αποθηκευμένη γνώση και από την *ερμηνεία* της εμπειρίας υπό το φως προηγούμενων και τρεχουσών εμπειριών. Το άτομο βρίσκεται μεταξύ ενός θελκτικού και ενός απωθητικού στόχου.

Ο Lewin διέκρινε τρία είδη συγκρούσεων:

1. Σύγκρουση προσέγγισης- προσέγγισης (δύο εξίσου επιθυμητοί στόχοι).
2. Σύγκρουση αποφυγής- αποφυγής (δύο εξίσου απωθητικά πράγματα).
3. Σύγκρουση προσέγγισης- αποφυγής (το ίδιο αντικείμενο είναι ασκεί και θελκτική δύναμη ταυτόχρονα)

Η περιγραφή της ποικιλίας της ανθρώπινης ψυχοσύνθεσης γίνεται, με τύπους, είτε με γνωρίσματα. Βασικό μειονέκτημα της τυπολογικής μεθόδου είναι ότι εισάγει στην περιγραφή της προσωπικότητας υπερβολικές απλοποιήσεις και γενικεύσεις. Η προσωπικότητα όμως είναι μια πολυσύνθετη ψυχολογική έννοια και η κατανόησή της απαιτεί πλήρη και εκτενή περιγραφή, η οποία περιλαμβάνει όλες τις πτυχές και εκφάνσεις της. Ο πρώτος που υποστήριξε την ανάγκη αναλυτικής περιγραφής της προσωπικότητας ήταν ο Gordon W. Allport (1966). Ο Allport ισχυρίστηκε ότι η κατανόηση της ατομικότητας είναι εφικτή μόνο με αναλυτική περιγραφή της

προσωπικότητας η οποία εξασφαλίζεται με την μέθοδο των ψυχολογικών γνωρισμάτων. Τα γνωρίσματα είναι ιδιαίτερες ευδιάκριτες ιδιότητες της συμπεριφοράς του ατόμου, οι οποίες παραμένουν σχετικά σταθερές. Μερικά γνωρίσματα είναι κοινά σε όλα τα άτομα, ενώ άλλα είναι ατομικά και υπάρχουν σε ένα άτομο. Ο Allport ταξινομεί τα γνωρίσματα της προσωπικότητας σε τρεις βαθμολογικές κατηγορίες:

- Τα περίοπτα: κυριαρχούν σε όλη την ύπαρξη και ζωή του ατόμου.
- Τα κεντρικά: εκφράζουν ουσιώδη χαρακτηριστικά της ψυχοσύνθεσης του ατόμου.
- Τα δευτερεύοντα: αντιπροσωπεύουν μεμονωμένα διαφέροντα, υπερβολικά εξειδικευμένες διαθέσεις ή τρόπους αντίδρασης¹⁰²

Ο Cattell κατά τον ίδιο τρόπο διακρίνει τα κοινά γνωρίσματα της προσωπικότητας σε δύο είδη:

- Τα επιφανειακά γνωρίσματα (surface traits) : έκδηλες –εξωτερικές μορφές συμπεριφοράς.
- Τα πρωτογενή γνωρίσματα (source traits) : βασικές διαστάσεις της δομής της προσωπικότητας.

Τα χαρακτηριστικά αποτελούν τους δομικούς λίθους της προσωπικότητας. Αναμένεται να ταιριάζουν μεταξύ τους, προκειμένου να δημιουργήσουν έναν συναφή, συνεπή εαυτό. Ο Krahe (1992) επικεντρώθηκε στην σταθερότητα των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας. Κατέληξε στις εξής βασικές αρχές:

- Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό απόρροια μιας κατάστασης η/και των συνθηκών που την δημιουργούν. Υπό αυτή την έννοια ΔΕΝ είναι σταθερή μεταξύ διαφορετικών καταστάσεων.

¹⁰² ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Ι., *Ψυχολογία Ατομικών Διαφορών*, Αθήνα, 1994, σελ 103-111

–Οι τυχόν ατομικές διαφορές που παρατηρούνται σε ίδιες συνθήκες θεωρούνται σφάλματα μετρήσεων και όχι απόρροια εσωτερικών προδιαθέσεων.

–Η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι άμεσα και απόλυτα συνδεδεμένη με τα ερεθίσματα που παρουσιάζει η εκάστοτε κατάσταση¹⁰³.

Αν ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία για τα κίνητρα και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα κίνητρα τα οποία μας οδηγούν σε μία πράξη είναι «κατασκευασμένα» και δομημένα καθ'όλη την διάρκεια της ζωής, εκκινώντας από την πρώτη παιδική ηλικία. Ενώ άλλα κίνητρα εκπορεύονται από το ασυνείδητο, άλλα έχουν χαρακτήρα συμπεριφορικό. «Μαθαίνονται» μέσα από τις διαδικασίες μάθησης. Πολλές από τις αποφάσεις που λαμβάνουμε, ενώ φαινομενικά παρουσιάζονται ως αυθόρμητες, στην πραγματικότητα τα δομικά τους στοιχεία έχουν από καιρό διαμορφωθεί και οι συνθήκες του περιβάλλοντος (κατάσταση, διαπροσωπικές σχέσεις) καθορίζουν τον τρόπο και τον χρόνο που θα εκδηλωθούν. Είναι αυτό που ανέλυσε ο De Greeff σχετικά με τις επιλογές. Η επιλογή του όποιου αντικειμένου, την οποία κάνουμε, η αξία του αντικειμένου, εκτιμάται και καθορίζεται πάντα σε συνάρτηση με κάποιο δικό μας κίνητρο, ορμή, επιθυμία, κάλυψη αναγκών και όχι γιατί το ίδιο αντικείμενο έχει εκτιμηθεί για τα ίδια τα χαρακτηριστικά και την αξία του. Από την άλλη μεριά η τελική απόφαση (σε δεύτερη φάση) περιλαμβάνει, λογικές, γνωστικές διαδικασίες ανάλογα με τις νοητικές μας κατασκευές (ΠΕΚ) και εκτιμώντας τις ζημιές ή τα οφέλη που θα έχουμε ως αποτέλεσμα της πράξης. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι πρόκειται για μια λογική απόφαση, τα δομικά στοιχεία της οποίας **ενυπάρχουν** (έχουν διαμορφωθεί από τις ορμές, την διαδικασία ηθικής και γνωστικής ανάπτυξης, καθώς και κοινωνικοποίησης) ή καλύτερα βρίσκονται σε υπολανθάνουσα μορφή. Υπό αυτό το πρίσμα θα μπορούσε να

¹⁰³ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ Γ.- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Φ., *Προσωπικότητα – Θεωρίες, Κλινική Πρακτική και Έρευνα*, εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2011, σελ. 16-17

χαρακτηριστεί η όλη διαδικασία ως **evoked rational motivation**. Το επίθετο «evoked» (προκλητό) σε σχέση με το κίνητρο (motivation) υποδηλώνει την υπολανθάνουσα μορφή της διαδικασίας, που βρίσκεται σε αναμονή ώστε να καθορίσει σε ένα βαθμό την απόφαση, την κινητοποίηση για πράξη και το επίθετο rational (λογικό) αναφέρεται στις γνωστικές διαδικασίες που ακολουθούνται από το άτομο για να λάβει την απόφασή του.

Το κίνητρο εμφανίζεται ως νοηματοδότης της συμπεριφοράς. Ο Meumann ορίζει τα κίνητρα ως τα συνειδητά αίτια μιας πράξης. Η Α. Γιωτοπούλου –Μαραγκοπούλου θεωρεί ότι τα κίνητρα είναι μηχανισμοί της ανθρώπινης ύπαρξης, που αποτελούν στοιχεία που φωτίζουν την προσωπικότητα. Ο Max Weber τονίζει την γνωστική τους διάσταση και τα ορίζει ως «την νοηματική συνάρτηση, η οποία εμφανίζεται ως νοηματούχος (sinnhaft) λόγος μιας συμπεριφοράς για τον ίδιο τον πράττοντα ή για τον παρατηρητή της συμπεριφοράς του». Το κίνητρο δεν ταυτίζεται με τον σκοπό. Το πρώτο είναι εσωτερική κίνηση που «εξαπολύει την διαδικασία της βούλησης». Ο σκοπός είναι αυτό που ευελπιστούμε να κερδίσουμε από την πράξη (Altavilla). Σύμφωνα με τον Μ. Στριγγάρη τρία είναι τα στοιχεία της εγκληματικής πράξης:

-τα αίτια

-τα ελατήρια

-οι σκοποί¹⁰⁴

-Αλληλεπίδραση Με Το Θύμα

Η σχέση δράστη- θύματος αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την στοιχειοθέτηση του προφίλ του ανθρωποκτόνου και γενικότερα του εγκληματία. Ο κλάδος της εγκληματολογίας, ο οποίος μελετά το θύμα των εγκληματικών πράξεων, ονομάζεται «Θυματολογία» και οι σχετικές έρευνες παρουσίασαν μεγάλη έκταση μετά τον Β΄

¹⁰⁴ ΚΟΝΤΑΞΗΣ Θ., *Ο εκ πεποιθήσεως εγκληματίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2001, ΣΕΛ. 108-110

Παγκόσμιο Πόλεμο (Αλεξιάδης).Θεμελιωτής της θυματολογίας υπήρξε ο Hans v.Hentig , ο οποίος με το έργο του «Ο εγκληματίας και το θύμα του» , (1948) έθεσε τις βάσεις του κλάδου. Σημαντική μορφή υπήρξε και ο B.Mendelsohn που είχε ασχοληθεί προγενέστερα με την μελέτη του θύματος (1937) και ο οποίος υποστήριξε ότι η θυματολογία θα πρέπει να αποτελεί ξεχωριστό –αυτόνομο κλάδο(διεκδίκησε την πατρότητά του). Ο Mendelsohn (1963) κατέληξε μέσα από έρευνες, σε μια τυπολογία του θύματος, η οποία εμπλέκει το θύμα άμεσα με την εγκληματική πράξη. Παρατήρησε βαθμό συμμετοχής-ευθύνης στην θυματοποίησή του. Έχουμε από την μια μεριά το «αθώο θύμα» που έχει άγνοια της κατάστασης και του κινδύνου και από την άλλη μεριά το «ένοχο θύμα» που είναι τόσο ένοχο όσο και ο θύτης. Ενδιάμεσα υπάρχουν διαβαθμίσεις υπαιτιότητας. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι στις περισσότερες έρευνες , σε ένα μεγάλο ποσοστό θύμα και δράστης γνωρίζονταν πριν από την εγκληματική πράξη και είχαν έναν βαθμό αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Χαρακτηριστική είναι η ρήση του Αριστοτέλη : «τα εγκλήματα διαπράττονται είτε κατά των εχθρών, είτεκατά των φίλων».

Ο προσδιορισμός του θύματος παρουσιάζει προβλήματα. Το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο ενδιαφέρεται για τον «φορέα του έννομου αγαθού» που προσβλήθηκε από το έγκλημα. Το δικονομικό ποινικό δίκαιο αναγνωρίζει μόνο το θύμα ως «παθόντα». Ο Ο.Η.Ε. το 1984 έδωσε τον ακόλουθο χαρακτηρισμό: «θύμα είναι το πρόσωπο το οποίο υπέστη φυσική ή ψυχική βλάβη ή κάκωση , υλική απώλεια ή ζημιά ή άλλη κοινωνική μείωση». Ο ελληνικός ποινικός κώδικας άρθρο 1, παρ.2 του Π.Δ. 233/2003, κατά το άρθρο 12 του ν.3064/2002, ορίζει: ως θύματα χαρακτηρίζονται όσα πρόσωπα, ημεδαποί ή αλλοδαποί έχουν υποστεί άμεση βλάβη στη σωματική ακεραιότητα ή στην προσωπική ή γενετήσια ελευθερία τους ή υφίσταται σοβαρός

κίνδυνος ως προς τα αγαθά αυτά ή τη ζωή τους. Υπάρχουν και πιο εξειδικευμένοι ορισμοί, π.χ. «θύμα ενδοοικογενειακής βίας» Ν.3386/2006.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο Von Henting αναφέρει : «υποστηρίζω, ότι πολλές εγκληματικές πράξεις είναι πολύ περισσότερο χαρακτηριστικές για την σχέση υποκειμένου-αντικειμένου ή για τον ίδιο τον εγκληματία. Υπάρχει ένα είδος αμοιβαιότητας, της οποίας η κατάληξη μπορεί να είναι ένα κέρδος για τον έναν και μια απώλεια για τον άλλον»¹⁰⁵

Ο Schroder σε μελέτη επτά ατόμων τα οποία φόνευσαν για να κλέψουν, βρήκε ότι στους πέντε από αυτούς υπήρχαν ειδικές σχέσεις θύματος-δράστη. Ο Pinatel διακρίνει τρεις κατηγορίες σχέσεων δράστη-θύματος:

- σχέσεις κατά τις οποίες το άτομο γίνεται θύμα, εξαιτίας της δικής του διαγωγής
- σχέσεις που δημιουργούνται κατά την στιγμή του εγκλήματος
- ενδιάμεσες σχέσεις(σχέσεις εξάρτησης πχ. συνεργασίες) .

Ο Duchatelet σημειώνει ως σημαντικές τις σχέσεις περί τα πάθη , όπως στην περίπτωση ερωτευμένων ατόμων από την παιδική ηλικία , χωρίς να δοθεί λύση .Σε αυτή την περίπτωση δημιουργείται δυαδικό πάθος , το οποίο μπορεί να καταλήξει στο έγκλημα ή/και την αυτοκτονία¹⁰⁶ .

Σε έρευνα του Α. Τσιγκρή ,από το σύνολο 196 υποθέσεων -στοιχεία για τις 191 από αυτές-ανθρωποκτονιών (1986-1995), που εκδικάστηκαν στο Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο της Αθήνας τα στοιχεία που προκύπτουν για τις σχέσεις δραστών – θυμάτων ήταν οι εξής :

- 27,5% απολύτως άγνωστοι
- 4,1% είχαν γνωριστεί λίγο πριν το έγκλημα
- 28% απλώς γνωστοί

¹⁰⁵ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ., *Εγκληματολογία*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 277-280

¹⁰⁶ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ Ε.- ΚΑΛΑΒΡΟΣ Κ.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ., *Ελληνική Εταιρεία Θυματολογίας , Σχέσεις Δράστη – Θύματος Από Θυματολογική Σκοπιά*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991, σελ. 19

- 3,1% γείτονες
- 3,6% συνάδελφοι
- 1,5% έβγαιναν μαζί
- 3,6% εραστές
- 7,3% σύζυγοι
- 2,6% σχέσεις πατέρας-γιου
- 3,6% άλλη συγγενική σχέση --
- 14% φίλοι
- 1% πρώην σύζυγοι ¹⁰⁷

Στην έρευνα του Χ. Τσουραμάνη (1990-1994) στις 171 υποθέσεις ανθρωποκτονιών, οι 134 (ποσοστό 78,3%) υπήρχε κάποιου είδους σχέση μεταξύ θύματος και δράστη, ενώ μόνο στις 37 (ποσοστό 21,7%) ήταν άγνωστοι¹⁰⁸.

Ακόμα και από την κατάσταση του θύματος ανθρωποκτονίας μπορούμε να ανακαλύψουμε στοιχεία σχετικά με το προφίλ του δράστη. -

-Αντιδράσεις Θύματος

Οι ψυχολογικές αντιδράσεις των θυμάτων είναι άμεσες και έμμεσες:

-Άμεσες:

απότομη έξαψη του θυμικού με σύστοιχη διέγερση του βουλητικού, εξωτερική αντίδραση μετά την κάμψη, ψυχική κατάσταση μειωμένη και χαλαρή(ακριβώς επειδή δεν μπόρεσε να αντισταθεί). Η θυμικότητα του θύματος εγκλωβίζεται και συστέλλεται από τον άμεσο φόβο, ο οποίος παραλύει τα κέντρα αντιδραστικότητας. Η φοβία εξαφανίζει την πρωτοβουλία. Εμφανίζει υποχωρητικότητα , απραξία και αποδοχή. Ακόμα και πολλά δυναμικά άτομα κάμπτονται και αποδυναμώνονται,

¹⁰⁷ ΤΣΙΓΚΡΗΣ Α., *Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα* , εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 68

¹⁰⁸ ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ Χ., *Ο φόνος στην Ελλάδα- εγκληματολογική θεώρηση*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1998, σελ. 47

ειδικά όταν πρόκειται για αιφνίδια βίαιη επίθεση. Ακόμα ωστόσο και αν το θύμα αντιδράσει τελικά, η επιθετικότητα του δράστη δεν μειώνεται. Αντίθετα εξαγριώνεται και θέτει στόχο να ολοκληρώσει την αποστολή του.

Έμμεσες

χαρακτηριστικά πτώματος : οι συσπάσεις του προσώπου δείχνουν πόνο, αγωνία. Το μέτωπο εμφανίζει εμφανώς ρυτιδιασμένους χώρους, οι ορθάνοιχτοι οφθαλμοί μας δείχνουν την καταπόνηση ,την εντύπωση(ξάφνιασμα), τον σωματικό πόνο, την θλίψη και την έντονη δόνηση του σώματος ,που προηγήθηκε του θανάτου. Η θέση των χεριών αξιολογείται ανάλογα .Κυρίως μας βοηθάει να αντιληφθούμε αν αντιστάθηκε ή όχι. Η κλίση του κεφαλιού επίσης δείχνει το επίπεδο αντίστασης στην επίθεση, καθώς και το ανακάτωμα των τριχών της κεφαλής. Η συνοφρύωση είναι ενδεικτική του φόβου και της εγκεφαλικής υπερδιέγερσης , καθώς και της καταπόνησης της προσωπικότητας. Όσο πιο σκληρό είναι το μέσο της ανθρωποκτονίας, τόσο μεγαλύτερη είναι η συμπιεστική τάση των εσωτερικών οργάνων. Ο τρόπος τέλεσης του εγκλήματος, αντανακλάται στο πρόσωπο και το σώμα του πτώματος. Πολλές φορές ο τρόπος τέλεσης είναι τέτοιος που η παραδοξολογία του δράστη είναι εμφανής , ακατανόητη για τον υγιή σκεπτόμενο άνθρωπο. Παρόλα αυτά το γεγονός αυτό δεν μπορεί να λειτουργεί συγκριτικά , ούτε να οδηγεί απριόρι στις διαγνώσεις περί ψυχικής ανωμαλίας¹⁰⁹ .

Ο Luckenbill (1977) σε μια μελέτη που εκπόνησε για 71 ανθρωποκτονίες που πραγματοποιήθηκαν σε περίοδο δέκα ετών σε μια περιοχή της Καλιφόρνιας, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πολλές από αυτές συνέβησαν παρουσία κοινού. Τα

¹⁰⁹ BENIZELΟΣ Ε.- ΚΑΛΑΒΡΟΣ Κ.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ., *Ελληνική Εταιρεία Θυματολογίας , Σχέσεις Δράστη – Θύματος Από Θυματολογική Σκοπιά*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή , 1991, σελ. 180-101

συμπεράσματα στα οποία κατέληξε αναφορικά με τα στάδια της διάδρασης μεταξύ δραστών – θυμάτων, ήταν τα εξής :

1^ο Η πρώτη κίνηση, του μελλοντικού θύματος, περιελάμβανε ένα είδους πρόκληση . Αυτό μπορούσε να αφορά μια προσβολή προς τον δράστη, την οικογένειά του ή τους φίλους του. Μπορεί επίσης να είναι άρνηση να αποδεχτεί τις επιθυμίες ή τις απαιτήσεις του δράστη, ή κάποιου είδους φυσική χειρονομία

2^ο Η αρχική πράξη του θύματος γίνεται αποδεκτή ως προσβολή από τον δράστη. Τονίζεται ότι η *αντίληψη* του δράστη παίζει σε αυτό το σημείο καθοριστικό ρόλο. Πολλές φορές η αντίληψή του μπορεί να είναι κάθε άλλο παρά λογική.

3^ο Ο δράστης επιλέγει να απαντήσει στην προσβολή καταφεύγοντας σε αντίποινα ώστε να αποκατασταθεί η περηφάνια του και να επιδείξει ισχυρό χαρακτήρα. Άλλες επιλογές, όπως να συγχωρέσει την προσβολή, μπορεί να αγνοηθούν

4^ο Σε αυτό το στάδιο το θύμα αποφασίζει για τις επόμενες κινήσεις του. Οι επιλογές του είναι ανάλογες με αυτές του δράστη στο 3^ο στάδιο.

5^ο Ο Luckenbill διαφωνεί με αποτελέσματα άλλων ερευνών που καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αν το θύμα δώσει τέλος στην διαμάχη λύεται αυτομάτως και η σύγκρουση. Στις περιπτώσεις που μελέτησε από αυτό το στάδιο και μετά η απόσυρση του μελλοντικού θύματος οδηγεί και στον θάνατό του.

6^ο Μετά την πτώση του θύματος η αλληλεπίδραση λήγει είτε με αποχώρηση του δράστη από την σκηνή, είτε με την συνέχιση της παρουσίας του εκεί, οικειοθελώς ή μη, ώστε να συλληφθεί από την αστυνομία.¹¹⁰

Ειδικά στα εγκλήματα ζηλοτυπίας, η εξελικτική πορεία της εγκληματικής απόφασης σηματοδοτείται από την προοδευτική «επιβεβαίωση» των αρχικών διαπιστώσεων (ενισχυτικές ενδείξεις ή έμπρακτες αποδείξεις). Κατάληξη της διαδικασίας αυτής

¹¹⁰ JONES D., *Understanding Criminal Behaviour*, WILLAN PUBLISHING, Portland Oregon USA 2008, σελ. 180- 181

είναι η λήψη της απόφασης και η «ανταπόδοση του συναισθηματικού πλήγματος» που θεωρεί ο δράστης ότι υπέστη αρχικά από το μελλοντικό του θύμα. Η σταδιακή ωρίμανση της απόφασης, η επώαση της βίας και της εγκληματικής ιδέας δεν αποκλείει την τέλεση του εγκλήματος σε κατάσταση βρασμού ψυχικής ορμής. Η συγκεκριμένη ψυχική διαδικασία συντηρείται, ανατροφοδοτείται και ενδυναμώνεται το αρχικό ερέθισμα που οδήγησε στην εγκληματική ιδέα. Η ερωτική αντιζηλία «τρέφεται» συνεχώς και ανατροφοδοτείται¹¹¹

Η «πεποίθηση» του δράστη σχετικά με μια ιδέα η οποία τον οδηγεί στην συγκεκριμένη εγκληματική πράξη (ανθρωποκτονία) διακρίνεται από μεγάλο βαθμό βεβαιότητας και διαφέρει από την «γνώμη». Η γνώμη προηγείται του σχηματισμού της πεποίθησης και διαφέρει από αυτήν στο βαθμό σύνδεσης της με την προσωπικότητα του υποκειμένου. Τη γνώμη συνοδεύει η αμφιβολία, η οποία απουσιάζει εντελώς από την κατάσταση της πεποίθησης. Η πεποίθηση διαφέρει από την προκατάληψη. Η προκατάληψη είναι αποτέλεσμα συναισθηματικών αντιδράσεων ή ενσωμάτωσης παραδοσιακών (άλογων) στοιχείων του πολιτισμού, τα οποία είτε εκφράζουν φόβο για το «άγνωστο» είτε, αντιθέτως, παρέχουν απατηλή βεβαιότητα. Όσο περισσότερες προκαταλήψεις έχει ένα άτομο τόσο ευκολότερα οδηγείται στον σχηματισμό εγκληματικής πεποίθησης, γιατί αυτές, ως συναισθηματικές, άλογες, εκδηλώσεις, περιορίζουν ή αποκλείουν την ικανότητα ορθών κρίσεων, ενώ αντίθετα αυξάνουν τις «εντυπώσεις» του ατόμου, οι οποίες με πρόχειρη λογική στήριξη μετατρέπονται σε πεποίθηση¹¹².

–Τρόπος Δράσης

Το *mondu operandi* του δράστη συμπληρώνει το προφίλ του. Η οργάνωση που έχει κάνει πριν την ανθρωποκτονία, ο εντοπισμός και η προσέγγιση του θύματος, ο

¹¹¹ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ Π., *Εγκλήματα Ζηλοτυπίας- εγκληματολογική θεώρηση & Νομολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2001, σελ. 175-177

¹¹² ΚΟΝΤΑΞΗΣ Θ., *Ο εκ πεποιθήσεως εγκληματίας*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2001, σελ. 44-46

έλεγχος της σκηνης του εγκλήματος, η βία που χρησιμοποιεί κατά την τέλεση της πράξης, το όπλο που θα χρησιμοποιήσει (το είδος του, αν θα το έχει μαζί του για να τελέσει τον φόνο ή αν θα το βρει τυχαία), ο τρόπος που θα καλύψει τα ίχνη του μετά την δολοφονία, η κατάσταση του θύματος μετά την πράξη του δράστη, τα «τρόπαια» που ενδεχομένως θα πάρει μαζί του από την σκηνή του εγκλήματος ή από το θύμα, είναι στοιχεία που μας δίνουν στοιχεία για την προσωπικότητα του ανθρωποκτόνου¹¹³.

Συνοψίζοντας θα ήταν δυνατόν να σημειωθεί ότι κίνητρα και τρόπος δράσης του/της δράστη, έχουν άμεση σχέση, όσον αφορά την διαμόρφωσή τους και την νοηματοδότησή τους με την αλληλεπίδραση με το θύμα. Τα τρία αυτά βασικά δομικά στοιχεία του Προφίλ δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. «Μαγιά» αποτελούν τα κίνητρα, τα οποία βρίσκονται σε υπολανθάνουσα μορφή και έχουν διαμορφωθεί πριν την εγκληματική ιδέα. Η αλληλόδραση με το θύμα, καθώς και οι λογικές γνωστικές διαδικασίες της εγκληματικής απόφασης, καθορίζουν την εξέλιξη της εγκληματικής πράξης.

¹¹³ PAKES F. & PAKES S., *Criminal Psychology*, WILLAN PUBLIDHING, Portland Oregon USA, 2009, σελ.94 , επίσης JACKSON J. – BEKERIAN D., 1999, σελ.122

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΡΑΣΤΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑΣ ΑΠΟ ΠΡΟΘΕΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

B.1.1 Παρουσίαση - Μεθοδολογία Έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος «Πόλη και εγκληματικότητα, αίσθημα ανασφάλειας και τιμωρητικότητα» με διδάσκουσα την Καθηγήτρια Χ. Ζαραφωνίτου και επιστημονική συνεργάτιδα την κυρία Α. Χαλκιά, στις φυλακές του Κορυδαλλού και Θήβας από τις 16 Ιουνίου έως 27 Αυγούστου. Για την διεξαγωγή της έρευνας έλαβα ειδική άδεια από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τα αντίστοιχα σωφρονιστικά καταστήματα. Στην έρευνα συμμετείχαν είκοσι (20) κρατούμενοι/ες: οκτώ (8) γυναίκες κατάδικοι και δώδεκα (12) άνδρες, οκτώ (8) υπόδικοι και τέσσερις (4) κατάδικοι, για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας εκ προθέσεως. Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της συνέντευξης σε βάθος. Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν σε ειδικούς χώρους και στις δύο φυλακές. Δεν παρευρίσκονταν σωφρονιστικοί υπάλληλοι στον χώρο, εκτός από μία περίπτωση στον Κορυδαλλό, όπου ήταν μαζί με τον κρατούμενο ένας διερμηνέας (επίσης κρατούμενος) και στο δωμάτιο είχε βρεθεί και μία σωφρονιστική υπάλληλος η οποία έκανε γραμματειακή δουλειά. Ο/η κρατούμενος/η καθόταν απέναντί μου και ανάμεσά μας σε όλες τις συνεντεύξεις υπήρχε ένα τραπέζι.

Οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων αφορούσαν την πορεία ζωής των κρατουμένων μέχρι το έγκλημα, καθώς και ό,τι επακολούθησε. Επίσης υπήρχαν ερωτήσεις και για την καθημερινότητά τους στις φυλακές και την γνώμη τους για το Σ.Α. Π. Δ. (Σύστημα

Απονομής Ποινικής Δικαιοσύνης). Οι κυριότερες ερευνητικές υποθέσεις αφορούσαν στη διερεύνηση:

1. Του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του/της δράστη.
2. Των κινήτρων της εγκληματικής πράξης.
3. Των σχέσεων του/της με το θύμα.
4. Των σχέσεων του/της δράστη με την οικογένειά του και το στενό φιλικό του περιβάλλον.
5. Της ηθικής, γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης του/της εγκληματία.
6. Των νοητικών αναπαραστάσεων του/της σχετικά με σημαντικά θέματα (αφαίρεση ανθρώπινης ζωής, αξία χρημάτων, ανθρώπινες σχέσεις, θεσμοί και πρόσωπα εξουσίας).
7. Των συναισθημάτων του/της δράστη για το θύμα πριν και μετά το έγκλημα.
8. Του τρόπου δράσης του/της δράστη (*modus operandi*).
9. Του τόπου στον οποίο γεννήθηκε, μεγάλωσε και ζούσε μέχρι την εγκληματική του/της πράξη.
10. Των σκέψεων του/της για τη ζωή του/της μετά την αποφυλάκιση.

Υπήρχαν επίσης ερωτήσεις για το επάγγελμα και τα ενδιαφέροντά του/της κρατούμενου/κρατουμένης και μία ερώτηση για να δηλώσει ο/η ίδιος/α κάτι άλλο που ίσως θεωρούσε σημαντικό και δεν ειπώθηκε. Οι απαντήσεις καταγράφονταν καθώς και αντιδράσεις και συμπεριφορά του/της συνεντευξιαζόμενου/ης (σταύρωμα και κινήσεις χεριών, συγκίνηση, κλάμα, κινήσεις του κεφαλιού, εκνευρισμός, γκριμάτσες). Δεν προέκρινα κάποιες εναλλακτικές απαντήσεις. Οι ερωτήσεις ήταν ελεύθερου τύπου. Απαντούσαν αυτό που ήθελαν και έκανα διευκρινιστικές υπό-ερωτήσεις αν δεν με κάλυπταν οι απαντήσεις .

Ο τρόπος και η σειρά των ερωτήσεων δεν ήταν δεδομένη. Άλλαξε σε κάθε περίπτωση

ανάλογα με την συνεργασία ή μη του/της συνεντευξιαζόμενου/ης. Πολλές φορές, ειδικά κατά την εξιστόρηση των στιγμών της εγκληματικής πράξης, χρειαζόταν να αλλάξω θέμα και να γυρίσω πίσω σε ερωτήσεις σχετικές με το επάγγελμα, τους φίλους ή την ζωή μετά την αποφυλάκιση. Σε λίγα λεπτά και όταν το κλίμα είχε αποφορτιστεί, επαναλάμβανα την ερώτηση. Η κάθε συνέντευξη είχε διάρκεια περίπου δύο ώρες. Όταν αντιλαμβανόμουν δυσκολία του/της δράστη να απαντήσει ή φορτιζόταν πολύ ψυχολογικά (π.χ. έκλαιγε) ρωτούσα αν θα ήθελε να σταματήσουμε. Σε όλες τις περιπτώσεις, γυναικών και ανδρών, επέμεναν να συνεχίσουμε. Στο τέλος δε, οι περισσότεροι/ες δήλωσαν ότι η διαδικασία της συνέντευξης τους βοήθησε να μιλήσουν και να «ξαλαφρώσουν» όπως χαρακτηριστικά είπαν. Υπήρξε ένας μεγάλος αριθμός κρατουμένων οι οποίοι/ες αρνήθηκαν εξ αρχής να λάβουν μέρος στην έρευνα. Οι συναντήσεις σε αυτές τις περιπτώσεις ήταν σύντομες (των πέντε λεπτών). Πριν την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων δίνονταν οι απαραίτητες εξηγήσεις για την έρευνα και τους σκοπούς της και ζητούνταν η συμμετοχή τους. Σε περίπτωση άρνησης, ευχαριστούσα και συνέχιζα να καλώ τον/την επόμενο/η από την λίστα των ατόμων η οποία μου είχε δοθεί από την αρμόδια υπηρεσία της φυλακής. Η άρνηση αιτιολογούνταν από τους περισσότερους/ες από την συναισθηματική δυσκολία να ξαναθυμηθούν και να βιώσουν πάλι τα γεγονότα («δεν θέλω να τα ξαναθυμηθώ», «θέλω να τα ξεχάσω» δήλωναν χαρακτηριστικά) .

Η συνεργασία με τις αρχές των φυλακών και με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους ήταν άριστη. Η βοήθεια που μου προσέφεραν κατά την διάρκεια της έρευνας αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για την ολοκλήρωση της έρευνας. Οι υπεύθυνοι ενημέρωναν τους/τις κρατουμένους/ες και τους ζητούσαν να έρθουμε σε επαφή προκειμένου να τους/τις ρωτήσω αν επιθυμούσαν να πάρουν μέρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

B.2.1 Ποιοτική Ανάλυση

Αρχικά αναλύονται οι απαντήσεις οι οποίες συγκροτούν το προφίλ του ανθρωποκτόνου κατά περίπτωση. Το «νόημα του πράττειν» (κατά Weber) είναι το υποκειμενικό νόημα, το νόημα που αποδίδεται από τους ίδιους τους «δρώντας στο πράττειν τους», ως μια έσχατη συγκεκριμένη πραγματικότητα, η οποία πρέπει να συλληφθεί εμπειρικά¹¹⁴. Για να το κάνουμε αυτό, θα πρέπει να ασχοληθούμε με τα κίνητρα (τα οποία εκπηγάζουν από κάτι που προϋπάρχει), την σχέση με το θύμα και τον τρόπο δράσης, σύμφωνα με όσα έχουν ειπωθεί από τους συνεντευξιαζόμενους. Στόχος είναι η ερμηνεία των λεγομένων ώστε από το ειδικό να μπορέσουμε να καταλήξουμε σε κάποιες γενικές αρχές.

Σε σχέση με τα κίνητρα γενικά, ανδρών και γυναικών κρατουμένων και την αιτιολογία της πράξης τους, τα υποκείμενα αναφέρουν ως παράγοντες:

1. την ψυχολογική πίεση που τους ασκούσε το θύμα (η εγκληματική πράξη παρουσιάζεται από τους δράστες ως πράξη λύτρωσης),
2. την «προκλητική» συμπεριφορά του θύματος (εξύβριση, ασέβεια προς τον/την δράστη),
3. την άμυνα (φοβήθηκε για την ζωή του/της μετά από επίθεση του θύματος),
4. την αποκόμιση χρηματικού ή περιουσιακού οφέλους,
5. το ερωτικό πάθος και την μη συμμόρφωση του θύματος στις απαιτήσεις του/της δράστη,

¹¹⁴ WEBER M., απόσπασμα από: Marianne Weber, Max Weber: *Ein Lebensbild*, 1926, σελ. 687-698, Εισαγωγικό Δοκίμιο, όπως αναφέρεται στο: *Βασικές Έννοιες Κοινωνιολογίας*, 1997, σελ.13

6. την χρόνια σωματική και ψυχολογική κακοποίηση. Στις περιπτώσεις αυτές η πράξη δεν παρουσιάζεται μόνο ως πράξη λύτρωσης αλλά και ως πράξη εκδίκησης για ό,τι υπέστη ο/η δράστης,

7. την χρήση ναρκωτικών ή άλλων ψυχοτρόπων ουσιών σε συνδυασμό με την σωματική κακοποίηση ως μέτρο τιμωρίας,

8. την βεντέτα,

9. το ξεκαθάρισμα λογαριασμών (στα πλαίσια υπό-ομάδων),

10. την σεξουαλική παρενόχληση.

Στις περιπτώσεις των γυναικών κρατουμένων τα κίνητρα- αιτιολογία των ιδίων αποτυπώνεται σχηματικά ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	Κίνητρο-αιτιολογία	Περιπτώσεις	Χαρακτηριστικές φράσεις δράστη
1	Οικονομικό κίνητρο-περιουσία θύματος	3	α. «ο “παππούς” είχε μία μικρή περιουσία», «θα έπαιρνα την σύνταξη», «αυτός επέμενε να κάνουμε διαθήκη» β. «δεν είχαμε λεφτά, δυσκολευόμασταν», «μου έδωσε την εντολή ο φίλος μου» γ. «είχε περιουσία» , «παίρναμε επιδόματα

			(για να φάνε τα παιδιά)»
2	Χρόνια σωματική και ψυχολογική κακοποίηση-εκδίκηση	2	<p>α. «ο άντρας μου δεν με άφηνε να δουλεύω», «με χτυπούσε, του έφταιγαν όλα στο σπίτι», «το τελευταίο διάστημα, πριν τον φόνο με χτυπούσε πολύ περισσότερο», «του είχα πει “εσύ, από το δικό μου χέρι θα πας”», «μου είχε πει: θέλω να σε σκοτώσω και μετά να αυτοκτονήσω», «είχε σχέσεις με άλλες»</p> <p>β. «με χτυπούσε και ο άντρας μου και ο γιος μου», «ο Θεός δικάζει», «με έπαιρνε από την μια μεριά και με πετούσε στην άλλη», «είχε γυναίκες»</p>
3	Αντίδραση σε	1	«ήμουν μόνη στο

	σεξουαλική παρενόχληση		<i>σπίτι», «τρόμαξα», «σαν τέρας ήταν», «τον έβλεπα σαν πατέρα μου», «μου ζήτησε να μπω στο κρεβάτι του»</i>
4	Χρήση ναρκωτικών σε συνδυασμό με προσωπικές διαφορές / χρήση ναρκωτικών σε συνδυασμό με σωματική τιμωρία ως παιδαγωγική μέθοδο	2	<i>α. «είχα κάνει ηρωίνη το προηγούμενο βράδυ και πούπλε», «χτύπαγα τα παιδιά αλλά τα αγάπαγα...για το καλό τους», «κι εμένα με έδερναν για το καλό μου» β. «είχα μπλέξει με έναν τοξικομανή. Στην αρχή δεν το ήξερα. Μαζί κάναμε μαύρο», «εγώ έκανα μόνο μαύρο»</i>

Και στις τρεις πρώτες περιπτώσεις οι ανάγκες για χρήματα των δραστών ήταν μεγάλη κατά τα λεγόμενά τους. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι καθ'όλη την διάρκεια των συνεντεύξεων διεφάνη η ιδιαίτερη σημασία που έδιναν στα χρήματα. Το συγκεκριμένο κίνητρο δεν εμφανίστηκε όταν δράστης και θύμα ήρθαν σε επαφή. Ο τρόπος που τα υποκείμενα μεγάλωσαν και κοινωνικοποιήθηκαν είχε ως κεντρικό άξονα (αξία ζωής) το οικονομικό θέμα. Και πριν την πράξη αρκετές φορές στην ζωή τους κατέληγαν σε σημαντικές αποφάσεις βάσει αυτού, ενώ εκτιμούσαν ανθρώπους που διέθεταν χρήματα και τις βοηθούσαν να κάνουν την καθημερινότητά τους πιο εύκολη. Η γνωριμία με τους συγκεκριμένους ανθρώπους (θύματα) καθώς και οι συνθήκες ζωής τους την δεδομένη στιγμή «ενεργοποίησαν» πιο έντονα την ανάγκη αυτή.

Στις δύο υποθέσεις που η αιτιολογία της δράστης αφορούσε την χρόνια κακοποίηση, τα θύματα παρουσίαζαν ακραία κακοποιητική συμπεριφορά στις κρατούμενες για πάρα πολλά χρόνια. Τα υποκείμενα μεγάλωσαν σε ένα περιβάλλον όπου έμαθαν πως η γυναίκα θα πρέπει να κάνει υπομονή. Ο κοινωνικός ρόλος του φύλου τους όριζε ότι ο σύζυγος στην μία περίπτωση, σύντροφος στην άλλη, μπορούσε να έχει άλλες ερωτικές σχέσεις, να τις κακοποιεί σωματικά, να τους μιλάει άσχημα και να αποφασίζει για τα σημαντικά θέματα. Υπάρχει ένα περίεργο μείγμα συναισθημάτων αγάπης, θυμού, μίσους, αφοσίωσης απέναντι στο θύμα. Σχέσεις αγάπης και μίσους μαζί. Η εγκληματική ιδέα προϋπήρχε για πολλά χρόνια και επανατροφοδοτούνταν με κάθε περιστατικό κακοποίηση ή ερωτικής σχέσης με άλλη γυναίκα.

Στην προσωπικότητα των κακοποιημένων γυναικών που σκοτώνουν αυτόν που τις κακοποιεί, δεν υπάρχει κανένα ιδιαίτερο στοιχείο που να τις διαφοροποιεί από τις άλλες κακοποιημένες γυναίκες που δεν σκοτώνουν. Το μόνο **κοινό** γνώρισμά τους είναι ότι όλες κρατούσαν μυστική την κακοποίησή τους.

– Όταν μια κακοποιημένη γυναίκα σκοτώνει το άτομο που την κακοποιεί τελεί κάτω από

την ισχυρή επίδραση του συνδρόμου "άγριας αντιπαράθεσης". Το σύνδρομο αυτό λειτουργεί σε μια κακοποιημένη όταν διαιασθάνεται ή καταλαβαίνει ότι ο καταπιεστής της έχει χάσει τον έλεγχο της ποσότητας και της ποιότητας της ασκούμενης βίας (Browne 1987, Walker 1989, Schneider 1986). Αυτή η στιγμή είναι η πιο ουσιαστική και χαρακτηρίζεται από μία αίσθηση απόλυτου τρόμου που εκμηδενίζει τις αντιλήψεις της γυναίκας για υποχωρητικότητα¹¹⁵.

Στην περίπτωση κατά την οποία η κρατούμενη πιστεύοντας ότι το θύμα θα την κακοποιήσει σεξουαλικά, πέραν της αντίδρασης της, που η ίδια την δικαιολογεί υποστηρίζοντας ότι βρισκόταν σε άμυνα, είναι σημαντικό το στοιχείο της εμπλοκής της αστυνομίας πριν. Το θύμα είχε προξενήσει και στο παρελθόν προβλήματα στη δράστη και οι αστυνομικοί είχαν κληθεί και από την γειτονιά στην οποία έμενε η δράστης. Του έκαναν τις συστάσεις που έπρεπε αλλά έφευγε και ξαναγυρνούσε ενοχλώντας την δράστη και τους περίοικους, φωνάζοντας, κάνοντάς της προτάσεις και δημιουργώντας αρνητικές καταστάσεις. Υπήρχε προηγούμενη φιλική σχέση δράστη- θύματος, γεγονός που έκανε την κατάδικο να μην επιθυμεί να λάβει άλλα (νομικά) μέτρα κατά του θύματος. Εντύπωση προκαλεί η αμυντική διαχείριση του θέματος από την αρχή που προέκυψε. Έχοντας χαρακτηριστικά φιλήσυχου ανθρώπου δεν επιθυμούσε να προκαλέσει θέματα ή να περάσει σε στάση επίθεσης. Η ηθική της και το αξιακό της σύστημα όριζαν ότι όφειλε να μην αντιδρά επιθετικά και να μην «δίνει δικαιώματα». Αυτό που την συγκλόνισε και την συγκλονίζει περισσότερο ήταν και είναι, ο κοινωνικός αντίκτυπος της πράξης της στα παιδιά της.

Τα ναρκωτικά στις δύο περιπτώσεις των υποκειμένων της έρευνας, αποτελούσαν τρόπο ζωής.

Στην μία εξ αυτών η χρήση ουσιών σε συνδυασμό με ένα προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον λειτούργησαν ως καταλύτες στην διαμόρφωση της προσωπικότητας της

¹¹⁵ BENIZELΟΣ Ε.- ΚΑΛΑΒΡΟΣ Κ.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α. - ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ., *Ελληνική Εταιρία Θυματολογίας- Σχέσεις Δράστη – Θύματος Από Θυματολογική Σκοπιά*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991, σελ. 175-176

δράστη. Η συγκεκριμένη είχε παρουσιάσει παραβατική συμπεριφορά και ως ανήλικη. Οι παράγοντες που σχετίζονται με την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά κατά την ανήλικη ζωή είναι σύμφωνα με έρευνες οι εξής:

- 1) Εγκληματικότητα των ίδιων των γονέων (Johnson 1967, Robins & Lewis 1966, Robins 1975, West & Farrington 1973, Knight & West 1977, Osborn & West 1966) .
- 2) Η έλλειψη γονική επίβλεψη παιδιών (Wilson 1980, Patterson 1982).
- 3) Η σκληρή ή παθητική ή αδιάφορη αντιμετώπιση από τους γονείς (Patterson 1982).
- 4) Ο ακανόνιστος ή σκληρός τρόπος επιβολής πειθαρχίας στα παιδιά.
- 5) Οι γαμικές συγκρούσεις.
- 6) Το μεγάλο μέγεθος της οικογένειας¹¹⁶.

Το οικογενειακό περιβάλλον της δράστη ανήκει στις παραπάνω περιπτώσεις. Το ίδιο ισχύει και για την δεύτερη περίπτωση της καταδίκου. Σε αυτή παρατηρούμε στοιχεία μιας ναρκισσιστικής προσωπικότητας η οποία έχει μια αίσθηση σπουδαιότητας του εαυτού της, έλλειψη ενσυναίσθησης, αδιαφορία για τα συναισθήματα ακόμα και στενών συγγενικών της προσώπων, ενώ θεωρεί ότι δεν έχει κάνει κάτι κακό. Πιστεύει ότι για την κατάσταση ευθύνονται όλοι οι άλλοι εμπλεκόμενοι στην υπόθεση(και άλλοι που δεν σχετίζονται με την εγκληματική πράξη) και το θύμα, ενώ η ίδια δεν φέρει καμία απολύτως ευθύνη.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων των κρατουμένων ανδρών για την σκιαγράφηση του προφίλ, θα γίνει κατά τον ίδιο τρόπο.

Σχηματικά οι κατηγοριοποίηση των κινήτρων είναι η εξής:

¹¹⁶ ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., *α Παραβατικότητα Και Κοινωνικός Έλεγχος Των Ανηλίκων*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1985, σελ. 54-55

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

	Κίνητρο- αιτιολογία	Περιπτώσεις	Χαρακτηριστικές φράσεις του δράστη
1	Οικονομικό	3	<p>α) «δεν θέλαμε να του κάνουμε κακό, τα χρήματα μόνο... τώρα από εδώ και πέρα τελειώσαμε», «έπαιρναν συνέχεια τηλέφωνο οι δανειστές, είχα χάσει τον ύπνο μου»</p> <p>β) «είχα δανειστεί λεφτά, μετά έβαζαν τόκους. Με απείλησαν να φυλάω τσίλιες»</p> <p>γ) «να κλέψεις OK. Να σκοτώσεις όχι»</p>
2	Εκδίκηση- λύτρωση	1	<p>«με πίεζε να του δώσω τα λεφτά, το βράδυ δεν κοιμόμουν», «μας ενοχλούσε συνέχεια, η γυναίκα μου έπαιρνε χασαχ για να ηρεμεί», «ένιωσα εκείνες τις στιγμές μεγάλη ανακούφιση ...ήταν νεκρός και δεν ήξερα τι άλλο ήθελα</p>

			να του κάνω»
3	Βεντέτα	1	«αν σκοτώσουν κάποιον άδικο η οικογένεια πρέπει να εκδικηθεί ... το δίκαιο ποιο είναι»
4	Ερωτικό πάθος	1	«τα κάγκελα δεν αφήνουν να φύγουν τα μάτια της από το μυαλό μου», «έπρεπε να βρω μια κοπέλα πιο εκπαιδευμένη από το σπίτι της»
5	Άμυνα	4	α) «με σπρώχνει και μου σκίζει το μπουφάν, μετά μου δίνει μπουνιά, του έδωσα κι εγώ», «φοβήθηκα μάλλον» β) «μου επιτέθηκε ...έπαθα αμόκ» γ) «μου ρίχνει μπουνιά ...το παιδί άρχισε να κλαίει», «τι να έκανα, φοβήθηκα για το παιδί μου» δ) «οι ίδιοι το προκάλεσαν, θα με σκότωνε», «είχε γεμίσει το πρόσωπό μου αίματα από το χτύπημά

			του»
6	Τιμή της οικογένειας	1	«το κέρατο δεν έρχεται από την γυναίκα σου. Από την αδερφή σου και την μάνα σου έρχεται. Την γυναίκα σου την διώχνεις», «με έβρισαν στο σπίτι μου»
7	Ξεκαθάρισμα λογαριασμών	1	«με είχαν απαγάγει αυτοί για μια μέρα και ένα βράδυ, πριν μερικές μέρες ...με έδειραν και μετά με άφησαν»

Η βεντέτα έχει μελετηθεί κατά καιρούς από πολλούς επιστήμονες στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ο Miller αναλύοντας τα βασικά χαρακτηριστικά της βεντέτας στην ισλανδική και αγγλοσαξωνική εκδοχή (μεσαιώνας) κατέληξε στα εξής:

- 1) Η βεντέτα είναι μια εχθρική σχέση ανάμεσα σε δύο ομάδες.
- 2) Αντίθετα με την ad hoc ανθρωποκτονία που αποτελεί ατομική υπόθεση, η βεντέτα περιλαμβάνει ομάδες ανθρώπων.
- 3) Αντίθετα από τον πόλεμο, η βεντέτα δεν περιλαμβάνει μεγάλες κινητοποιήσεις αλλά περιστασιακές εχθροπραξίες με περιορισμένο σκοπό.
- 4) Η βεντέτα προϋποθέτει συλλογική ευθύνη. Ο στόχος δεν χρειάζεται να είναι ο πραγματικός δράστης , ούτε αυτός που θα εκδικηθεί να είναι αυτός που έχει θιγεί περισσότερο.

- 5) Κυριαρχεί μια έννοια «ανταλλαγής της απόδοσης» (η σειρά μου, η σειρά σου).
- 6) Συνδετικός κρίκος του προηγούμενου στοιχείου είναι ότι οι άνθρωποι υπολογίζουν τον αριθμό των απωλειών.
- 7) Οι άνθρωποι που εκδικούνται στη βεντέτα, πιστεύουν ότι η τιμή και τα συνακόλουθά της αποτελούν τα βασικά κίνητρα των εχθροτήτων. Διαπολιτισμικά φαίνεται πως υπάρχει μια σχέση ανάμεσα στην ύπαρξη της βεντέτας και της κουλτούρας της τιμής.
- 8) Υπάρχει ο κανόνας της ισο-αντιστοιχίας στον αριθμό των θυμάτων.
- 9) Υπάρχουν πολιτισμικά αποδεκτοί τρόποι για να γίνουν προσωρινές ή μόνιμες οι διευθετήσεις της εχθρότητας.

Ο Miller υποστηρίζει ότι η ιδιωτική εκδίκηση είναι συχνά ηθική, δικαιοσύνη (ενεργεί δηλαδή σαν εκτελεστική επίσημη εξουσία, ρυθμίζοντας) και είναι πολιτική γιατί αποτελεί μια από τις βασικές δομές εντός των οποίων διενεργείται ο ανταγωνισμός για την κατάκτηση της εξουσίας¹¹⁷.

Ο Hyams διακρίνει τα βασικά στοιχεία της εκδίκησης ως εξής:

- 1) Η βεντέτα εκκινεί ως μια προσπάθεια να ανταποδοθεί μια βλάβη, μια βίαιη προσβολή και συχνά μια ανθρωποκτονία.
- 2) Παρουσιάζει την βλάβη ως εχθρική πράξη και σηματοδοτεί την διαρκή εχθρότητα ανάμεσα στους πρωταγωνιστές.
- 3) Αυτό που προξενεί την βεντέτα θεωρείται ότι προσβάλλει και ολόκληρη την ομάδα.
- 4) Με μια λογική συλλογικής ευθύνης, οι πληγέντες στρέφονται κατά των συγγενών του δράστη.
- 5) Η ανταπόδοση θα πρέπει να είναι ίση και απαιτείται υπολογισμός απωλειών.
- 6) Τα συναισθήματα τροφοδοτούν την απάντηση και προσδιορίζουν την ποσότητα και την φύση της.

¹¹⁷ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Μ., *Ιδιωτική εκδίκηση και δίκαιο ή ανομία- Βεντέτα και νόμος: Εγκληματολογική προσέγγιση*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2007, σελ. 24-25

7) Η απάντηση διενεργείται με τελετουργικό τρόπο.

8) Η δράση από την πλευρά του θύματος εγείρει την υψηλή προσδοκία για περαιτέρω ανταποδοτική ενέργεια από την εχθρική ομάδα.

9) Η βία μπορεί να αποτραπεί με πραγματική συνθήκη ειρήνης μεταξύ των εμπλεκόμενων ομάδων¹¹⁸.

Η λειτουργία της βεντέτας ξεκίνησε ιστορικά ως αυτόνομο σύστημα εθιμικού δικαίου, εκεί που δεν υπήρχε επίσημο σύστημα ποινικού δικαίου. Σε αυτές τις περιπτώσεις παρήγαγε τα αποτελέσματα ενός κοινωνικού ελέγχου. Υποκαθιστούσε τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Για αυτό και θεωρούνταν κατά κάποιον τρόπο θεσμοθετημένη στις συλλογικές συνειδήσεις. Οι κανόνες της αφορούσαν το εθιμικό δίκαιο. Αντίθετα όταν το φαινόμενο παρουσιάζεται σε οργανωμένες κοινωνίες (στις οποίες η επίσημη πολιτεία έχει τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο για την επιβολή κυρώσεων), είναι αποτέλεσμα ιδιαίτερων κοινωνικών περιστάσεων (π.χ. ορεινή Κρήτη και Μάνη). Η εξημέρωση των παθών και της εκδίκησης για κοινωνιολογικούς, γεωγραφικούς και ιστορικούς λόγους δεν επήλθε πλήρως στις συγκεκριμένες περιοχές. Γι'αυτόν τον λόγο υφίσταται και η σύγκρουση εθιμικού-τυπικού δικαίου.

Ο Black-Michaud αναφέρει τη διαφορά ανάμεσα στην απλή εκδίκηση στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας και στην «θεσμοθετημένη» εκδίκηση. Στην δεύτερη περίπτωση ο δράστης έχει την υποστήριξη συγγενών και φίλων, είναι μέλος μια ομάδας που απαιτεί τα αντίποινα προκειμένου να επέλθει η «τάξη» και το «δίκαιο» στην ομάδα. Κάθε απομονωμένη κίνηση εκδίκησης (πρώτη περίπτωση) προξενεί σύγχυση στα μέλη του συνόλου και θεωρείται αντικοινωνική. Ο δράστης δεν καλύπτεται από το δίκτυο συλλογικής αλληλεγγύης και ενίοτε εξορίζεται¹¹⁹.

«Πολλές φορές ένα πρότυπο οργάνωσης των κοινωνιών δεν καταφέρνει να εξαλείψει ένα

¹¹⁸ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Μ., *Ιδιωτική εκδίκηση και δίκαιο ή ανομία- Βεντέτα και νόμος: Εγκληματολογική προσέγγιση*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2007, σελ. 26-27

¹¹⁹ MICHAUD J.B., *Cohesive Force: Freud in the Mediterranean in the Middle East*, OXFORD, 1975, σελ. 51

παλιό. Σε αυτό το σημείο έγκειται και η σύγκρουσή τους. Πολλές φορές το παλιό επιζεί και είτε εκδηλώνεται, είτε παραμένει ημι-συνειδητό στοιχείο. Έτσι ενώ το επίσημο σύστημα ποινικού ελέγχου μπορεί να κυριαρχεί, το λανθάνον διατηρείται σε νοοτροπίες και κοινωνικές πρακτικές του άτυπου ποινικού ελέγχου»¹²⁰.

Ο δράστης στην έρευνα θεωρεί πως το δίκαιο ορίζει ότι η οικογένεια του θύματος που κάποιος σκότωσε άδικα, οφείλει να εκδικηθεί και να σκοτώσει τον δράστη. Αισθάνεται ότι καλύπτεται από το δίκτυο συλλογικής αλληλεγγύης. Και σε αυτή την περίπτωση το κίνητρο ουσιαστικά οικοδομείται μαζί με το αξιακό σύστημα του δράστη και την ανατροφή του, σε συμφωνία με τις συλλογικές αναπαραστάσεις για την αξία της ανθρώπινης ζωής και του δικαίου.

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δράστες φτάνουν στο έγκλημα αμυνόμενοι και φοβούμενοι για την ζωή τους, υποστηρίζουν ότι ένιωσαν ένα αίσθημα πανικού και έπρεπε να αντιδράσουν. Στόχος αναφέρουν, δεν ήταν ο θάνατος του θύματος αλλά η προστασία της σωματικής του ακεραιότητας. Ωστόσο στον χειρισμό των θεμάτων, της μέχρι τότε ζωής τους, παρουσιάζεται μια δυσκολία διαχείρισης με μη απόλυτο τρόπο. Όταν έχουμε να κάνουμε με ξεκαθάρισμα λογαριασμών (δεν αναφερόμαστε σε περιπτώσεις συμμοριών) εμπλέκονται και οι φίλοι, χειροτερεύοντας την ήδη άσχημη κατάσταση. Στο έγκλημα τιμής ο δράστης στενά συνδεδεμένος με την οικογένειά του, γαλουχήθηκε με αυστηρές και συντηρητικές αρχές σχετικά με τη θέση της γυναίκας. Ένιωθε υπεύθυνος για τις γυναίκες - μέλη της οικογένειάς του. Εκτός από το οικογενειακό του περιβάλλον, μεγάλωσε σε μια γειτονιά με έναν ιδιαίτερο κώδικα τιμής που αφορούσε την φιλία, τον τρόπο συμπεριφοράς που θα πρέπει να έχει ένας άντρας και το πώς πρέπει να αντιδρά σε συγκεκριμένες καταστάσεις που εμπλέκουν θέματα τιμής, για να γίνει αποδεκτός. Ο κώδικας τιμής και ηθικής του περίγυρου του αφορούσε έναν συγκεκριμένο υπο-πολιτισμό, στον οποίο το

¹²⁰ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Μ., *Ιδιωτική εκδίκηση και δίκαιο ή ανομία- Βενέτα και νόμος: Εγκληματολογική προσέγγιση*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 2007, σελ. 19

έγκλημά του θα ήταν μια αποδεκτή συμπεριφορά. Η συμπεριφορά στους συγκεκριμένους υπο- πολιτισμούς σύμφωνα με τον Sutherland «μαθαίνεται». Ο δράστης συνειδητοποίησε την πράξη του την ώρα της συνέντευξης, ενώ διηγούνταν την ιστορία της ζωής του μέχρι το περιστατικό. Μέχρι εκείνη την στιγμή δεν θυμόταν ακριβώς την στιγμή του εγκλήματος. Μόνο τα γεγονότα πριν την πράξη. Το γεγονός του ότι θυμήθηκε, εκείνες τις στιγμές τον συντάραξε συναισθηματικά και οι αντιδράσεις του ήταν έντονες. Στις δύο περιπτώσεις όπου το κίνητρο του δράστη ήταν οικονομικό, οι κρατούμενοι παρουσίασαν από την αφήγηση των σημαντικών γεγονότων της ζωής τους, μια προσωπικότητα φιλοχρήματη. Το οικονομικό στοιχείο παρουσιάζοταν ως ο πιο σημαντικός παράγοντας προσωπικής επιτυχίας και ευτυχίας. Οι οικογένειές τους είχαν οικονομικές δυνατότητες και δεν φαίνεται από την συνέντευξη να στερήθηκαν κάτι στην ζωή τους. Όταν άλλαξε λόγω καταστάσεων η οικονομική τους δυνατότητα (για τον έναν λόγω τυχερών παιχνιδιών, για τον άλλον λόγω της γενικότερης οικονομικής κρίσης), η λύση ήταν η απόσπαση χρημάτων από κάποιον άλλον. Η τρίτη περίπτωση είναι διαφορετική. Η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών τον οδήγησε στην παρανομία. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο είναι η αρνητική εθνική ταυτότητα που έχει ο δράστης. Νιώθει άσχημα για τον τόπο καταγωγής του (είναι οικονομικός μετανάστης) και αρνούνταν πριν την πράξη και τώρα στην φυλακή, να έχει επαφές με τους συμπατριώτες του.

Στην περίπτωση του εγκλήματος πάθους παρατηρούμε τα στάδια αξιοποίησης και επαναξιοποίησης του ερωτικού αντικειμένου όπως τα ανέλυσε ο De Greeff στο έργο του «Έρωτας και εγκλήματα από έρωτα».

Η εγκληματική πράξη εμφανίστηκε όταν ο δράστης ήταν σε θέση να την δικαιολογήσει επαρκώς¹²¹. Η δικαιολόγηση στην συγκεκριμένη περίπτωση είχε να κάνει με τον τρόπο ζωής του θύματος: ήθελα να την βοηθήσω, να την σώσω. Τας παιδικά χαρακτηριστικά της

¹²¹DE GREEFF E., *Amour Et Crimes D'amour*, BRUSSELS, VANDENPLAS DEKLERCK, 1942, στην ελληνική μετάφραση: *Έρωτας Και Εγκλήματα Από Έρωτα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1989, σελ.186

προσωπικότητας του δράστη που σημειώνει ο De Greeff τα συναντάμε και σε αυτή την περίπτωση.

Παρατηρείται στην έρευνα ότι το «οικονομικό κίνητρο» αποτελεί κοινό τόπο στις περιπτώσεις ανδρών και γυναικών της έρευνας. Αντίθετα το «ξεκαθάρισμα λογαριασμών», η «βεντέτα» και η «τιμή της οικογένειας» αφορά μόνο τους άνδρες της έρευνας. Τα κίνητρα της εκδίκησης και της άμυνας παρουσιάζονται και στα δύο φύλα, ωστόσο σε μια δεύτερη ανάλυση εκπορεύονται από διαφορετικά στοιχεία. Λόγω «χρόνιας σωματικής και ψυχολογικής κακοποίησης» και λόγω «αντίδρασης σε σεξουαλική παρενόχληση» για τις γυναίκες δράστες. Το κίνητρο σχετίζεται με τον τρόπο κοινωνικοποίησης των γυναικών και τον κοινωνικό ρόλο του φύλου στον οποίο εκπαιδεύονται από την αρχή της ζωής τους. Αυτός ακριβώς ο τρόπος αποτελεί και παράγοντα κινδύνου θυματοποίησής τους. Όσον αφορά την αλληλεπίδραση δράστη- θύματος, για τις γυναίκες της έρευνας, οι σχέσεις σχηματικοποιούνται ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

	Σχέσεις δράστη- θύματος	Περιπτώσεις	Χαρακτηριστικές Φράσεις
1	Πρώτου βαθμού συγγένεια (δράστης μητέρα- θύμα παιδί)	1	<i>«χτύπαγα τα παιδιά αλλά τα αγάπαγα...για το καλό τους», «κι εμένα με έδερναν για το καλό μου», «φταίει το ασθενοφόρο που άργησε», «τα χτύπηγα κι εγώ. Όχι στο σημείο όμως να τα σκοτώσω»</i>
2	Ερωτικοί σύντροφοι- σύζυγοι	3	<i>α)«ο άντρας μου ζήτησε να κάνουμε διαθήκη», «είχε λεφτά ο παππούς»</i>

			<p>β) «ο άντρας μου δεν με άφηνε να δουλεύω», «με χτυπούσε, του έφταιγαν όλα στο σπίτι», «το τελευταίο διάστημα, πριν τον φόνο με χτυπούσε πολύ περισσότερο», «του είχα πει “εσύ, από το δικό μου χέρι θα πας”», «μου είπε: σε μισώ...θέλω να σε σκοτώσω και μετά να αυτοκτονήσω», «είχε σχέσεις με άλλες»</p> <p>γ) «με χτυπούσε και ο άντρας μου και ο γιος μου», «ο Θεός δικάζει», «με έπαιρνε από την μια μεριά και με πετούσε στην άλλη», «είχε γυναίκες», «ήταν βρώμικος... “κατράν”»</p>
3	Φίλοι /ες	3	<p>α) «ήμουν μόνη στο σπίτι», τρόμαξα», «σαν τέρας ήταν», «τον έβλεπα σαν πατέρα μου», «μου ζήτησε να μπω στο κρεβάτι του»</p> <p>β)«δεν είχαμε λεφτά, δυσκολευόμασταν»,</p>
4	Γείτονες	1	««μου έδωσε την εντολή ο φίλος

			<p>μου», «πολύ καλό παιδί... ευκολόπιστος, μάλλον είχε κάποιο πρόβλημα στο μυαλό»</p> <p>γ) «κάναμε μαύρο», «οι συγκυρίες...»</p> <p>«είχε περιουσία» , «παίρναμε επιδόματα (για να φάνε τα παιδιά)», «καλός άνθρωπος ήταν»</p>
--	--	--	---

Η ανθρωποκτονία όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι διαπροσωπικό έγκλημα. Στις περισσότερες περιπτώσεις σύμφωνα με όλες τις έρευνες έχει προηγηθεί κάποιου είδους σχέση μεταξύ δράστη και θύματος. Στην περίπτωση κατά την οποία μελετούμε αποτρόπαια εγκλήματα, όπως η δολοφονία ενός παιδιού, πολλώ δε μάλλον από την μητέρα του, πολλές φορές αδυνατούμε να δώσουμε την όποια αιτιολογία. Τα αποτρόπαια εγκλήματα ή «ο αποτρόπαιος τρόπος εκτέλεσης ενός εγκλήματος δείχνει μια προσωπικότητα ανώμαλη και συνεπώς ο δράστης πρέπει να κριθεί σαν ψυχικά ανώμαλος, Η γνώμη αυτή χωρίς της επιμέρους έρευνες δεν είναι ορθή. Επιβάλλεται να εξετάζεται η όλη προσωπικότητα και ο δράστης πρέπει καταρχήν να αντιμετωπίζεται σαν εγκληματίας. Η παραδοξολογία του δράστη υπό το φως του υγιούς σκεπτόμενου ανθρώπου δεν θα θεωρείται σαν γεγονός ελαφρυντικό. Μέτρο συγκρίσεως δεν αποτελεί το πρότυπο του μέσου σκεπτόμενου ανθρώπου ούτε η κανονικότητα. Κάθε παρέκκλιση δεν αξιολογείται ότι προέρχεται από τη μη φυσιολογική ανάπτυξη των λειτουργιών του δράστη (εκτός αν προηγηθεί έρευνα και αποφανθεί αυτό ειδικό επιστημονικό προσωπικό). Εάν γίνει δεκτό το αντίθετο τότε

εγκαταλείπουμε το θύμα χωρίς προστασία και η όλη προσπάθεια καταποντίζεται¹²². Στην συγκεκριμένη περίπτωση, επιβαρυντική για την πράξη ήταν η χρήση ουσιών καθώς και το προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσε η δράστης. Οι ανθρωποκτονίες εκ πάθους μεταξύ συντρόφων ή συζύγων αποτελούν ολόκληρο κεφάλαιο στην εγκληματολογική έρευνα. Κάποιες θεωρητικές προσεγγίσεις ήδη έχουν δοθεί κατά την ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου της παρούσας εργασίας. Ο De Greeff ανέλυσε τα κίνητρα των ανθρωποκτόνων εκ πάθους, οι οποίοι είχαν ερωτική σχέση με το θύμα, με συναισθηματικούς όρους. Διαχωρίζει καταρχήν τις ωφελμιστικές αιτίες από τις συναισθηματικές. Στις πρώτες συμπεριέλαβε τους δράστες αυτούς που ένιωθαν φόβο για το μέλλον (χρηματικό και συναισθηματικό συμφέρον συνδυασμένα), αυτούς που σκότωσαν για να παντρευτούν άλλο ταίρι, εραστές που σχεδίασαν από κοινού και σκότωσαν τον σύζυγο, αυτούς που σκότωσαν τον εραστή της παλιάς ερωμένης τους, αυτούς που δολοφόνησαν για να ευχαριστήσουν την ερωμένη τους. Στη δεύτερη κατηγορία τα συναισθήματα είναι: *πληγωμένο φιλότιμο, αδικία που ένιωσε ο δράστης ότι υπέστη, εγωισμός, φόβος μήπως γίνει γελοίος, σεξουαλικό – κυριαρχικό πάθος (για το θύμα), παθολογική έμμονη ιδέα, μέθη*. Σε μια ανθρωποκτονία εκ των τριών της έρευνας όπου έχουμε σχέσεις συντρόφων- συζύγων εμπλέκεται και ο οικονομικός παράγοντας και μοιάζει να ορίζει και την τελική απόφαση της δράστη¹²³. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι σχέσεις είναι φιλικές, οι δύο κρατούμενες πλησίασαν το θύμα γνωρίζοντας την περιουσιακή και οικονομική του κατάσταση. Τα θύματα παρουσιάζονται από τα υποκείμενα είτε ως αδύναμα άτομα (σωματικά, νοητικά, ψυχολογικά) και ευκολόπιστα, είτε ως άτομα που επέβαλαν επί χρόνια με την βία την κυριαρχία τους. Τα θύματα κλιμάκωναν την βία σε αυτές τις περιπτώσεις και

¹²² BENIZΕΛΟΣ Ε.- ΚΑΛΑΒΡΟΣ Κ.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ., *Ελληνική Εταιρία Θεματολογίας- Σχέσεις Δράστη – Θύματος Από Θεματολογική Σκοπιά*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Κομοτηνή, 1991, σελ. 40

¹²³ DE GREEFF E., *Amour Et Crimes D'amour*, BRUSSELS, VANDENPLAS DEKLERCK, 1942, στην ελληνική μετάφραση: *Έρωτας Και Εγκλήματα Από Έρωτα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1989, σελ. 190-191

δημιουργούσαν ένα ασφυκτικό περιβάλλον για τια ανθρωποκτόνους. «Προσπάθησα να φύγω αλλά δεν με άφηνε» αναφέρει μία κατάδικος. Οι σχέσεις στα ερωτικά εγκλήματα είναι σχέσεις αμφίθυμες, σχέσεις αγάπης και μίσους. Ένας φαύλος κύκλος βίας αλλά και ερωτικού πάθους. Το οξύμωρο είναι πως ενώ αναφέρονται στην κακοποίηση τους και καθιστούν τον σύντροφό τους υπεύθυνο γι'αυτή, παρόλα αυτά οι αναφορές τους για το θύμα είναι και αναφορές θαυμασμού (για την εξωτερική εμφάνιση, το νοητικό επίπεδο, τις ικανότητές του). Δεν θα παραπέμψουμε σε σύνδρομα στην ανάλυση καθώς δεν έχουμε επαρκή στοιχεία για κάτι τέτοιο.

«Του είχα πει να μη μ'ενοχλεί οι γείτονες είχαν καλέσει την αστυνομία» σημειώνει η δράστης η οποία υπέστη σεξουαλική παρενόχληση από το θύμα. Σε πολλές περιπτώσεις και ενώ ο μετέπειτα ανθρωποκτόνος προβαίνει σε προπαρασκευαστικές πράξεις του μελλοντικού φόνου, το θύμα δεν λαμβάνει κανένα μέτρο προστασίας, ούτε σε άλλη περίπτωση αλλάζει την συμπεριφορά του. Ειδικά σε περιπτώσεις μακροχρόνιων σχέσεων με τον δράστη, το θύμα παρουσιάζεται σαν να μην μπορεί να κρίνει την κατάσταση με λογικούς όρους.

Το *mondu operandi* στα δύο εγκλήματα πάθους που εξετάζουμε παρουσιάζει έναν προσχεδιασμό. Άλλωστε και ο Ferri ανέφερε ότι τα εγκλήματα πάθους ενώ είναι προσχεδιασμένα, σπάνια είναι προμελετημένα. Οι κρατούμενες σχεδίασαν το έγκλημά τους έτσι, ώστε τα θύματα να είναι ανήμπορα να αντιδράσουν. Άλλωστε μια αποτυχία στην απόπειρά τους θα άνοιγε όπως πίστευαν έναν νέο κύκλο κακοποίησής τους. Το τελευταίο διάστημα πριν το έγκλημα τα θύματα είχαν κλιμακώσει την βία που επιδείκνυαν μέχρι τότε.

Για τους άντρες κρατούμενους οι σχέσεις με το θύμα που συμπληρώνουν το προφίλ του δράστη αναλύονται ως εξής :

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

	Σχέσεις με το θύμα	Περιπτώσεις	Χαρακτηριστικές φράσεις δράστη
1	Ερωτικοί σύντροφοι	1	«την αγαπούσα», «ένιωθα υπεύθυνος γι' αυτήν»
2	Συγγενείς	2	α) «ένιωθα υπεύθυνος για τις πράξεις του», β) «ήμασταν μεγάλη οικογένεια, όλοι κοντά»
3	Γείτονες	2	α) «τον βοηθούσα, με εμπιστευόταν» β) «δημιουργούσε συνέχεια προβλήματα στην γειτονιά»
4	Συνάδελφοι	2	α) «ήξεραν ότι είχα μαζέψει λεφτά» β) «πήγαμε να παίξουμε μπάλα, το κάναμε συχνά αυτό... εκεί μαλώσαμε»
5	Συντοπίτες	3	α) «η οικογένεια πρέπει να εκδικηθεί» β) «είχα μάθει από φίλους ότι είχε χρήματα» γ) «ζέραμε στην περιοχή ότι είχε χρήματα»
6	Άγνωστοι	2	α) «εκείνη την ημέρα τον

			είδα πρώτη φορά» β) «δεν τον γνώριζα»
--	--	--	--

Όπως θα φανεί και στην συνέχεια, στις περιπτώσεις και των δύο φύλων, υπάρχει αλληλόδραση μεταξύ του/της δράστη και του θύματος. Το *mondu operandi* των δραστών δείχνει ότι είναι το ίδιο.

Είχαν αλληλεπίδραση και η εγκληματική ιδέα επιδέχτηκε πολλά στάδια επεξεργασίας και ανατροφοδότησης μέχρι την τελική κρίση- απόφαση.

Η απόφαση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «λογική» με την έννοια ότι το υποκείμενο ακόμα κι αν δεν προσχεδίασε το έγκλημα, ακόμα κι αν το κίνητρο ή οι παράγοντες του κινήτρου, προϋπήρχαν, «υπολογίζει» κέρδη και ζημιές της πράξης του.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ανδρών και γυναικών δραστών παρατηρούνται οι τρόποι δικαιολόγησης της εγκληματικής πράξης έτσι όπως είχαν αναφερθεί από τους Matza και Sykes:

- Άρνηση της ευθύνης .
- Άρνηση της βλάβης.
- Άρνηση ύπαρξης θύματος.
- Καταδίκη όσων καταδικάζουν τον δράστη.
- Επίκληση της πίστης και αφοσίωσης σε ένα ανώτερο, κατά τον δράστη, θεσμό¹²⁴

Στην ερώτηση για το αν μετάνιωσαν ή όχι για τις πράξεις τους, οι δράστες, εκτός από δύο περιπτώσεις (άντρας και γυναίκα αντίστοιχα), οι οποίοι απάντησαν συγκεκριμένα ότι μετάνιωσαν, οι υπόλοιποι/ ες δεν έδιναν ξεκάθαρες απαντήσεις. Μέσω τρόπων δικαιολόγησης της πράξης, έδιναν συγκεκριμένες απαντήσεις. Απέδιδαν στο θύμα ευθύνες για την πράξη τους, υποστήριζαν ότι οι συγκυρίες τους «έσπρωξαν» στην πράξη,

¹²⁴ ΧΑΪΔΟΥ Α., *Θετικιστική Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 1996, σελ.211

κατηγορήσαν τρίτα άτομα (πέραν του θύματος) για την κατάληξη των γεγονότων. Σε δύο περιπτώσεις (άντρας και δύο γυναίκες), έδωσαν την εντύπωση ότι η εγκληματική πράξη δεν ήταν αρκετή για να «τιμωρηθεί» το θύμα για την προηγούμενη συμπεριφορά του.

B.2.2 Rational Choice Theory – Evoked Rational Motivation

Σύμφωνα με την Rational Choice Theory λαμβάνουμε τις αποφάσεις μας υπολογίζοντας τα κέρδη και τις ζημιές κάθε μίας. Πρόκειται για μια προσέγγιση που χρησιμοποιείται από τους κοινωνικούς επιστήμονες για να κατανοήσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά. Η θεωρία στηρίζεται σε τρεις άξονες:

- i. επικεντρώνεται στην ατομική συμπεριφορά
- ii. υποθέτει ότι το κάθε άτομο στοχεύει να αυξήσει στον ανώτερο βαθμό τα κέρδη (τα οποία προκύπτουν από μια συμπεριφορά)
- iii. τα άτομα είναι ιδιοτελή (ενδιαφέρονται για το προσωπικό τους συμφέρον)¹²⁵

Η Θεωρία αρχικά χρησιμοποιήθηκε σε οικονομικά μοντέλα (J. Heineke “Economic Models Of Criminal Behavior”,1978). Σχετίζεται επίσης με την Θεωρία του εκφοβισμού. Σύμφωνα με αυτή, η λογική σκέψη της ποινικής τιμωρίας αντισταθμίζει το κίνητρο του εγκλήματος¹²⁶.

Σύμφωνα με τον Keel (1997) τα κεντρικά σημεία της Rational Choice Theory είναι τα εξής:

- 1) Ο άνθρωπος είναι ένας λογικός ηθοποιός.
- 2) Η λογική εμπλέκει υπολογισμό σκοπών και μέσων.

¹²⁵ GUL S.K., «An Evaluation of the Rational Choice Theory in Criminology», The rational choice theory in criminology, 2009, 36-44, όπως αναφέρεται στο *Deviant Behavior*, C. ROBERSON- E.A. CARRIDO, CRC PRESS, 2016

¹²⁶ AKERS R., «Rational Choice, Deterrence, and Social Learning Theory in Criminology: The Path Not Taken», JOURNAL OF CRIMINAL LAW, VOLUME 81, V. 81, ISSUE 3,1990, art. 6, 653-676

- 3) Τα άτομα (ελεύθερα) επιλέγουν συμπεριφορά, μαζί συμμορφωμένη και αποκλίνουσα, βασισμένη στους λογικούς τους υπολογισμούς.
- 4) Το κεντρικό στοιχείο του λογισμού περιλαμβάνει μια ανάλυση κερδών και ζημιών. Ευχαρίστησης έναντι του πόνου ή ηδονιστικού λογισμού.
- 5) Η επιλογή, μαζί με όλες τις άλλες συνθήκες ίσες, θα κατευθυνθεί προς την μέγιστη ατομική ευχαρίστηση.
- 6) Η επιλογή μπορεί να ελεγχθεί μέσα από την αντίληψη της κατανόησης του ενδεχόμενου πόνου ή τιμωρίας που θα ακολουθήσει την πράξη που κρίνεται ως παραβίαση του κοινωνικού συμβολαίου.
- 7) Το Κράτος είναι υπεύθυνο για την διατήρηση της τάξης και την διαφύλαξη του κοινού καλού μέσα από ένα σύστημα νόμων (αυτό το σύστημα αποτελεί την ενσάρκωση του κοινωνικού συμβολαίου) .
- 8) Η ταχύτητα, η αυστηρότητα και η βεβαιότητα της ποινής αποτελούν το στοιχείο - κλειδί στην κατανόηση της ικανότητας του νόμου να ελέγχει (ρυθμίζει, συγκρατεί) την ανθρώπινη συμπεριφορά¹²⁷.

Η βασική υπόθεση της θεωρίας δηλαδή είναι ότι οι λογικές αποφάσεις βασίζονται στην επιθυμία των ατόμων, η επιλογή που θα κάνουν, η συμπεριφορά που θα επιδείξουν θα είναι τέτοια ώστε να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη και να ελαχιστοποιήσουν τις ζημιές. Τίθεται έτσι το ερώτημα: τι αποτελεί τελικά κέρδος και ζημιά για το άτομο;

Με τι σχετίζεται η αντίληψή μας ή η αίσθησή μας για το τι αποτελεί όφελος και τι ζημιά; Έχει να κάνει με ατομικούς, κοινωνικούς ή βιολογικούς παράγοντες;

Στις περιπτώσεις της έρευνας, ενώ παρουσιάζεται η εγκληματική ιδέα καιρό διαμορφωμένη και επεξεργασμένη πριν από την εγκληματική πράξη (εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες ως κίνητρο παρουσιάζεται από τον/την δράστη η άμυνα), τα «βαθύτερα» κίνητρα μοιάζουν

¹²⁷ GUL S.K., «An Evaluation of the Rational Choice Theory in Criminology», The rational choice theory in criminology, 2009, 36-44, όπως αναφέρεται στο «Deviant Behavior», C. ROBERSON- E.A. CARRIDO, CRC PRESS, 2016

να προέρχονται και να εκπορεύονται από τον ίδιο τον τρόπο διαμόρφωσης της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου. Η θεώρηση των κερδών και των ζημιών σχετίζεται με το σύστημα αξιών του κάθε ατόμου, το οποίο οικοδομείται τόσο μέσα από το στενό οικογενειακό περιβάλλον, όσο και από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και τις αξίες που επικρατούν σε κάθε εποχή. Θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε μια πυραμίδα ανάλογη με αυτή του Maslow σχετικά με τις ανθρώπινες ανάγκες. Μια πυραμίδα αξιών. Η θέση που έχει για το άτομο η κάθε αξία στην πυραμίδα, επηρεάζει τις αποφάσεις του. Τα κίνητρα (ορμές ή κατασκευασμένοι από το περιβάλλον στόχοι που πρέπει να ικανοποιηθούν) καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την θέση που κατέχει η κάθε αξία, στην αξιακή πυραμίδα του κάθε ανθρώπου (σελ 112 στην παρούσα εργασία). «Η σχέση μεταξύ των ατομικών και περιβαλλοντικών αιτιακών παραγόντων της συμπεριφοράς είναι προσθετική». Το τελικό αποτέλεσμα της συμπεριφοράς ενός ατόμου είναι συνάρτηση των προσωπικών του χαρακτηριστικών αλλά και της δράσης περιβαλλοντικών παραγόντων, οι οποίοι μπορούν να δρουν θετικά και να διευκολύνουν το αποτέλεσμα των προσωπικών Δυνάμεων ή να δρουν αρνητικά και να μειώνουν το αποτέλεσμα των προσωπικών δυνάμεων¹²⁸.

Συναφής με την διάκριση άμεσων και έμμεσων αιτιών του συμβάντος στα δικαστήρια, είναι και η σχέση της **πρόθεσης** με το όλο συμβάν. Αν κάποιος σκοτώσει κάποιον με μαχαίρι, η βιομηχανική παραγωγή μαχαιριών δεν θεωρείται ότι έχει άμεση αιτιακή σχέση με το συμβάν, διότι δεν είχε πρόθεση να σκοτώσει το συγκεκριμένο θύμα. Η σχέση της βιομηχανίας με το συμβάν είναι έμμεση. Αντίθετα ο δράστης θεωρείται άμεσα υπεύθυνος για το αποτέλεσμα. Οι αιτίες μπορούν να είναι λεπτομερειακές ή καθ'ολοκληρίαν (να αφορούν μέρος ή συνολικά το συμβάν). Να είναι επίσης πρόσφατες ή παλιές, ανάλογα με την χρονική στιγμή στην οποία τοποθετούνται σε σχέση με το συμβάν. Όταν αναφερόμαστε

¹²⁸ ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α., *Ψυχολογία Κινήτρων*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2012, σελ. 216-217

στον «βρασμό ψυχικής ορμής» με βάση την ψυχολογία των κινήτρων, αναζητείται αν υπήρχε παλαιότερη πρόθεση και αν υπήρχε προμελέτη ή στιγμιαία παρόρμηση¹²⁹. Ανατρέχοντας όμως και πάλι στις έρευνες του De Greeff, θα δούμε πώς σημειώνει σε σχέση με την εγκληματική ιδέα, την εγκληματική πράξη και τη βία, ότι η τελευταία έχει χρόνο επώασης διαφορετικό για κάθε άτομο. Η ιδέα ανατροφοδοτείται από τα γεγονότα. Φτάνοντας ο/η δράστης στην εγκληματική πράξη, ειδικά στις περιπτώσεις των εγκλημάτων πάθους, τιμής ή λύτρωσης, λειτουργεί και επεξεργάζεται με λογικό τρόπο την απόφαση με την έννοια του ότι το ψυχικό άλγος που βιώνει είναι τέτοιου βαθμού που η τιμωρία μετέπειτα της πράξης του γίνεται αντιληπτή ως λιγότερο επιζήμια από την συνέχιση της κατάστασης που αντιμετωπίζει. Από την άλλη μεριά όταν τα κίνητρα της πράξης είναι οικονομικά, οι περιπτώσεις της έρευνας μας παραπέμπουν σε μια τυπολογία ατόμων τα οποία έχουν υψηλά στο αξιακό τους σύστημα την οικονομική ευμάρεια. Ωστόσο αρκετοί συνάνθρωποί μας έχουν παρόμοιες αντιλήψεις και κίνητρα. Δεν οδηγούνται όλοι στο έγκλημα. Επίσης πολλά άτομα βιώνουν έντονα συναισθήματα και ψυχικό πόνο. Δεν οδηγούνται όλοι στην ανθρωποκτονία. Για την ακρίβεια ένα πολύ μικρό ποσοστό οδηγείται σε κάτι τέτοιο. Οι παράγοντες βρίσκονται στην πηγή δημιουργίας των παραγόντων των ιδίων των κινήτρων. Είναι είτε εισαγωγικά, είτε σχηματίζονται και ενυπάρχουν αναμένοντας έναν «απελευθερωτικό μηχανισμό» για να εκφραστούν. Η ικανοποίησή τους είναι μια συνάρτηση συγκεκριμένων συνθηκών (περιβάλλον, συμπεριφορά θύματος, συμπεριφορά προσώπων που εμπλέκονται στην υπόθεση).

Μια πυραμίδα, ανάλογη με την πυραμίδα αναγκών του Maslow θα μπορούσε να είναι η παρακάτω:

¹²⁹ ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α., *Ψυχολογία Κινήτρων*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2012, σελ. 216-217

ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΑΞΙΩΝ



Τι συμβαίνει όμως όταν αντιμετωπίζουμε μια γνωστική δυσαρμονία; Όταν δηλαδή κίνητρα, επιθυμίες, ανάγκες και αξίες έρχονται σε σύγκρουση με αντίθετα κίνητρα και αντιφατικές επιθυμίες.

Στην ζωή του μέσου ανθρώπου παράδειγμα γνωστικής ασυνέπειας μπορεί να θεωρηθεί η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι καπνιστές. Ενώ γνωρίζουν τις συνέπειες του καπνίσματος συνεχίζουν να καπνίζουν, επιλέγοντας να τονίσουν τα θετικά για αυτούς στοιχεία της συνήθειας ή υποστηρίζουν ότι ίσως δεν βλάπτει τόσο πολύ. Η ουσία των σχετικών ερευνών σχετικά με τα αντιφατικά κίνητρα τις αποφάσεων, των πράξεων και της συμπεριφοράς του ατόμου συμπυκνώνεται στην φράση του Festinger: φτάνουμε να αγαπούμε αυτό για το οποίο έχουμε υποφέρει. Αυτό βέβαια είναι αλήθεια μόνο αν έχουμε διαλέξει έως ένα βαθμό, να υποφέρουμε. Στις περιπτώσεις αυτές ανακαλούνται στην μνήμη μας επιλεκτικά, εμπειρίες που είναι δυνατόν να υποστηρίξουν τη θέση μας¹³⁰. Ο βαθμός ηθικής ανάπτυξης του ατόμου (αυτόνομη ηθική), η ικανότητα να ξεχωρίζει το

¹³⁰ ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α., *Ψυχολογία Κινήτρων*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2012, σελ. 201-203

σωστό από το λάθος, να σέβεται τις αξίες που ορίζει η κάθε κοινωνία και να ακολουθεί τους κανόνες της, καθορίζουν τα κίνητρα και τις αποφάσεις τις οποίες θα λάβει σε κρίσιμες στιγμές. Τα κέρδη και οι ζημιές κάθε απόφασης (ακόμα και αυτής της ίδιας της εγκληματικής πράξης) δεν είναι όμοιες για τον κάθε άνθρωπο. Σχετίζονται με τις βασικές αρχές και το αξιακό του σύστημα. Τα κίνητρα κάθε πράξης αντικατοπτρίζουν αυτό ακριβώς, τις αξίες και τις ανάγκες του. Παραδείγματος χάρη αν κάποιος θεωρεί ότι η οικονομική ευμάρεια βρίσκεται πάνω από τον σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή, δεν θα θεωρήσει λανθασμένη πράξη την ανθρωποκτονία. Αν για κάποιο άτομο η στέρηση της ελευθερίας του είναι βασική αξία, τότε θα φροντίσει με κάθε τρόπο να αποφύγει οτιδήποτε θα τον οδηγήσει στην απώλειά της.

Πολλές φορές, ειδικά όταν υπάρχει στενή και για αρκετό καιρό αλληλεπίδραση δράστη-θύματος, η εγκληματική απόφαση δεν είναι αυθόρμητη. Η εγκληματική ιδέα ανατροφοδοτείται και επιβεβαιώνεται μέχρι το άτομο να φτάσει στην ανθρωποκτονία. Προηγούνται της εγκληματικής πράξης οι αμφιβολίες, οι προπαρασκευαστικές πράξεις, η επιβεβαίωση της απόφασης (λόγω των καταστάσεων) στην αντίληψη του/της δράστη, η φαντασιακή αναπαράσταση της δολοφονίας και η επώαση (όλο αυτό το διάστημα) της βίας η οποία πρόκειται να ξεσπάσει. Σε όλη αυτή τη διαδρομή το ψυχικό άλγος είναι παρόν και γίνεται εντονότερο.

Σε σχέση με τον «βρασμό ψυχικής ορμής» θα ήταν δυνατόν να δημιουργηθεί βάσει των ερευνών που ήδη έχουν αναφερθεί καθώς και της παρούσας έρευνας, ένα συνεχές από το Α έως το Ω, στο οποίο θα μπορούσαμε να εντάξουμε τα στάδια από την σύλληψη της εγκληματικής ιδέας στην εγκληματική πράξη:



Το τελευταίο στάδιο, αυτό της συνειδητοποίησης της πράξης σε κάποιες περιπτώσεις αργεί να συμβεί (παρατηρήθηκε και στην παρούσα έρευνα). Η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής, ειδικά όταν υπήρχε στενή οικογενειακή, φιλική ή ερωτική σχέση αποτελεί εγκληματική πράξη που συνταράσσει τον ψυχισμό του/της δράστη. Η παραδοχή της και η κατανόηση της, ακόμα και όταν αυτός/ αυτή έχει καταδικαστεί και έχει οριστεί η ποινή του/ της, είναι μια επίπονη διαδικασία και χρειάζεται χρόνο και βοήθεια των ειδικών επιστημόνων της φυλακής.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τόσο τα βιογενή ή πρωταρχικά κίνητρα (που υπηρετούν την διατήρηση της φυσιολογικής ισορροπίας του οργανισμού), όσο και τα κοινωνιογενή ή δευτερογενή (που σχετίζονται με διαδικασίες μάθησης) –Maslow 1954-

αποτελούν συνειδητές ή ασυνείδητες δυνάμεις που ωθούν τον οργανισμό σε κάποια δραστηριότητα. Θέτουν σκοπούς και στόχους. Τα κίνητρα που έχουν «χτιστεί» κατά τα κρίσιμα στάδια ανάπτυξής μας, καθορίζουν τις αποφάσεις μας, ειδικά τις σημαντικές, ακόμα και τις στιγμές που δεν το συνειδητοποιούμε πλήρως. Δημιουργούν κατά την διάρκεια της ζωής μας ένα γνωστικό ψηφιδωτό αξιών οι οποίες ανάλογα με το πόσο δυνατές ή ανθεκτικές είναι (αυτό σχετίζεται με την ύπαρξη ή μη αυτόνομης ηθικής του κάθε ατόμου) θα θέσουν τα κριτήρια των λογικών υπολογισμών όταν λάβουμε την

απόφαση ή μη μιας πράξης. Κέρδη ή ζημιές, υπομονή ή λύτρωση (απελευθέρωση), ελευθερία ή εγκληματική πράξη και φυλάκιση. Ας μην ξεχνάμε αυτό που σημειώνει και ο D. Katz (1965) , ότι τα κίνητρα δηλαδή μεταβάλλουν την αξία τους ανάλογα με τις ανάγκες. Θα προσθέταμε ότι τα κίνητρα μεταβάλλονται ανάλογα και με τις κοινωνικές συνθήκες, με τις αλληλεπιδράσεις με το θύμα και με τις καταστάσεις σε σχέση με το παραπάνω συνεχές από το Α έως το Ω, από την εγκληματική ιδέα έως την εγκληματική πράξη.

Η ανάλυση του *mondu operandi* της εγκληματικής πράξης μας βοηθά να αναλύσουμε τα στοιχεία τόσο της ίδιας της πράξης, όσο και της προσωπικότητας του/της δράστη. Ειδικά για τις περιπτώσεις των ανθρωποκτόνων γυναικών που είχαν κακοποιηθεί κατά το παρελθόν από το θύμα, το σχέδιο δράσης το οποίο έχει μελετηθεί, σχετίζεται περισσότερο με την ολοκλήρωση της δολοφονικής πράξης επιτυχώς και όχι τόσο με την αποφυγή της σύλληψης. Όμοια στην έρευνα παρατηρείται το ίδιο και στις περιπτώσεις εγκλημάτων τιμής, λύτρωσης, εκδίκησης και άμυνας. Στόχος είναι η εξασφάλιση του θανάτου του θύματος. Η προσπάθεια να διαφύγει ο/η δράστης της σύλληψης και να καλύψει στοιχεία παρουσιάζεται μετά τον φόνο. Υπάρχει προμελέτη ήδη από την δημιουργία της εγκληματικής ιδέας και καθ' όλη τη διάρκεια των προπαρασκευαστικών του εγκλήματος πράξεων, αλλά όχι προσχεδιασμός.

B.2.3 ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Οι συνεντεύξεις ήταν συνολικά είκοσι (20). Δώδεκα (12) πραγματοποιήθηκαν στις ανδρικές φυλακές Κορυδαλλού και οκτώ (8) στις γυναικείες φυλακές Ελεώνα της Θήβας. Και οι οκτώ γυναίκες είχαν καταδικαστεί για φόνο εκ προμελέτης. Συνολικά κρατούνταν στο σωφρονιστικό κατάστημα είκοσι δύο (22) αλλά μόνο οι οκτώ, δέχτηκαν να μιλήσουν.

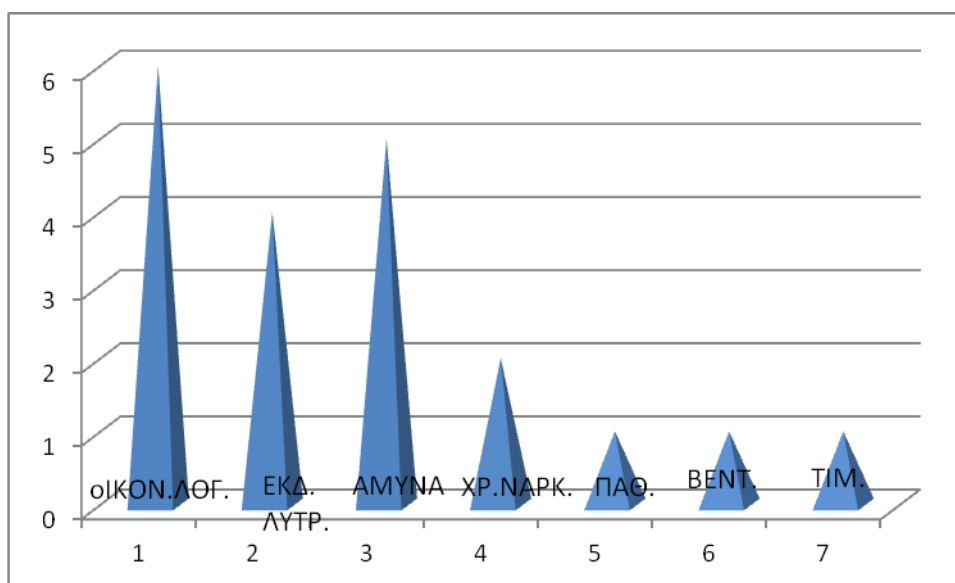
Οι υπόλοιπες αρνήθηκαν επειδή δεν ήθελαν να ξαναθυμηθούν το γεγονός ή επειδή φοβήθηκαν για τυχόν δημοσιοποίηση των στοιχείων τους παρά την διαβεβαίωση που υπήρξε για το αντίθετο. Για το ίδιο αδίκημα στις ανδρικές φυλακές Κορυδαλλού ήταν 16 και δέχτηκαν να συμμετέχουν οι δώδεκα (12), οκτώ υπόδικοι και τέσσερις καταδικασθέντες. Από τους υποδίκους αυτοί που παραδέχτηκαν την ενοχή τους ήταν πέντε, ενώ αυτοί που δεν παραδέχτηκαν ήταν τρεις. Από τους κατάδικους οι δύο, οι μισοί δηλαδή, δεν παραδέχτηκαν την ενοχή τους και δύο παραδέχτηκαν ότι διέπραξαν το έγκλημα. Από τις κρατούμενες στον Ελαιώνα Θήβας, οι πέντε παραδέχτηκαν την ενοχή τους, ενώ οι τρεις όχι.

Συνολικά από τις είκοσι (20) περιπτώσεις των ανθρωποκτονιών της έρευνας στις τέσσερις (4), επενέβη η αστυνομία κάποιο διάστημα πριν το περιστατικό, μετά από έκκληση των δραστών ή των γειτόνων της περιοχής.

-Σε σχέση με τα κίνητρα θα μπορούσαμε να κατηγοριοποιήσουμε τις ανθρωποκτονίες της έρευνας ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

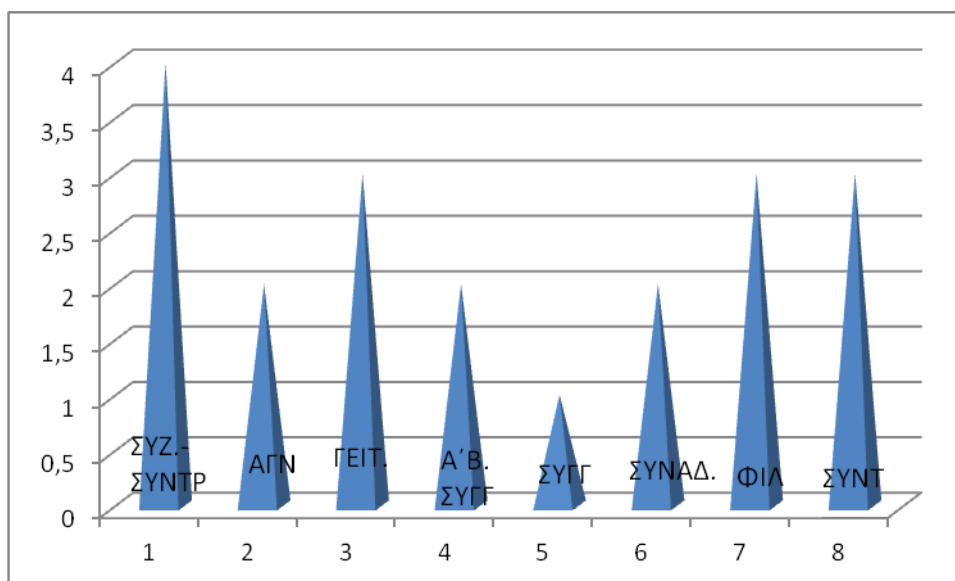
ΚΙΝΗΤΡΑ	Περιπτώσεις
Οικονομικοί λόγοι	6
Εκδίκηση -Λύτρωση	4
Άμυνα	5
Χρήση ναρκωτικών	2
Πάθους	1
Βεντέτα	1
Τιμής	1
ΣΥΝΟΛΟ	20



ΠΙΝΑΚΑΣ 2

-Σχέσεις δράστη- θύματος :

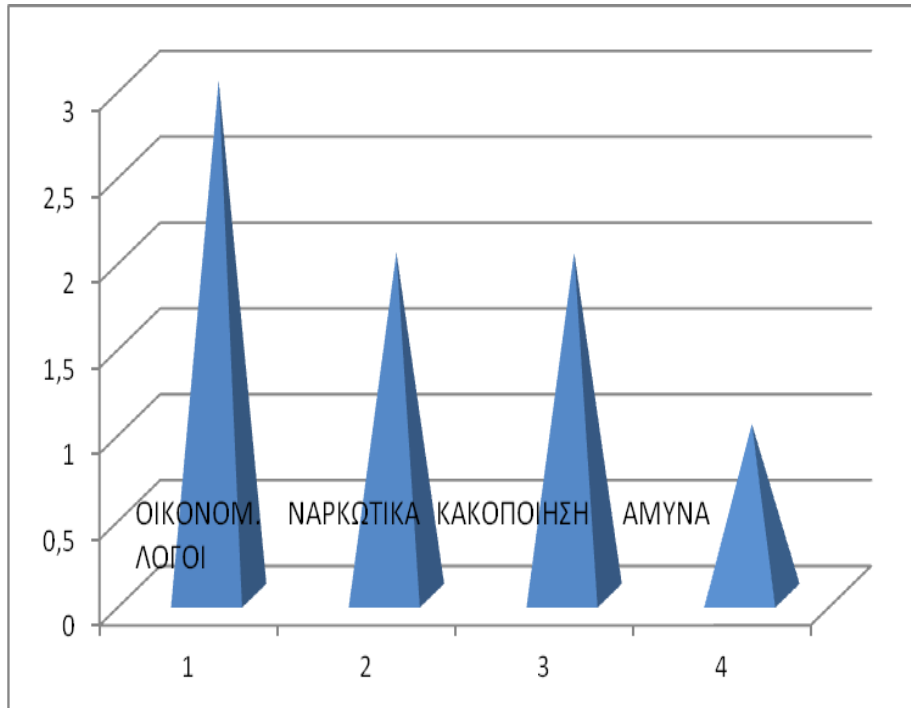
ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗ-ΘΥΜΑΤΟΣ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Σύζυγοι /σύντροφοι	4
Άγνωστοι /ες	2
Γείτονες	3
Α΄ βαθμού συγγενείς	2
Συγγενείς	1
Συνάδελφοι/ες	2
Φίλοι /ες	3
Συντοπίτες	3
ΣΥΝΟΛΟ	20



ΠΙΝΑΚΑΣ 3

-Σε σχέση με τις γυναίκες που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα τα κίνητρα κατηγοριοποιούνται ως εξής :

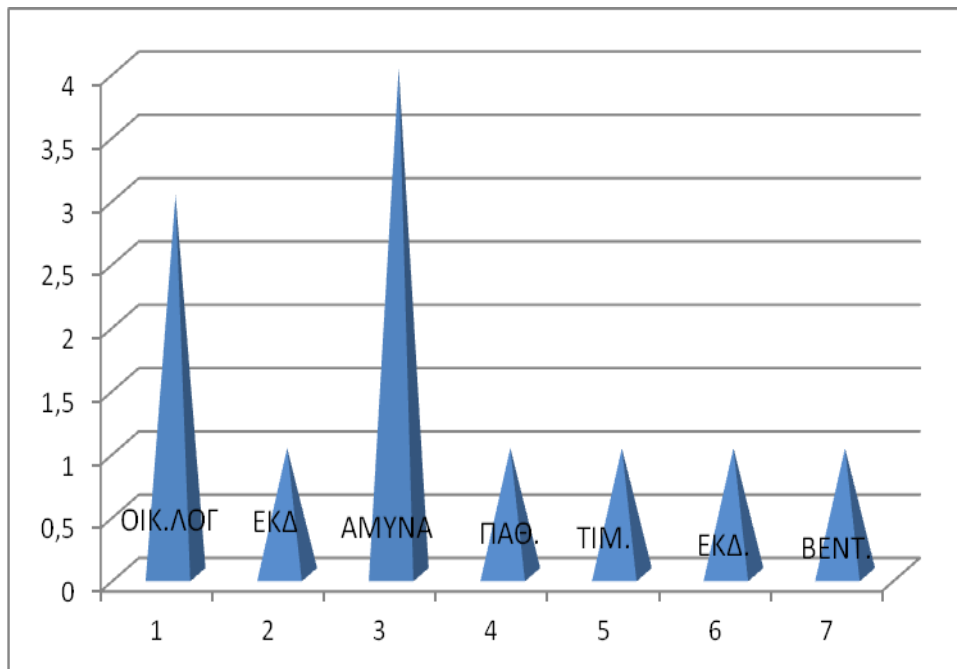
ΚΙΝΗΤΡΑ-ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Οικονομικοί λόγοι	3
Χρήση ναρκωτικών	2
Χρόνια ψυχολογική και σωματική κακοποίηση	2
Αντίδραση σε σεξουαλική παρενόχληση - άμυνα	1
ΣΥΝΟΛΟ	8



ΠΙΝΑΚΑΣ 4

-Αντίστοιχα για τους άνδρες:

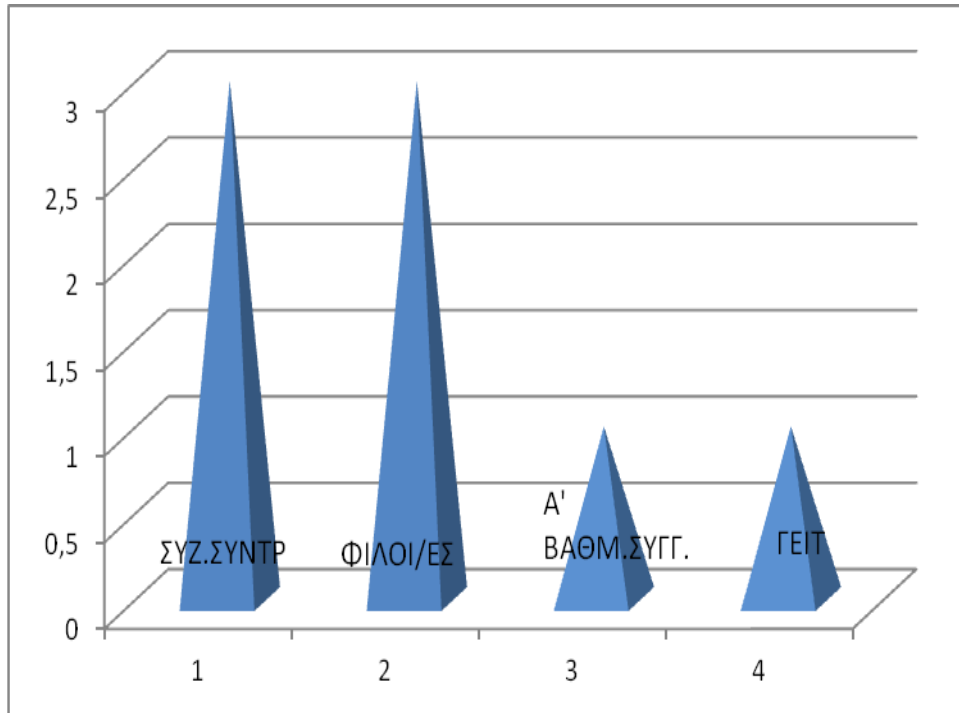
ΚΙΝΗΤΡΑ(ΔΡΑΣΤΕΣ ΑΝΔΡΕΣ)	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Οικονομικοί λόγοι	3
Εκδίκηση/ξεκαθάρισμα λογαριασμών	1
Άμυνα	4
Πάθος	1
Τιμής	1
Εκδίκηση- Λύτρωση	1
Βεντέτα	1
ΣΥΝΟΛΟ	12



ΠΙΝΑΚΑΣ 5

-Οι σχέσεις δραστών- θυμάτων όταν οι δράστες είναι γυναίκες, καταγράφονται ως εξής :

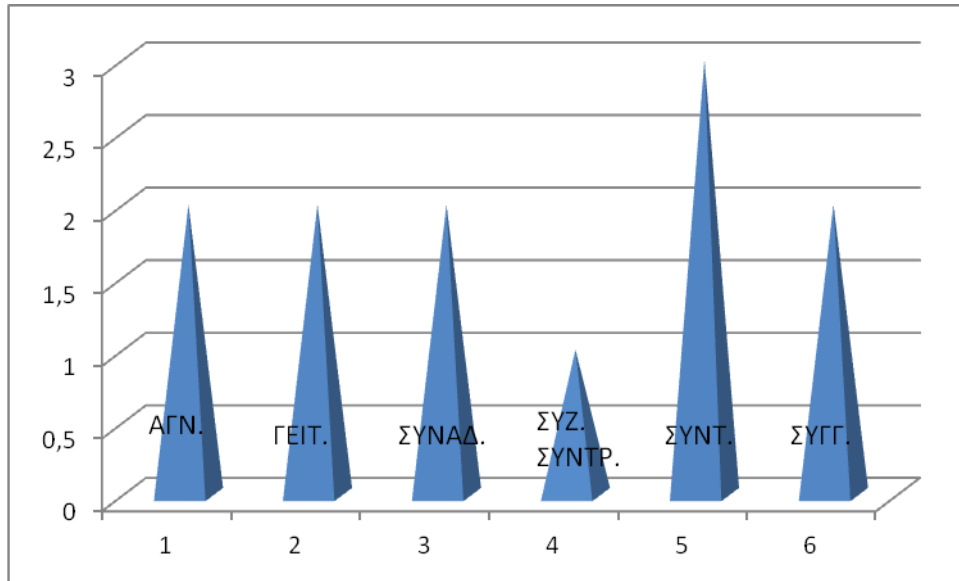
Σχέσεις δράστη- θύματος (γυναίκα δράστης)	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Σύζυγοι/σύντροφοι	3
Φίλες/οι	3
Α΄ βαθμού συγγενείς	1
Γείτονες	1
ΣΥΝΟΛΟ	8



ΠΙΝΑΚΑΣ 6

-Στις περιπτώσεις ανδρών δραστών οι σχέσεις κατηγοριοποιούνται ως εξής :

Σχέσεις δράστη-θύματος (άνδρας δράστης)	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Άγνωστοι	2
Γείτονες	2
Συνάδελφοι	2
Σύζυγοι/σύντροφοι	1
Συντοπίτες	3
Συγγενείς	2
ΣΥΝΟΛΟ	12



Ένας μεγάλος αριθμός, πέντε (5) στους οκτώ (8), στις ανδρικές φυλακές Κορυδαλλού, αποδέχτηκαν ότι διέπραξαν το έγκλημα παρά το γεγονός του ότι δεν τους είχε καταδικάσει ακόμα κάποιο δικαστήριο. Από την άλλη μεριά από τους τέσσερις (4) καταδικασθέντες οι δύο (2), οι μισοί δηλαδή αποδέχτηκαν την ενοχή τους για το έγκλημα, ενώ οι άλλοι δύο όχι. Δεν φαίνεται ότι το στοιχείο της επερχόμενης δίκης επηρέασε, την παραδοχή ή μη της πράξης από τον δράστη ή τον φερόμενο ως δράστη, όταν συμμετείχε στην έρευνα. Άλλα ποσοτικά στοιχεία της έρευνας αναλύονται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας. Αναλύθηκαν ποσοτικά τα παραπάνω ως βασικά στοιχεία για τον ορισμό ενός προφίλ, ήτοι κίνητρα δραστών και σχέσεις με το θύμα. Ωστόσο όταν κατηγοριοποιούμε τις περιπτώσεις και μελετούμε τα προφίλ των δραστών, θα πρέπει να έχουμε στη διάθεσή μας όλα τα στοιχεία τα οποία σχετίζονται με την ζωή τους και τη δράση τους (οικογενειακά, επαγγελματικά, ηλικιακά, εθνικότητα, σχέσεις και αλληλεπιδράσεις πριν το έγκλημα).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας είναι μια πράξη η οποία επισύρει την έντονη αντίδραση τόσο του επίσημου, όσο και του άτυπου κοινωνικού ελέγχου. Προσβάλλει την ιδέα της ζωής, η οποία αποτελεί θεμελιώδη αξία του κοινωνικού μας συστήματος. Η ανθρωποκτονία αντιμετωπίζεται με την αυστηρότερη των ποινών από το νομικό μας σύστημα και συνήθως την απόρριψη των εγκληματιών από το κοινωνικό σύνολο, ακόμα και όταν έχουν ολοκληρώσει την ποινή τους. Η «συνείδηση του εαυτού» αποτελεί υπέρτατο δώρο, όπως και η ζωή. Ωστόσο μαζί με την συνειδητοποίηση της ύπαρξής μας, έρχεται και η πληγή της θνησιμότητας. Η θνητότητα μας στοιχειώνει από το ξεκίνημα της Ιστορίας¹³¹. Ο «φόβος του θανάτου» σύμφωνα με τον S.Freud, συμπληρώνει το δίπολο, των δυνάμεων που καθορίζουν την πορεία μας, της Ζωής και του Θανάτου ή διαφορετικά της Δημιουργίας και της Επιθετικότητας(η οποία υπό ορισμένες συνθήκες μπορεί να μεταλλαχθεί σε μετουσίωση).Θα μπορούσε και ο ίδιος ο Freud να αναρωτηθεί, όπως και ο Hirsch (“γιατί κάποιοι άνθρωποι δεν εγκληματούν;”), γιατί κάποια άτομα την έμφυτη επιθετικότητα, που πηγάζει από τον φόβο του θανάτου, την μετατρέπουν σε μετουσίωση. Είναι λογικό λοιπόν το έγκλημα της ανθρωποκτονίας να αντιμετωπίζεται με δέος από όλες τις πλευρές. Ακόμα και αυτός ο ίδιος ο εγκληματίας (στις περισσότερες των περιπτώσεων) στην συνειδητοποίηση της πράξης του, αντιδρά με απόγνωση και απελπισία. Οι πιο πολλοί συμμετέχοντες και συμμετέχουσες στην έρευνα δεν φάνηκε από τον τρόπο εξιστόρησης των γεγονότων και του εγκλήματος, ότι δίνουν τόσο μεγάλη σημασία στην «βαριά» ποινή. Η βαρύτητα της πράξης τους, τους εξοντώνει ψυχολογικά. Σε περιπτώσεις κρίθηκε

¹³¹ YALOM I., *Staring At The Sun – Overcoming The Terror Of Death*, 2008, στην ελληνική μετάφραση: *Στον Κήπο Του Επίκουρου – Αφήνοντας Τον Τρόμο Του Θανάτου*, εκδόσεις ΑΓΡΑ, 2008, σελ. 13

αναγκαία η χορήγηση φαρμακευτικής αγωγής (ψυχοφάρμακα) για ένα διάστημα προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κατάστασή τους. Η ίδια η πράξη της αφαίρεσης μιας ανθρώπινης ζωής εγγράφεται στο γνωστικό μας σύστημα ως εκπλήρωση του μεγαλύτερου φόβου μας.

Ένα κρίσιμο στοιχείο σε όλες τις θεωρίες (από κάθε επιστημονική σκοπιά) που αναφέρθηκαν είναι το να αποφύγουμε την ψυχολογιοποίηση και την απομόνωση των συμπεριφορών από τα κοινωνικά πλαίσια. Ο Deschamps, αναφέρει ότι αντιλαμβάνεται κάποιος την πραγματικότητα και λειτουργεί σύμφωνα “με τις πολιτισμικές εμπειρίες που αποκτήθηκαν μέσα στην ομάδα, στην οποία ανήκει το άτομο και της οποίας η σημασία είναι συνδεδεμένη πάντοτε με μια ορισμένη σταθερότητα, μιας «ψυχολογικής άνεσης»¹³².

Η διαδικασία αυτή αποτελεί έναν πιο «εύκολο» και «οικονομικό» τρόπο «μετάφρασης της πραγματικότητας». Πρόκειται ουσιαστικά για γνωστική διαδικασία η οποία όμως καθορίζεται από το κοινωνικό πλαίσιο. Η ανάπτυξη της ηθικότητας τόσο από την έρευνα όσο και από τις θεωρητικές προσεγγίσεις μοιάζει να αποτελεί έναν από τους παράγοντες εγκληματογένεσης. Ειδικά για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας που «σειεί» συθέμελα το αξιακό σύστημα κάθε ανθρώπινης ύπαρξης. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να υπάρξει προβληματισμός πάνω στην εξής βάση: αν ισχύει η θεώρηση του Deschamps ίσως θα ήταν πιο λογικό να ανατρέξουμε στην ανάλυση της F.Digneffe (1989) και των ερμηνειών περί ηθικής και εγκληματικότητας του E. Durkheim και του J. Piaget. Η ψυχοπαθολογία σαφέστατα σε ορισμένες περιπτώσεις διαδραματίζει τον δικό της ρόλο. Ωστόσο η αναγωγή όλων των αποτρόπαιων εγκλημάτων στην κοινωνικοπαθητική ή ψυχοπαθητική προσωπικότητα μάλλον υποδηλώνει την αμηχανία μας στην εξήγηση τέτοιων

¹³² DESCHAMPS I.C., 1977, όπως αναφέρεται στον DEBUYST C. 1989, στην ελληνική έκδοση : *Ηθολογικό Πρότυπο και Εγκληματικότητα*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2005, σελ. 106

συμπεριφορών και κυρίως δεν βοηθά σε μια προσπάθεια πρόληψής τους στα πλαίσια της αντεγκληματικής πολιτικής. Ωστόσο υπάρχουν και άτομα τα οποία χρήζουν ψυχιατρικής βοήθειας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποτελούν τον κανόνα. Η χρήση ναρκωτικών σε συνδυασμό με ελλείψεις (δομικές) κατά την διάρκεια της ανατροφής ενός παιδιού, λειτουργούν επίσης καταλυτικά στην ανάπτυξη εγκληματικών συμπεριφορών. Όπως επίσης και η παιδική κακοποίηση ψυχολογική και σωματική.

Σε σχέση με τα άτομα τα οποία ανήκουν σε υπο-ομάδες , η εκμάθηση εγκληματικών συμπεριφορών καθώς και ο κώδικας τιμής ο οποίος προβάλλεται και υποστηρίζεται από αυτές μοιάζει να καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις αντιδράσεις των ατόμων τα οποία ανήκουν σε αυτές.

Η επιθετικότητα ως φυλογενετικό χαρακτηριστικό στις περιπτώσεις όπου το έγκλημα διαπράττεται όταν ο δράστης βρίσκεται σε άμυνα, παρουσιάζεται ως βασική επιλογή για την διασφάλιση της ζωής του ίδιου του δράστη.

Η παρουσία της αστυνομίας ορισμένες φορές πριν την τέλεση του εγκλήματος, μετά από καταγγελία του δράστη ή του θύματος, κατά την διάρκεια των προπαρασκευαστικών πράξεων και η μη δυνατότητα επέμβασης με κάποιον τρόπο, ίσως πρέπει να τεθεί προς συζήτηση και προβληματισμό.

Το θύμα κατά την διάρκεια αυτών των προπαρασκευαστικών πράξεων όπως αναφέρει και ο De Greeff στο έργο του «Έρωτας και Εγκλήματα από Έρωτα», μοιάζει σε πολλές περιπτώσεις είτε να μην κάνει απολύτως τίποτα για να προστατευθεί από τον κίνδυνο, είτε να «τρέφει» αυτή την ίδια την εγκληματική ιδέα του δράστη. Αυτό διαπιστώθηκε και στις δύο περιπτώσεις εγκλήματος πάθους που εξετάστηκαν στην έρευνα (όπου δράστες ήταν άνδρας και γυναίκα αντίστοιχα). Μια ανάλογη συμπεριφορά είχαν και τα θύματα στις περιπτώσεις όπου κίνητρα ήταν: η

λύτρωση, η άμυνα και η εκδίκηση.

Στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας, ακριβώς επειδή προσβάλλει την πιο θεμελιώδη και αποδεκτή αξία από όλες τις κοινωνίες, την ίδια την ζωή, παρατηρείται σε πολλές περιπτώσεις έντονη ψυχολογιοποίηση των εγκληματιών. Και αυτό διότι είναι δύσκολο να εξηγήσουμε και να αναλύσουμε τα αίτια της συμπεριφοράς τους. Από τον Egas Moniz που το 1935, ανακάλυψε την λοβοτομή και το 1954 βραβεύτηκε με Νόμπελ γι' αυτό, μέχρι τον υποχρεωτικό εγκλεισμό κάποιων εγκληματιών σε ψυχιατρεία, παρατηρούμε το συγκεκριμένο φαινόμενο. Ο Παπαστάμου Στάμος στις πειραματικές έρευνες που διενήργησε τις δεκαετίες 1990-2000 και 2000-2010, σε Ελβετία και Ελλάδα για το φαινόμενο της ψυχολογιοποίησης, συμπεριέλαβε στο δείγμα του και φοιτητές, μέλλοντες δικαστικούς και δικηγόρος προκειμένου να μελετήσει τον βαθμό ιατρικοποίησης-ψυχιατροποίησης και τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των συγκεκριμένων υποκειμένων οι οποίες συνδέονται με την εγκληματικότητα και τις εγκληματικές συμπεριφορές. Τα υποκείμενα της έρευνας μοιράστηκαν σε τρεις ομάδες. Η μία (συνθήκη ελέγχου) απάντησε απλώς σε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο περιελάμβανε 14 προτάσεις πάνω στην *αιτιολογία* της εγκληματικότητας. Στις δύο άλλες ομάδες παρουσιάζονταν πρώτα δύο διαφορετικές αφηγήσεις εγκλημάτων πριν απαντήσουν στο ίδιο ερωτηματολόγιο. Η μία αφήγηση είχε ως θύμα ανθρωποκτονίας έναν διευθυντή νυχτερινού κέντρου και η άλλη έναν διπλωμάτη ξένης χώρας¹³³. Ο Παπαστάμου καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο ψυχολογικός ντετερμινισμός στις αιτιολογικές εξηγήσεις των κοινωνικών συμπεριφορών έχει πάρει τα τελευταία χρόνια μεγάλη έκταση. Το φαινόμενο δεν έχει τις ρίζες του μόνο από μία ιδεολογική πλευρά αλλά εμφανίζεται με διαφορετικές μορφές σε όλο το φάσμα της αιτιολόγησης της εγκληματικότητας. Ακόμα και στις

¹³³ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ Σ., *Ψυχολογιοποίηση*, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2001, σελ. 150-152

περιπτώσεις όπου τα πειραματικά υποκείμενα φέρουν αυτές τις ιδιότητες¹³⁴.

Γι'αυτόν τον λόγο και η αναζήτηση των παραγόντων γένεσης της εγκληματικής συμπεριφοράς θα πρέπει να γίνεται με προσοχή και λαμβάνοντας πάντα υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγεται και αντιμετωπίζεται η εγκληματικότητα.

Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας είναι διαπροσωπικό έγκλημα, το οποίο καθορίζεται στις περισσότερες των περιπτώσεων από τις σχέσεις δράστη- θύματος. Ο συγκερασμός του ατομικού με το συλλογικό στην ερμηνεία των συμπεριφορών των ανθρωποκτόνων εγκληματιών, είναι απαραίτητος, για να καταλήξουμε σε συμπεράσματα. Η διεπιστημονικότητα θα πρέπει να λειτουργεί πολλαπλασιαστικά και όχι προσθετικά. Επιπλέον η εμπειρική μελέτη των περιπτώσεων των ανθρωποκτόνων αποτελεί αδήριτη ανάγκη, προκειμένου να οικοδομήσουμε μια αντεγκληματική πολιτική με γνώμονα τόσο την προστασία της κοινωνίας, όσο και τον σφραγισμό των δραστών και την επανένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Γιατί σε κάθε περίπτωση αυτός θα πρέπει να είναι ο στόχος.

Ο Χέγκελ αναφέρει χαρακτηριστικά: «στην αστική κοινωνία των πολιτών το άτομο δεν έχει αξία όταν είναι απομονωμένο αλλά μόνο όταν αποτελεί μέρος του συνόλου»¹³⁵.

Οι ανθρώπινες κοινωνίες προσπαθούν να περιορίσουν την έκταση των διαφορετικών εκδηλώσεων της ατομικής ή ομαδικής συμπεριφοράς, ώστε να μπορούν να τις αντιμετωπίσουν. Ενώ οι παραδοσιακές κοινωνίες χρησιμοποιούσαν γι'αυτόν τον σκοπό περισσότερο εξαναγκασμό, οι σύγχρονες κοινωνίες βασίζονται στην πειθώ και στην εσωτερική του εξωτερικού ελέγχου από τα μέλη τους, στηρίζονται δηλαδή

¹³⁴ Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ, «ΨΥΧΟΛΟΓΟΠΟΙΗΣΗ», ΠΕΔΙΟ, Αθήνα, 2001, σελ. 160

¹³⁵ HEGEL, 1975, όπως αναφέρεται στο *Πρότυπα Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Μ. DELMAS MARTY, 1983, ελληνική μετάφραση, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2005

στην *ατομική δέσμευση*. Τα μέσα που χρησιμοποιεί το κράτος για να δημιουργήσει αυτή τη δέσμευση είναι συμβολικά¹³⁶.

Στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας οι ποινές είναι αυστηρότερες σε σχέση με άλλες εγκληματικές πράξεις καθώς προσβάλλεται το σημαντικότερο αγαθό του σύγχρονου δυτικού κόσμου, η ανθρώπινη ζωή. Σύμφωνα με το άρθρο 229: 1. Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον τιμωρείται με την ποινή του θανάτου ή με ισόβια κάθειρξη. 2. Αν η πράξη αποφασίστηκε σε βρασμό ψυχικής ορμής, επιβάλλεται η ποινή της πρόσκαιρης κάθειρξης. Ενώ το άρθρο 302 αναφέρει: 1. Όποιος επιφέρει από αμέλεια θάνατο άλλου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. 2. Αν το θύμα της πράξης, η οποία αναφέρεται στην προηγούμενη παράγραφο είναι οικείος του υπαιτίου, το δικαστήριο μπορεί να απαλλάξει τον υπαίτιο από κάθε ποινή, αν πεισθεί ότι λόγω της ψυχικής οδύνης που υπέστη από τις συνέπειες της πράξεώς του δεν χρειάζεται να υποβληθεί σε ποινή.

Η ποινή του θανάτου στην Ελλάδα καταργήθηκε το 1993 (νόμος 2172/1993, άρθρο 33, παράγραφος 1, ΦΕΚ Α΄ 2007). Η τελευταία εκτέλεση στη χώρα έγινε στις 25 Αυγούστου του 1972. Ο δολοφόνος Βασίλης Λυμπέρης είχε καταδικασθεί σε θάνατο για την ανθρωποκτονία της εν διαστάσει συζύγου του, της πεθεράς του, του γιού του και της κόρης του.

¹³⁶ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Ε., *Εσωτερική ασφάλεια και Κοινωνία του ελέγχου*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, 2001, σελ. 24-26



137

Αν σε κάθε περίπτωση στόχο μας αποτελεί η αντεγκληματική πολιτική και η πρόληψη, θα μπορούσαμε μέσα από τις παραπάνω διαπιστώσεις να φτάσουμε στην διάγνωση της επικινδυνότητας ή σε πίνακες «πρόγνωσης της εγκληματικής συμπεριφορά» για να αποφύγουμε στο μέλλον ανάλογα αποτρόπαια εγκλήματα; Η απάντηση είναι πως όχι. Θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε τον χρόνο απονομής δικαιοσύνης καθώς σε κάποιες περιπτώσεις η καθυστέρηση αυτή επιδεινώνει την κατάσταση. Θα μπορούσαμε επίσης να εκπαιδεύσουμε καλύτερα τα όργανα της τάξης που πολλές φορές γίνονται γνώστες των «επικίνδυνων προεγκληματικών καταστάσεων» αλλά φυσικά δεν έχουν δικαιοδοσία να προβούν σε προληπτικές συλλήψεις. Ίσως όμως κάποιο άλλο μέτρο θα ήταν εφικτό. Θα μπορούσαμε επίσης να διοργανώσουμε σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς και γονείς συναντήσεις, σεμινάρια με στόχο την ηθική ανάπτυξη των παιδιών. Παρόλα αυτά δεν θα ήταν δυνατόν να

¹³⁷ <http://policenet.gr/article/%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7-%C2%AB%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AD%CF%81%CE%B7%CE%BB-%CE%BF-%CE%AC%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%80%CE%BF%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%AD%CE%BA%CE%B1%CF%88%CE%B5-%CE%B6%CF%89%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B7-%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD>

προβλέψουμε το έγκλημα. Με την ίδια λογική που οι επιστήμονες δεν μπορούν να προβλέψουν τους σεισμούς. Ίσως είμαστε σε θέση να υποστηρίξουμε αν η εγκληματικότητα γενικά, λόγω των κοινωνικών συνθηκών και με βάση τα μέχρι τώρα στοιχεία, αυξηθεί ή μειωθεί. Ίσως θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι κάτω από κάποιες προϋποθέσεις, τύποι προσωπικοτήτων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (τα οποία αναφέρονται στις παραπάνω έρευνες) θα μπορούσαν να διαπράξουν φόνο. Χωρίς όμως ποτέ να γνωρίζουμε με βεβαιότητα αν αυτό θα συμβεί. Η δυνατότητα πρόγνωσης της μελλοντικής συμπεριφοράς και η αξιοπιστία των προγνωστικών πινάκων, ξεκινούν στην πλειοψηφία τους από τα ίδια μειονεκτήματα που παρουσιάζει η εκτίμηση της επικινδυνότητας του εγκληματία. Οι επικρίσεις που προβάλλονται είναι οι εξής:

α) Η πρόγνωση της μελλοντικής συμπεριφοράς προϋποθέτει η τελευταία να διέπεται από τους φυσικούς νόμους της αιτιότητας. Αυτό όμως αποτελεί πλάνη.

β) Η χρησιμοποίηση των προγνωστικών πινάκων και του συστήματος της βαθμολογίας μεταβάλλει την αξιολόγηση της προσωπικότητας του ανθρώπου σε αυτόματη μηχανιστική εργασία. Δεν αποτελεί όμως αυτό τη φύση του ανθρώπου. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να προσδιοριστεί με αριθμούς.

γ) Όσο λιγότεροι οι προγνωστικοί παράγοντες τόσο γενικότεροι και αόριστοι γίνονται. Θα είναι συνεπώς ελάχιστα χρήσιμοι.

δ) Οι προγνωστικοί παράγοντες είναι εύλογο 'ότι θα είναι επηρεασμένοι από την εθνικότητα, το επίπεδο του πολιτισμού, την κοινωνική τάξη, την οικονομική κατάσταση κλπ των ατόμων της συγκεκριμένης έρευνας. Η αξία τους θα είναι σχετική.

ε) Σε όλες τις έρευνες που έχουν γίνει μέχρι τώρα οι προγνωστικοί πίνακες που καταρτίστηκαν επαληθεύτηκαν μόνο σε κάποια ποσοστιαία αναλογία. Αλλά ο δικαστής, ο σωφρονιστής κλπ που θα κληθεί να εφαρμόσει έναν προγνωστικό πίνακα, ενδιαφέρεται να γνωρίζει αν ο συγκεκριμένος κατηγορούμενος ή κρατούμενος βρίσκεται πάνω ή κάτω από το εκατοστιαίο δείκτη της επαλήθευσης του πίνακα¹³⁸.

Ένας ακόμα λόγος εξαιτίας του οποίου δεν μπορούμε να προβλέψουμε την ανθρωποκτονία είναι οι προεγκληματικές καταστάσεις που αναπτύσσονται και η αλληλεπίδραση δράστη- θύματος. Σημειώνουμε ότι το θύμα δεν ευθύνεται για τις πράξεις του δράστη. Ειδικά όμως στις περιπτώσεις όπου ως κίνητρο παρουσιάζονται οι χρόνιες «κεκές σχέσεις» μεταξύ ατόμων η συμπεριφορά του, χρησιμοποιείται από τον/την δράστη ως μέσο δικαιολόγησης της εγκληματικής πράξης.

Για τον δράστη η συμπεριφορά του θύματος κάποιες φορές «μεταφράζεται» ως προκλητική, υβριστική, που θίγει τον εγωισμό του. Ο/η δράστης έχει την αίσθηση ότι εξωθείται προς την εγκληματική πράξη.

Το εάν η συμπεριφορά του θύματος είναι τόσο οξεία ώστε να προκαλεί τον «βρασμό ψυχικής ορμής», κατά την διάρκεια του οποίου λαμβάνεται η εγκληματική απόφαση και εκτελείται, είναι ζήτημα που ερίζει. Ο/η δράστης συχνά, κατά την «τελική» αντιπαράθεση με το θύμα δεν έχει πλήρως συνθέσει την πράξη στο μυαλό του. Ο δράστης -στις περιπτώσεις εγκλημάτων ζηλοτυπίας- άτομο συμπλεγματικό, με πολλαπλά επικοινωνιακά προβλήματα οφειλόμενα στην ατελή κοινωνικοποίησή του και την ακόμη ελλειπέστερη

¹³⁸ ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ., *Εγκληματολογία*, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 206-208

αυτοεκτίμηση, ανώριμο να χειρίζεται απρόβλεπτες ή δυσάρεστες καταστάσεις, έχοντας βιώσει την απόρριψη από τον/την σύντροφό του, «επιλέγει» ουσιαστικά να εκθέτει εαυτόν στις αλληπάλληλες, συνεχείς απορρίψεις του μελλοντικού θύματος. Είναι και αυτός ένας τρόπος να δικαιολογήσει στον εαυτό του την απόφαση και την πράξη του. Οι ρόλοι «δράστη» και «θύματος», οι οποίοι μετά- εγκληματικά έχουν οριοθετηθεί αυστηρά, δεν είναι το ίδιο σαφείς κατά τον προεγκληματικό χρόνο¹³⁹. Ερωτήματα τέλος τίθενται για την έννοια και τον ορισμό της «ψυχοπαθητικής προσωπικότητας». «Η εικόνα του εγκληματία είναι συχνά η εικόνα μιας διαταραγμένης προσωπικότητας, με έντονα στοιχεία επιθετικότητας και αντικοινωνικότητας». Σε πολλές περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι δύσκολο να εξηγηθεί μια εγκληματική συμπεριφορά, γίνεται αναγωγή στην συγκεκριμένη κατηγορία. Πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες, όπως η Barbara Wootton υποστήριξε ότι πρόκειται για αδυναμία ανακάλυψης των αιτιών μιας συμπεριφοράς η συμπερίληψη στην συγκεκριμένη κατηγορία εγκληματιών. Μήπως οι συνθήκες κράτησης εντείνουν ή δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την έκφραση τέτοιων συμπεριφορών;¹⁴⁰ Σε κάθε περίπτωση η περαιτέρω διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος είναι απαραίτητη. Γενικότερα η έρευνα και η ανάλυση της προσωπικότητας του δράστη είναι αναγκαία καθώς όπως σημειώνει και ο Κ. Γαρδίκας: «παν έγκλημα είναι προϊόν της προσωπικότητας του τελέσαντος τούτο»¹⁴¹

¹³⁹ ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ Π., *Εγκλήματα Ζηλοτυπίας- εγκληματολογική θεώρηση & Νομολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2001, σελ. 202- 203

¹⁴⁰ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1995, σελ.80-82

¹⁴¹ ΓΑΡΔΙΚΑΣ Κ., *Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας*, Αθήνα, 1957, σελ.367

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- i. *ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Α.*, Η βία, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ, Αθήνα, 2007
- ii. *ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Σ.*, Εγκληματολογία, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011
- iii. *ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ Μ.*, Ιδιωτική εκδίκηση και δίκαιο ή ανομία- Βεντέτα και νόμος: Εγκληματολογική Προσέγγιση, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2008
- iv. *ΓΑΡΔΙΚΑΣ Κ. Γ.*, Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας, Αθήνα 1957
- v. *ΓΟΝΑΤΑΣ – ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ.*, Ανθρωποκτονία με πρόθεση- Από την Θεωρία στην Πράξη, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2012
- vi. *ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Ι.*, Στοιχεία Εγκληματολογίας, τόμ. 1^{ος}, Γενική εγκληματολογία, τεύχος 1^ο- Η φύσις του εγκλήματος, Αθήνα 1972
- vii. *ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χ.*, Εισηγήσεις Εγκληματολογίας, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2008
- viii. *ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ.*, Εμπειρική Εγκληματολογία, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1995
- ix. *ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ.*, Τιμωρητικότητα- Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 2008
- x. *ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ Δ.*, Εγκληματολογία, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 1966
- xi. *ΚΟΝΤΑΞΗΣ Θ.*, Ο εκ πεποιθήσεως εγκληματίας, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2001

- xii. *ΚΩΣΤΑΡΙΔΟΥ-ΕΥΚΛΕΙΔΗ Α.*, Ψυχολογία Κινήτρων, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα 2012
- xiii. *ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Ε.*, Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2001
- xiv. *ΜΑΝΟΥ Ν.*, Βασικά στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής, UNIVERSITY STUDIO PRESS, Θεσσαλονίκη, 1988
- xv. *ΝΑΥΡΙΔΗΣ Κ.*, Κλινική Κοινωνική Ψυχολογία, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1994
- xvi. *ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν.*, Ψυχολογία- Σύγχρονη πειραματική, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 2000
- xvii. *ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Π.*, Εγκλήματα Ζηλοτυπίας- εγκληματολογική θεώρηση & Νομολογία, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2001
- xviii. *ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ι.* Εξελικτική Ψυχολογία 3 – η ψυχική ζωή από την σύλληψη ως την ενηλικίωση, Ιδιωτική Έκδοση, 1985
- xix. *ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ι.*, Ψυχολογία των ατομικών διαφορών, Αθήνα 1994
- xx. *ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ Σ.*, Ψυχολογιοποίηση, ΠΕΔΙΟ, Αθήνα 2011
- xxi. *ΣΠΙΝΕΛΛΗ Κ.*, Εγκληματολογία – Σύγχρονες και Παλαιότερες Κατευθύνσεις, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2014
- xxii. *ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ.*, Σχιζοφρένεια και Φόνος, εκδοτικός οίκος Α.Α.ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα 2007
- xxiii. *ΤΣΙΓΚΡΗΣ Α.*, Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Θεσσαλονίκη, 2002
- xxiv. *ΤΣΟΥΡΑΜΑΝΗΣ Χ.*, Ο φόνος στην Ελλάδα- εγκληματολογική θεώρηση, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ , Αθήνα-Κομοτηνή 1999
- xxv. *ΦΑΡΣΕΛΑΚΗΣ Ι.*, α΄ Παραβατικότητα Και Κοινωνικός Έλεγχος Των Ανηλίκων, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1985

- xxvi. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., Η εγκληματολογική σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1990
- xxvii. ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., Στοιχεία Εγκληματολογίας, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1996
- xxviii. ΧΑΪΔΟΥ Α., Θετικιστική Εγκληματολογία, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα, 1996

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- i. *CUSSON M.*, Criminologie Actuelle, Paris, Presses Universitaires de France, 1998- ελληνική μετάφραση: Σύγχρονη Εγκληματολογία, μετάφραση Η.ΣΑΓΚΟΥΝΙΟΥ-ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Δ/ΝΣΗ Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2002
- ii. *DEBUYST C.*, Modèle Éthologique Et Criminologie, Liège/Bruxelles, Mardaga, 1985- ελληνική μετάφραση: Ηθολογικό Πρότυπο Και Εγκληματολογία, μετάφραση Η.ΣΑΓΚΟΥΛΙΔΟΥ-ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Δ/ΝΣΗ Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1999
- iii. *DE GREEFF E.*, Amour Et Crimes D'amour, Brussels, Vandenplas. Deklerck, J. 1942- ελληνική μετάφραση: Έρωτας Και Εγκλήματα Από Έρωτα, μετάφραση Η.ΣΑΓΚΟΥΛΙΔΟΥ-ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Δ/ΝΣΗ Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1989
- iv. *DELMAS – MARTY M.*, Modeles Et Mouvements De Politique Criminelle, ECONOMICA PARIS, 1983- ελληνική μετάφραση: Πρότυπα Και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, μετάφραση και εισαγωγή: ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χ., Δ/ΣΗ Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2005

- v. *DIGNEFFE F.*, Ethique Et Delinquance , Genève-Paris, Médecine et Hygiène-Méridien Klincksiek, 1989- ελληνική μετάφραση: Ηθική Και Εγκληματικότητα, μετάφραση Η.ΣΑΓΚΟΥΝΙΔΟΥ-ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Δ/ΝΣΗ Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, Αθήνα 2005
- vi. *HAYES N.*, Foundations Of Psychology- An Introductory Text, Routledge London, 1994, ελληνική μετάφραση: Εισαγωγή Στην Ψυχολογία Β΄ Τόμος, επόπτης Ι.ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, Αθήνα 1998
- vii. *INNES B.* Profile Of Criminal Mind, ελληνική μετάφραση: Το Προφίλ Του Εγκληματικού Νου, μετάφραση: Α. ΒΑΣΙΛΙΑ, εκδόσεις ΚΟΧΛΙΑΣ, 2003
- viii. *JONES D.*, Understanding Criminal Behavior, WILLAN PUBLISHING, PORTLAND OREGON U.S.A., 2008
- ix. *LEAUTE J.*, Notre Violence, Published by Denoël, 1977- ελληνική μετάφραση: Η Ανθρώπινη Βία, Δ/ΝΣΗ Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ , Αθήνα 1991
- x. *PRINS H.*, Criminal Behavior, The Pitman Press. 1973
- xi. *MICHAUD J. B.*, Cohesive Force : Feud in the Mediterranean and the Middle East, 1975, B. BLACKWELL
- xii. *YALOM I.*, Staring At The Sun- Overcoming The Terror Of Death, Jossey-Bass 2008- ελληνική μετάφραση: Στον Κήπο Του Επίκουρου-Αφήνοντας Πίσω Τον Τρόμο Του Θανάτου, μετάφραση Ε.ΑΝΔΡΙΤΣΟΥ-Γ.ΖΕΡΒΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ, Αθήνα 2008

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΑ – ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

- i. *ΑΣΤΡΙΝΑΚΗΣ Α.- ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ.- ΙΑΤΡΙΔΗΣ Τ.*, «Ο ρόλος της ντροπής και της υπερηφάνειας στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας κατοίκων της ορεινής κεντρικής Κρήτης(επιχειρησιακός θεωρητικός σχεδιασμός κοινωνικής έρευνας)», άρθρο στο: Η σύγχρονη εγκληματολογία η αντιμετώπιση της και η επιστήμη της εγκληματολογίας, Τόμος I (Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗ), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2011
- ii. *BENIZEΛΟΣ Ε.-ΚΑΛΑΒΡΟΣ Κ.- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α.- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ.*, Σχέσεις Δράστη-Θύματος Από Θυματολογική Σκοπιά, Ελληνική εταιρεία θυματολογίας – Εργαστήριο εγκληματολογίας Νομικής Σχολής Παν/μίου Θεσσαλονίκης , εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ , Αθήνα- Κομμοτηνή 1991
- iii. *ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ Γ.- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Φ.*, Προσωπικότητα - Θεωρίες Κλινική Πρακτική και Έρευνα» , ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 2011
- iv. *ΤΣΑΛΙΚΟΓΛΟΥ Φ.*, «Περί βίας και ψυχολογίας. Η αμηχανία της ψυχολογίας απέναντι στο φαινόμενο της βίας» άρθρο στο: «Η σύγχρονη εγκληματολογία η αντιμετώπιση της και η επιστήμη της εγκληματολογίας» Τόμος I (Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Ι.ΦΑΡΣΕΔΑΚΗ), ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 2011
- v. Βασικές Έννοιες Κοινωνιολογίας, Επιστημονική Επιμέλεια: Κ.ΨΥΧΟΠΑΙΔΗΣ, εκδόσεις ΚΕΝΤΑΥΡΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1997

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ – ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

- i. *GUL S.K.*, «An Evaluation of the Rational Choice Theory in Criminology», The rational choice theory in criminology, 2009, 36-44, όπως αναφέρεται στο *Deviant Behavior*, C. ROBERSON- E.A. CARRIDO, CRC PRESS, 2016
- ii. *HEIDEN L.-HERSEN M.*, INTRODUCTION TO CLINICAL PSYCHOLOGY, Plenum Press, N.Y. 1995- ελληνική μετάφραση: Εισαγωγή στην Κλινική Ψυχολογία, επιμέλεια Α.ΚΑΛΑΝΤΖΗ-ΑΖΙΖΙ, Φ.ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ , Αθήνα 1999
- iii. *HOGG M.A.- VAUGHAN G.M.*, Social Psychology, Pearson Education Limited, 2008- ελληνική μετάφραση: Κοινωνική Ψυχολογία, μετάφραση Ε.ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ-Α.ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2010
- iv. *JACKSON J. & BEKERIAN D.*, Offender Profiling- Theory, research and article» WILEY, 1999
- v. *LANE B. & GREGG W.*, The Encyclopedia of Serial Killers HEADLINE BOOK PUBLISHING PLC, LONDON 1992
- vi. *LEVI J.- FOX A.*, America's Growing Menace- Mass Murder- Chilling profiles Of Compulsive Killers, Plenum Press, N.Y.,1985
- vii. *PAKES F.- PAKES S.* , Criminal Psychology, WILLAN Publishing, Portland Oregon, U.S.A. 2009
- viii. *WOLFGANG M.- FERRACUTI F.*, The subculture of Violence, Tavistock LONDON 1967- ελληνική μετάφραση: Η Υποκουλτούρα Της Βίας, Δ/ΝΣΗ ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι., ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Αθήνα 1995

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ- ΕΡΓΑΣΙΕΣ- ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

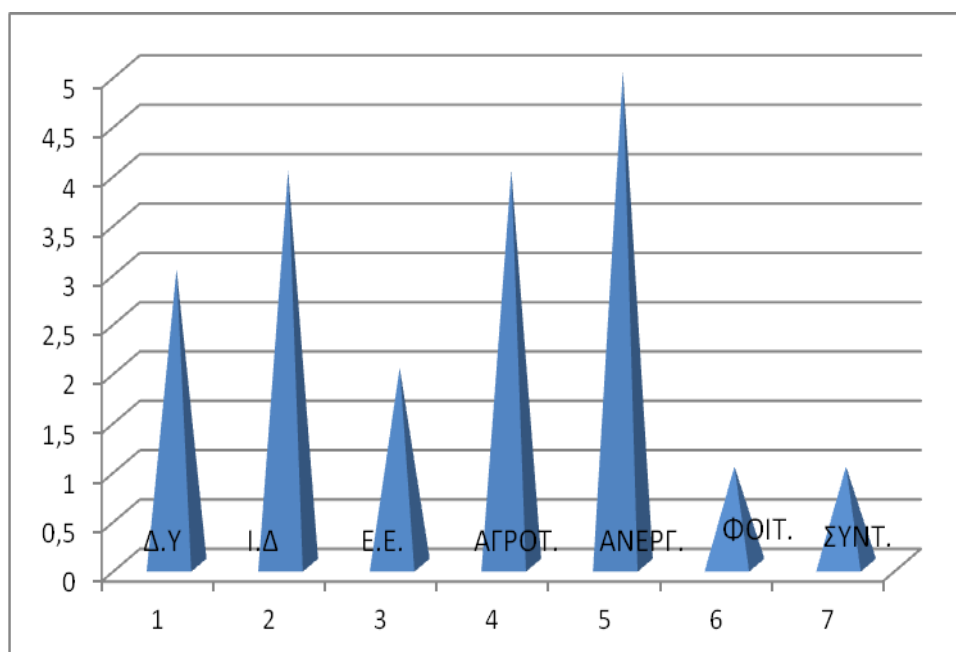
- i. Monahan J. "Mental disorder and violent behavior" American Psychologist, 47: 511-521,1992 και Swanson J , Estroff S, Swartz M et al., 'Violence and severe mental disorder on clinical and community population: the effects of psychotic symptoms, commorbidity, and lack of treatment" Psychiatry, 60: 1-22, 1997
- ii. Paul J Goldstein. "The Drugs/Violence Nexus: A Tripartite Conceptual Framework." «Journal of Drug Issues» v. 39 (1985):143-174
- iii. Gresswell & Hollin "Multiple murders: a review", British Journal of Criminology, 34 (1) , 1994, σελ 1-29
- iv. "Personality and Criminal Behavior: reconsidering the individual" Shelley Johnson Listwan, 2001, Division of Research and Advanced Studies of the University of Cincinnati
- v. Hall Of Fame" Alfred Alder- <http://www.psychologynow.gr/psychology-hall-of-fame/alfred-adler>
- vi. ΜΥΛΟΝΟΠΟΥΛΟΣ Χ. «Η απόπειρα»
- vii. <http://www.poinikachronika.gr/assets/Mylonopoulos-PoinDik-GenikoM%20II-Aropeira,%20Symmetoxi,%20Syrroi-10%20first%20p..pdf>
- viii. ΑΓΟΡΑΣΤΟΣ Δ. «Ο παθολογικός τζόγος», Κλινική Ψυχολογία, 2010 <http://psychologein.dagorastos.net/2010/06/14/gambling/>
- ix. «Υπόθεση «Λυμπέρη»- ο άνθρωπος που έκαψε ζωντανή την οικογένεια του - Η τελευταία εκτέλεση στην Ελλάδα», 2015- <http://bit.ly/21mKDiR>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

-Σχετικά με το επάγγελμα των δραστών :

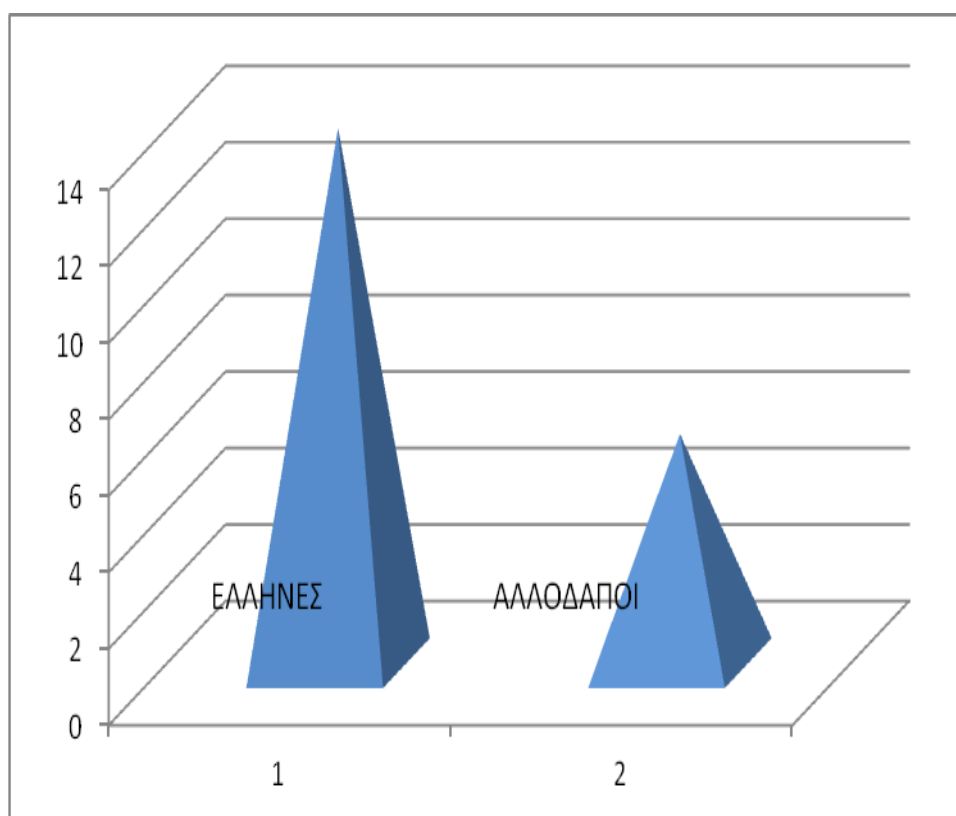
Επάγγελμα δραστών	Περιπτώσεις
Δημόσιος/α Υπάλληλος	3
Ιδιωτικός/η Υπάλληλος	4
Ελεύθερος/η Επαγγελματίας	2
Αγρότης/α	4
Άνεργος/η	5
Φοιτητής/α	1
Συνταξιούχος	1
ΣΥΝΟΛΟ	20



ΠΙΝΑΚΑΣ 2

-Εθνικότητα δραστών :

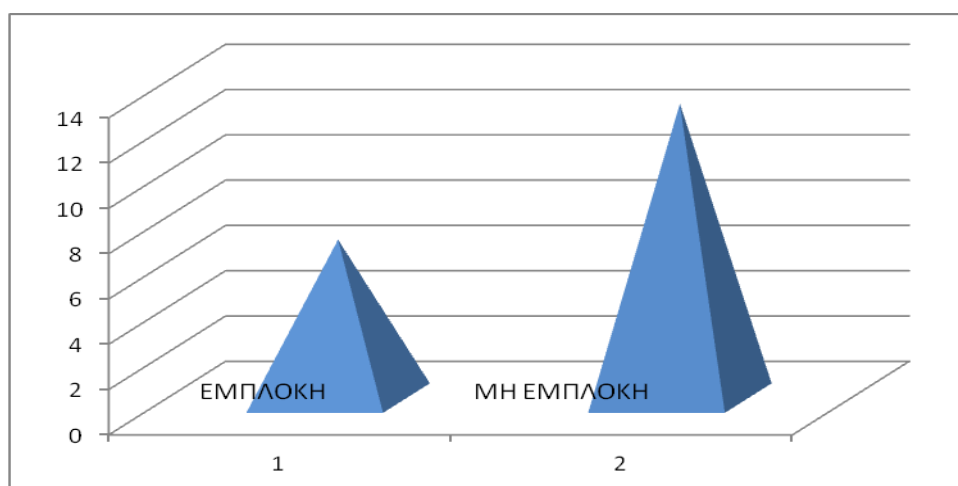
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΔΡΑΣΤΩΝ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ	14
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	6
ΣΥΝΟΛΟ	20



ΠΙΝΑΚΑΣ 3

-Προηγούμενη εμπλοκή δραστών με την αστυνομία :

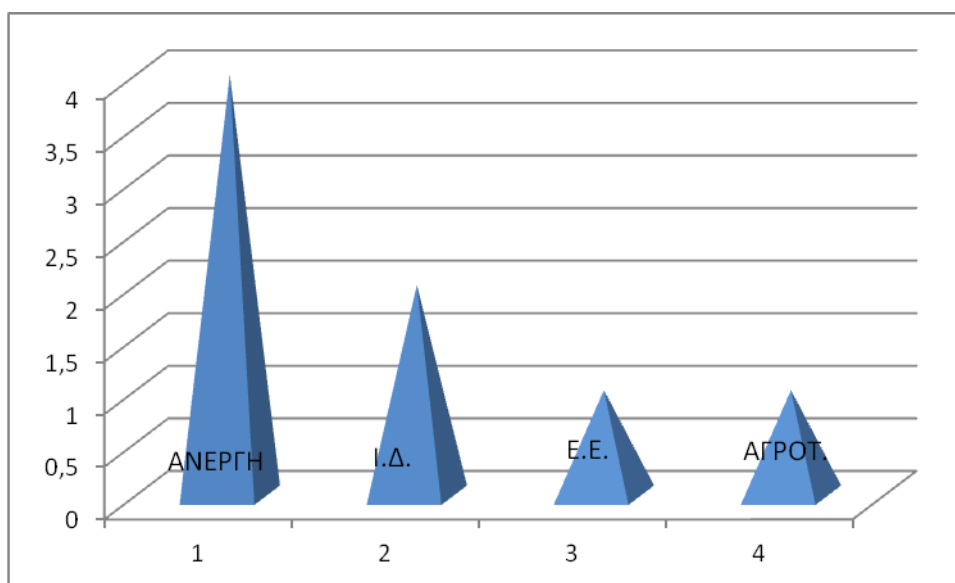
Προηγούμενη εμπλοκή δραστών με τον νόμο	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Εμπλοκή	7
Μη εμπλοκή	13
ΣΥΝΟΛΟ	20



ΠΙΝΑΚΑΣ 4

-Όσον αφορά τα επαγγέλματα των γυναικών δραστών:

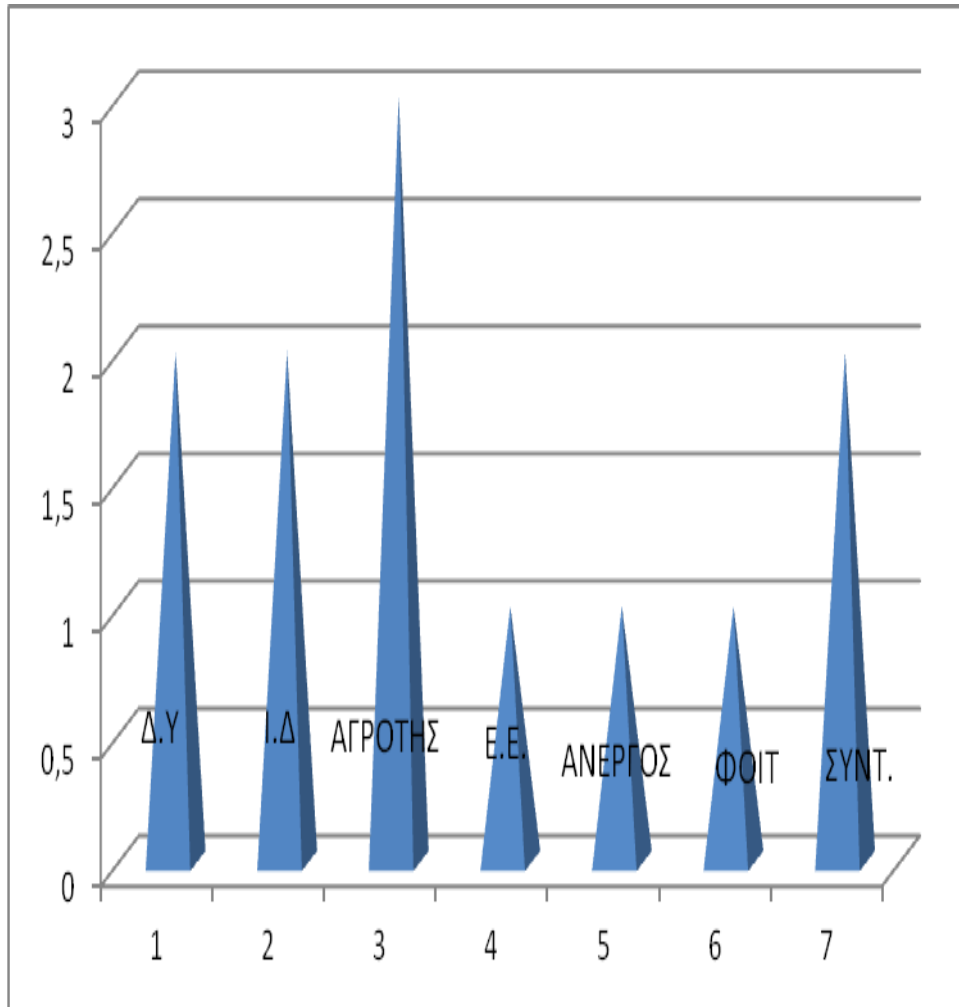
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΔΡΑΣΤΗ (γυναίκες)	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
Άνεργη	4
Ιδιωτική υπάλληλος	2
Ελεύθερος επαγγελματίας	1
Αγρότισσα	1
ΣΥΝΟΛΟ	8



ΠΙΝΑΚΑΣ 5

-Όσον αφορά τα επαγγέλματα των ανδρών δραστών:

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΔΡΑΣΤΗ(άνδρες)	
Δημόσιος υπάλληλος	2
Ιδιωτικός υπάλληλος	2
Αγρότης	3
Ελεύθερος επαγγελματίας	1
Άνεργος	1
Φοιτητής	1
Συνταξιούχος	2
Σύνολο	12

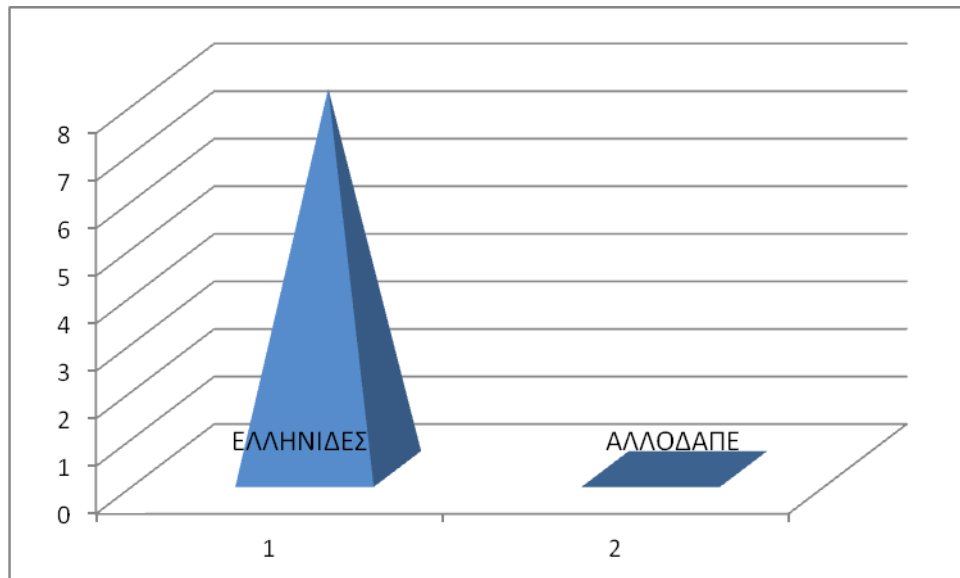


Είναι αξιοσημείωτο ότι και στις δύο περιπτώσεις του υποδίκου και της καταδικασθείσας για ηθική αυτουργία σε δολοφονία το επάγγελμα είναι κοινό (ελεύθεροι επαγγελματίες), είναι πετυχημένοι σε αυτό που έκαναν και στην περίπτωση της γυναίκας κρατούμενης η επαγγελματική της απασχόλησή συνεχίζει και μέσα στη φυλακή με μεγάλη επιτυχία

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

-Όσον αφορά την εθνικότητα των γυναικών δραστών κατηγοριοποιούνται ως εξής :

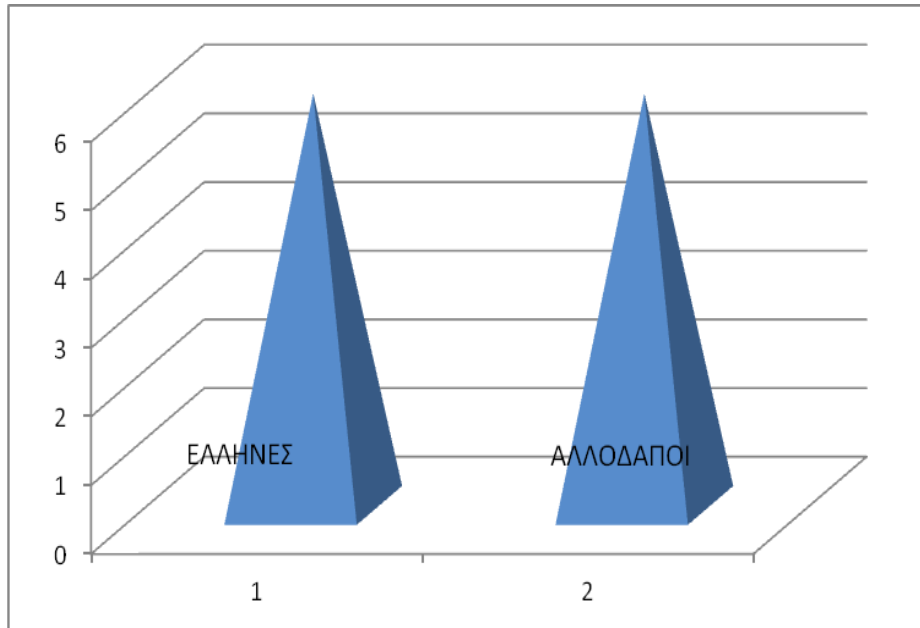
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ	8
ΑΛΛΟΔΑΠΕΣ	0
ΣΥΝΟΛΟ	8



ΠΙΝΑΚΑΣ 7

-Εθνικότητα των ανδρών δραστών σε ποσοστά:

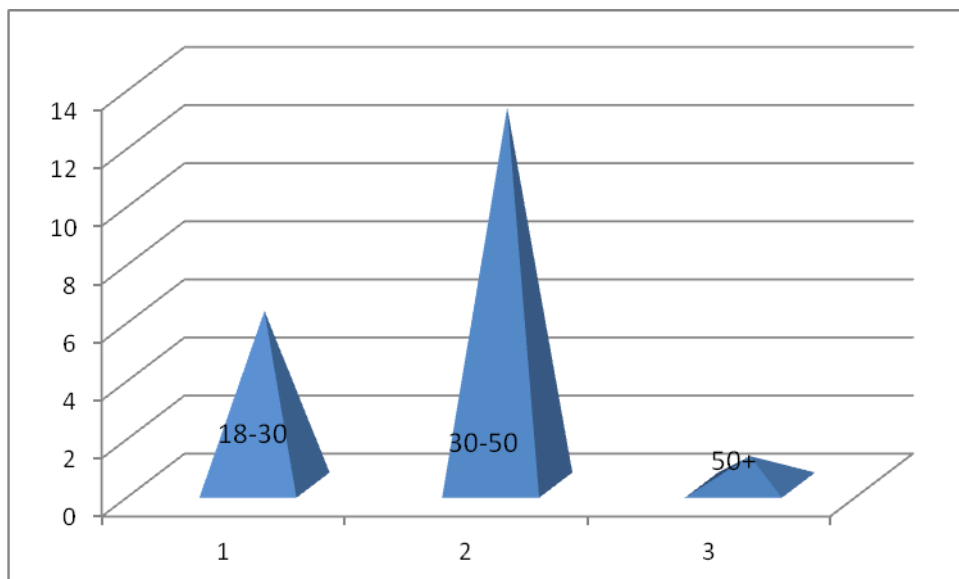
ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ	6
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	6
ΣΥΝΟΛΟ	12



ΠΙΝΑΚΑΣ 8

-Σχετικά με τις ηλικίες των δραστών κατηγοριοποιούνται ως εξής :

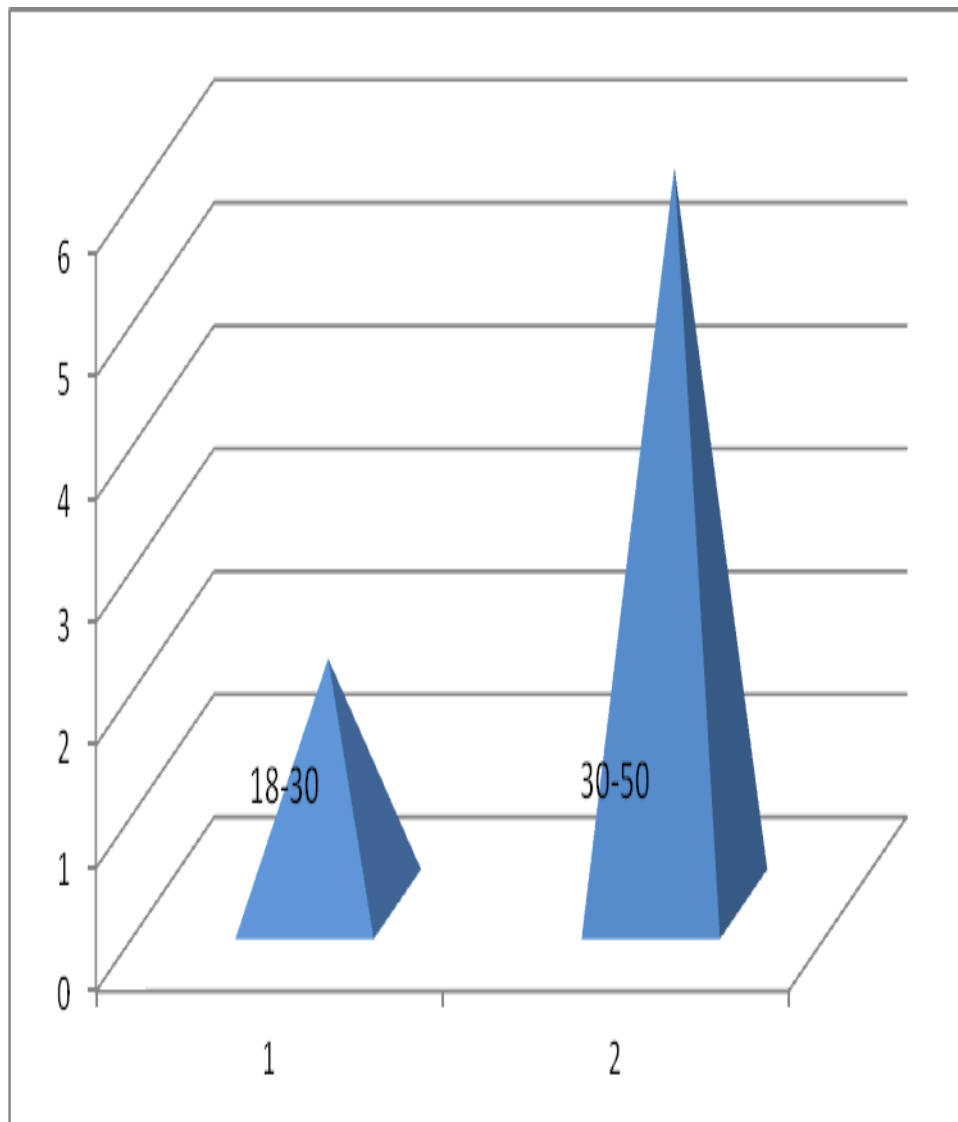
ΗΛΙΚΙΕΣ ΔΡΑΣΤΩΝ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
18-30	6
30-50	13
50+	1
ΣΥΝΟΛΟ	20



ΠΙΝΑΚΑΣ 9

-Οι ηλικίες των γυναικών δραστών καταγράφονται ως εξής :

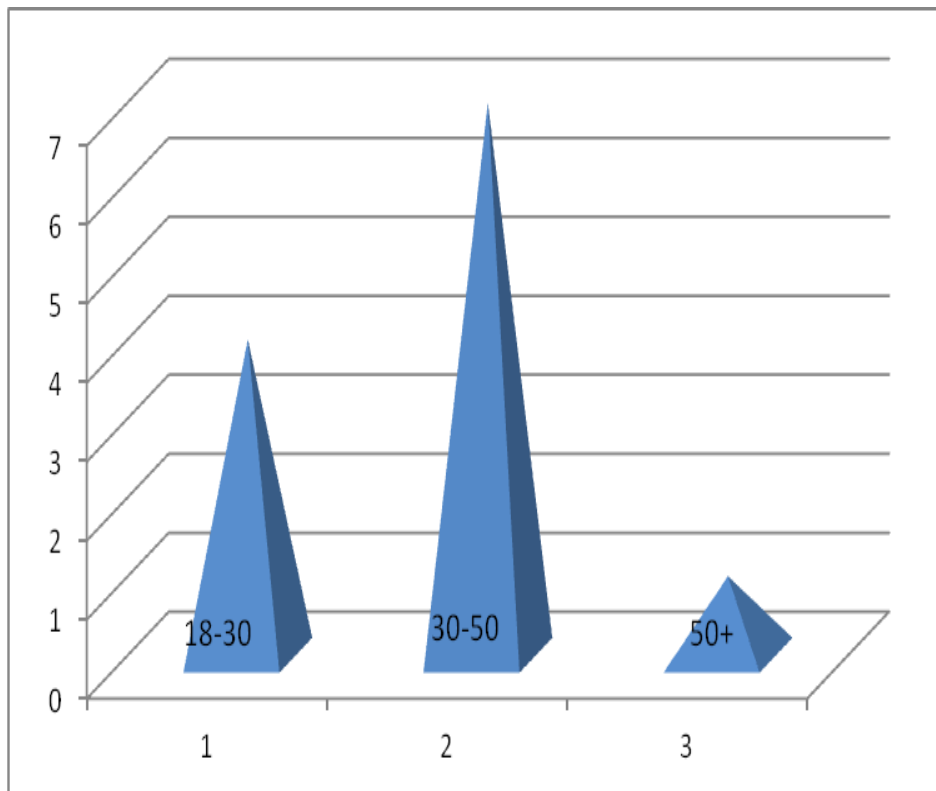
ΗΛΙΚΙΕΣ ΔΡΑΣΤΩΝ (ΓΥΝΑΙΚΕΣ)	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
18-30	2
30-50	6
50+	0
ΣΥΝΟΛΟ	8



ΠΙΝΑΚΑΣ 10

-Οι ηλικίες των δραστών ανδρών κατηγοριοποιούνται ως εξής :

ΗΛΙΚΙΕΣ ΔΡΑΣΤΩΝ(ΑΝΔΡΕΣ)	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
18-30	4
30-50	7
50+	1
ΣΥΝΟΛΟ	12



Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει ένα αρκετά μεγάλος αριθμός ανδρών, οι οποίοι διαπράττουν το έγκλημα της ανθρωποκτονίας μεταξύ 18 έως 30 ετών. Και στις δύο περιπτώσεις ο μεγαλύτερος αριθμός των δραστών (ανδρών και γυναικών) είναι μεταξύ 30 έως 50 ετών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

-Τόποι τέλεσης εγκλημάτων:

ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ	ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΠΡΩΤΕΥΣΟΥΣΑ-ΣΥΜΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ	12
ΕΠΑΡΧΙΑ	8
ΣΥΝΟΛΟ	20

